

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap

HOOFDREDACTEUR:

F. Touber

Brigade-Generaal der Infanterie (gsb)

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

M. W. A. Weers

Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

REDACTEUREN:

R. A. Hengsdijk

Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

G. A. Numan

Luitenant-Kolonel der Fuseliers (gsb)

F. Schouten

Kolonel der Infanterie (gsb)

ir. T. A. van Zanten

Generaal-Majoor van de Technische Staf

CORRESPONDENTIE:

HKS, Frederikkazerne,
v.d. Burchlaan, Den Haag.
Tel.: (070) 73 15 05

ABONNEMENTEN:

f 35,— per jaar;
buitenland f 39,— per jaar
losse nummers f 3,95

ADVERTENTIES

Kagerdreef 116, Sassenheim
Tel.: (02522) 1 29 31

Contractprijzen op aanvraag

NADruk VERBODEN

inhoud

- 2 Officiële mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht
- 4 Een nieuw begin
- 5 Nieuwe uitgave
- 6 De luchtverdediging in Europa, door N.M.M.L. Hameleers, Majoor van de Koninklijke Luchtmacht
- 12 Rome 1943 en Praag 1968 — Een vergelijking, door J. R. Evenhuis
- 14 Who will take the Queen's shilling? Voluntary recruiting for the British Army, by Norman L. Dodd, Colonel UK Army, retired
- 18 De Brezjnjev-doctrine in 1971, door D. Stevens, Kapitein voor Speciale Diensten der Artillerie
- 26 Nieuwe uitgaven
- 27 Leiderschapsvorming, een haalbare zaak? door drs. F. J. van Doorn, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht
- 33 Houd de bevelen kort, door J. de Lange, Majoor van de Geneeskundige Troepen (gsb)
- 36 Van Civil Affairs naar CIMIC, door H. Meijer, Luitenant-Kolonel der Grenadiers
- 40 Een grensverkenning
- 41 Nieuwe uitgave
- 42 Uit de vakpers

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

LaO 59058(78/167). Voorschrift opleiding tot opzichter van fortificatiën en technisch opzichter Landmacht (herdruk).

LuO 59548(78/66). Voorschrift opleiding tot technisch opzichter Luchtmacht (herdruk).

LaO 62011(78/247)/LuO 62514(78/83). Voorschrift opleiding voor het diploma directie harmonie en fanfare (herdruk).

LaO 63032(78/293)/LuO 63526(78/89). Voorschrift opleiding algemene ontwikkeling voor benoeming tot officier voor speciale diensten van beroepsonderofficieren van Koninklijke Landmacht en Koninklijke Luchtmacht (herdruk).

LaO 67041(51.14/28)/LuO 67540 (51.14/30). Instelling van de rangen van opzichter van fortificatiën en technisch opzichter (herdruk).

LaO 68011(51.12/51)/LuO 68512 51.12/45. Regeling overeenkomsten met artsen, apothekers en tandartsen (herdruk).

LaO 71028(55.71/1m)/LuO 71521 (55.71/1m). Wijziging tarieven inzake motorrijtuigen.

LaO 71029(78/382). Cursus Stafdienst aan de Hogere Krijgsschool.

LuO 71522(15/13). Onderzoeken van ongevallen met munitie en ontplofbare stoffen.

Lamed 039-67(55.3/103)/Lumed 530-67(55.3/101). Administratie van in de officiers-, onderofficiers- en korporaalsmess verkrijgbaar te stellen artikelen (herdruk).

Lamed 027-71(78/381). Opleiding tot beroepsofficier.

Lamed 028-71(78/382a). Cursus Stafdienst aan de Hogere Krijgsschool.

Lamed 030-71(51.15/91)/Lumed 525-71(51.15/88). Terugkeer van buitengewoon verlof, met name het personeel dat in het buitenland is tewerkgesteld.

Lamed 031-71(51.15/92)/Lumed 523-71(51.15/87). Bewegingsvrijheid met Goede Vrijdag, Pasen en Pinksteren 1972.

Lamed 032-71(55.3/143)/Lumed 526-71(55.3/141). Schermwedstrijden K.O.S. 1972.

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke Landmacht

VS 2-1351/1. Supplement op het handboek voor het dienstplichtig kader. Dit voorschrift behandelt de wapen- en schietopleiding handvuurwapenen en lichte groepswapenen.

VS 17-410/4. Toepassing van de schiettechniek van de Leopard met kanon 105 mm. Dit voorschrift dient ter vervanging van het voorlopig reglement nr 17-410/4, waarin de praktisch opgedane verbeteringen m.b.t. het gebruik van het 105 mm kanon zijn verwerkt.

1e Opgave van wijzigingen op VS 2-1001/3 (Basisgetallen munitie opleidingseenheden, deel 3, Cavalerie). Door deze wijziging is de inhoud van het BGM t.b.v. diverse cursussen

aangepast aan de huidige opleiding op het OCC.

4e Opgave van wijzigingen op VS 2-1003 (Schietschema's). Deze wijziging van tabel 14 betreft een uitbreiding op de schietoefeningen met de 120 mm mortier (voorgetrokken) HB Rayé.

Wijzigingen op VS 2-1104 (Indelingsadviezen, bekwaamheidseisen en opleidingsgangen).

Deel 1. Functiecode. 7e, 8e, 9e en 10e opgave van wijzigingen.

Deel 2. Officieren. 6e, 7e en 8e opgave van wijzigingen.

Deel 3. Onderofficieren. 5e, 6e en 7e opgave van wijzigingen.

Deel 4A. Korporaals/soldaten, vakgebied A t/m G. 5e, 6e en 7e opgave van wijzigingen.

Deel 4B. Idem, vakgebied H t/m Z. 6e, 7e en 8e opgave van wijzigingen.

Bovenstaande wijzigingen zijn o.m. noodzakelijk gebleken door de her-

structurering in de diverse opleidingscentra, centralisatie van de rijopleiding onder het ROC en herziening van de opleidingsduur, waardoor verlenging c.q. verkorting daarvan heeft plaatsgevonden.

7e Opgave van wijzigingen op VS 9-507 (Geweer 7,62 mm, Nato, Fal, FN). In deze opgave zijn, behoudens enkele verbeteringen, de reeds verschenen 1e t/m 6e opgaven van wijzigingen verwerkt, waardoor deze wijzigingen zijn komen te vervallen. Door de invoering hiervan is een meer overzichtelijk geheel en beter aan het doel beantwoordend instructievoorschrift ontstaan.

10e Opgave van wijzigingen op VS 44-417 (Bediening van het stuk 40 mm L 70, tl. 2e druk). Hierin worden wijzigingen behandeld tijdens het vuren op stilstaande doelen, het gebruik van kwadrant M1 en een aanvulling op het gebruik van versterkers.

Een nieuw begin

* * In meer dan één opzicht kan bij het verschijnen van dit eerste nummer van de 141e jaargang worden gesproken van een nieuwe situatie. Ons maandblad heeft een ander, moderner gezicht gekregen en wij hopen, dat onze lezers voor dat nieuwe uiterlijk en voor de wat gewijzigde indeling enige waardering zullen kunnen opbrengen.

Belangrijker dan de verschijningsvorm is echter de wisseling van uitgever. Zoals reeds eerder werd aangekondigd¹, is dit nummer het eerste dat het licht ziet onder de auspiciën van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap (KV) en het gaat in zee met de wens dat hiermee een periode van vruchtbare samenwerking tussen de nieuwe uitgeefster en de redactiestaf een aanvang zal nemen. Bewust wordt hier de

term „in zee gaan” gebruikt, want voor het eerst in de lange geschiedenis van ons blad zullen tot de Koninklijke Marine behorende lezers in het bezit van ons blad worden gesteld. Het is nl. zo, dat in de nieuwe situatie de marine-officieren, voor zover zij lid zijn van de KV (thans behoort 8% van het militaire ledenbestand tot de Koninklijke Marine, 12% tot de Koninklijke Luchtmacht en 80% tot de Koninklijke Landmacht) de *Spectator* regelmatig zullen ontvangen; en met hen de overige leden van de KV, hetgeen tot gevolg heeft dat, behalve de reeds genoemde categorie en alle actief dienende officieren van KL en KLu, ook een aantal burgers, waaronder gepensioneerde officieren, tot onze vaste lezerskring is gaan behoren. Een en ander zal in de nabije toekomst enige invloed op de inhoud moeten hebben.

Thans enkele gegevens over onze nieuwe uitgeefster, in hoofdzaak ontleend aan het gedenkboek „Mars in Cathedra 1865-1965”, uitgegeven door de KV t.g.v. haar 100-jarig bestaan.² Ongerustheid over de onbevredigende toestand waarin leger en marine verkeerden (het leger beschikte nog over verdedigingswerken uit de tijd van de Verenigde Nederlanden en bij de zee strijdkrachten voltrok het proces van de pantsering en de overgang op stoomvermogen zich maar moeizaam) en de ongeïnteresseerdheid bij het Nederlandse volk voor zijn defensie, waren — nadat in 1864 Denemarken door Pruisen en Oostenrijkers onder de voet was gelopen — aanleiding voor 12 landmacht-officieren, 2 marine-officieren en 2 oud-officieren om op 6 mei 1865 over te gaan tot oprichting van de vereniging. De *Militaire Spectator* was een van de militaire tijdschriften die de geboorte van de vereniging verwelkomden, doch

sommige autoriteiten zagen er een „comité van oproer en verzet” in, vooral ook omdat de vereniging haar doelstelling („het verspreiden van heldere begrippen omtrent krijgsgzaken”) volgens haar statuten zou realiseren door het houden van voordrachten en discussies. Dat tevens een bepaling werd opgenomen, luidende: „de discussie zal dan steeds met betamelijkheid en waardering voor hooger standpunt moeten gevoerd worden”, was geen aanleiding het wantrouwen weg te nemen.

Al gauw echter waren de grootste weerstanden tegen de vereniging overwonnen en geleidelijk aan werd „Krijgswetenschap” een algemeen aanvaarde en gewaardeerde zaak. De KV organiseert jaarlijks gemiddeld vijf voordrachten en een prijsvraag. Bovendien geeft zij het driemaandelijks tijdschrift „Mars in Cathedra” uit, dat een vroegere periodieke uitgave, het *Wetenschappelijk Jaarbericht*, heeft opgevolgd. In 1965 werd het predikaat „Koninklijke” verworven en werd ZKH de Prins der Nederlanden erelid.

¹ *Mil. Spect.* 140(1971)(12)543

² J. J. de Wolf — *Mars in Cathedra*. Sijthoff N.V., Den Haag (1965).

Het huidige bestuur is als volgt samengesteld: Generaal-Majoor KL b.d. E. R. d'Engelbronner (voorzitter), Generaal-Majoor KLu J. H. Knoop, drs. J. van der Valk (Directeur NAVO- en WEU-zaken van het ministerie van buitenlandse zaken), Commandeur KM F. H. Heckman, Brigade-Generaal KL F. Touber (redacteur), Kolonel der Mariniers A. C. Lamers, Luitenant-Kolonel KLu R. A. Hengsdijk, Reserve-Kolonel KL b.d. mr. J. H. P. V. Haitisma Mulier (1e secretaris), Luitenant-Kolonel KL b.d. J. Albarda (2e secretaris) en Luitenant-Kolonel KLu H. F. Enkelaar (penningmeester).

Het programma van de KV voor het werkjaar 1971-1972 bevat o.a. de volgende voordrachten:

D. C. Humphreys, Director of Defence Policy, Ministry of Defence, London: „Mutual and balanced force reductions”; Luitenant-Kolonels M. H. von Meijenfeldt en H. Volten: „De betekenis van militaire middelen in het internationale politieke verkeer”; Kapitein ter Zee b.d. C. E. Baron van Asbeck: „De wereld van de Civiele Verdediging”; prof. dr. E. Zürcher: „China's ontwikkeling als wereldmacht”; Luitenant-Kolonel drs. B. van Dijken: „Contra-guerrilla”.

NIEUWE UITGAVE

De Nederlanders in Napoleons Garde d'Honneur, door dr. W. F. Lichtenauer, 338 blz., geïll. Uitg. Nijgh & van Ditmar, Den Haag, 1971. Prijs: f 57,50.

Dit is het 9e deel in de reeks historische werken die verschijnt onder auspiciën van het Historisch Genootschap Roterodamum.

In onze vaderlandse geschiedenis is de vorming van de Garde d'Honneur, die werd gelast door een Frans senatus-consulte van 3 april 1813, sterk beklemtoond doordat deze „vrijwillige dienstplicht” drukte op de bourgeoisie, die toentertijd in ons land de toon aangaf. Al mochten dan de rijke en voornamelijk families sedert 1795 allerlei onaangename omstandigheden en maatregelen hebben moeten aanvaarden, zij waren tot het voorjaar van 1813 gespaard gebleven wat hun lijf betrof. Hun zonen hadden zich aan de conscriptie kunnen onttrekken door levering van remplaçants. Maar nu verlangde genoemd senatus-consulte een persoonlijke militaire prestatie van de jongelingen uit die bevoorrechte klasse. De welgestelden waren niet slechts geschokt, maar ook verbijsterd door deze verplichting tot persoonlijke krijgsdienst. Waaraan hadden zij deze behandeling verdiend? Zonder uitgesproken Fransgezind te zijn had deze groep van de bevolking als geheel het kei-

zerrijk aanvaard als een zaak waarvan men het beste moest maken en die daartoe ook wel bepaalde mogelijkheden bood. De jaren van het Koninkrijk Holland waren steeds benauwender geworden en de intrede in een zoveel grotere ruimte opende nieuwe perspectieven. De welgestelden meenden dan ook dat hun rustige houding aanspraak gaf op de gunst van de regering.

Deze en nog andere door schr. genoemde omstandigheden en overwegingen liggen ten grondslag aan het feit, dat het oproepen in Nederland van in totaal ongeveer 500 jongelieden als Gardes d'Honneur in onze Nederlandse geschiedenis een echo heeft veroorzaakt die niet in verhouding staat tot de feitelijke betekenis van dit gebeuren. Schr. licht deze stelling met enkele vergelijkende cijfers toe. Een andere reden voor de overtrokken plaats die de oproep voor dienstneming in de Garde d'Honneur in onze nationale geschiedschrijving inneemt, is gelegen in het feit dat de hogere standen over doelmatiger middelen beschikten om uiting te geven aan hun verontwaardiging dan de goedgeleide ongeletterde groepen.

De beweegreden van Napoleon voor de oprichting van de Garde d'Honneur was volgens schr. in de eerste plaats het gebrek aan cavalerie. Napoleon beschikte in Spanje nog wel over een goed leger, maar hij wilde dat front niet verzwakken. Ook viel ruitery moeilijker uit de grond te stampen dan een uit voetvolk bestaande garde. Bovendien was het reservoir waaruit moest worden geput, vrijwel

leeg: jongelui die goede ruiters wilden worden, moesten, omdat een bruikbaar rijpaard duur was, uit welvarende families komen; en die maatschappelijke groep nu kocht remplaçants, overwegend arme lieden. Een tweede beweegreden voor de oprichting van de Garde d'Honneur was het streven van Napoleon, zijn positie te versterken door zoveel mogelijk elementen uit het volk om zich te verenigen met gebruikmaking van de traditionele bindmiddelen.

In het boek worden de administratieve maatregelen en de uitvoering in de departementen behandeld, zoals de totstandkoming van het eerder genoemde senatus-consulte; verder de vrijwilligheid, de categorieën, de lichamelijke gesteldheid, de leeftijd, de burgerlijke staat, de maatschappelijke positie, de nationaliteit en het uniform. Ook aan het verzet tegen de Garde d'Honneur wordt aandacht geschonken. Andere hoofdstukken, bv. die over „Het leven in de garnizoenplaatsen” en „Levensstijl en karakter van de gardes”, leveren belangwekkende beelden van onze militaire en sociale situatie in die tijd. Ook komt de (bescheiden) rol die de Nederlandse Gardes d'Honneur in de veldtocht van 1813 hebben gespeeld aan de orde.

Samenvattend kan worden gesteld dat dr. Lichtenauer een helder, zeer goed gedocumenteerd en verzorgd, goed leesbaar werk heeft geschreven, waarbij aandacht wordt besteed aan alle aspecten van het onderwerp.

A. C. DE JONGE, Lkol Inf (gsb)

Het huidige bestuur is als volgt samengesteld: Generaal-Majoor KL b.d. E. R. d'Engelbronner (voorzitter), Generaal-Majoor KLu J. H. Knoop, drs. J. van der Valk (Directeur NAVO- en WEU-zaken van het ministerie van buitenlandse zaken), Commandeur KM F. H. Heckman, Brigade-Generaal KL F. Touber (redacteur), Kolonel der Mariniers A. C. Lamers, Luitenant-Kolonel KLu R. A. Hengsdijk, Reserve-Kolonel KL b.d. mr. J. H. P. V. Haitisma Mulier (1e secretaris), Luitenant-Kolonel KL b.d. J. Albarda (2e secretaris) en Luitenant-Kolonel KLu H. F. Enkelaar (penningmeester).

Het programma van de KV voor het werkjaar 1971-1972 bevat o.a. de volgende voordrachten:

D. C. Humphreys, Director of Defence Policy, Ministry of Defence, London: „Mutual and balanced force reductions”; Luitenant-Kolonels M. H. von Meijenfeldt en H. Volten: „De betekenis van militaire middelen in het internationale politieke verkeer”; Kapitein ter Zee b.d. C. E. Baron van Asbeck: „De wereld van de Civiele Verdediging”; prof. dr. E. Zürcher: „China's ontwikkeling als wereldmacht”; Luitenant-Kolonel drs. B. van Dijken: „Contra-guerrilla”.

NIEUWE UITGAVE

De Nederlanders in Napoleons Garde d'Honneur, door dr. W. F. Lichtenauer, 338 blz., geïll. Uitg. Nijgh & van Ditmar, Den Haag, 1971. Prijs: f 57,50.

Dit is het 9e deel in de reeks historische werken die verschijnt onder auspiciën van het Historisch Genootschap Roterodamum.

In onze vaderlandse geschiedenis is de vorming van de Garde d'Honneur, die werd gelast door een Frans senatus-consulte van 3 april 1813, sterk beklemtoond doordat deze „vrijwillige dienstplicht” drukte op de bourgeoisie, die toentertijd in ons land de toon aangaf. Al mochten dan de rijke en voornamelijk families sedert 1795 allerlei onaangename omstandigheden en maatregelen hebben moeten aanvaarden, zij waren tot het voorjaar van 1813 gespaard gebleven wat hun lijf betrof. Hun zonen hadden zich aan de conscriptie kunnen onttrekken door levering van remplaçants. Maar nu verlangde genoemd senatus-consulte een persoonlijke militaire prestatie van de jongelingen uit die bevoorrechte klasse. De welgestelden waren niet slechts geschokt, maar ook verbijsterd door deze verplichting tot persoonlijke krijgsdienst. Waaraan hadden zij deze behandeling verdiend? Zonder uitgesproken Fransgezind te zijn had deze groep van de bevolking als geheel het kei-

zerrijk aanvaard als een zaak waarvan men het beste moest maken en die daartoe ook wel bepaalde mogelijkheden bood. De jaren van het Koninkrijk Holland waren steeds benauwender geworden en de intrede in een zoveel grotere ruimte opende nieuwe perspectieven. De welgestelden meenden dan ook dat hun rustige houding aanspraak gaf op de gunst van de regering.

Deze en nog andere door schr. genoemde omstandigheden en overwegingen liggen ten grondslag aan het feit, dat het oproepen in Nederland van in totaal ongeveer 500 jongelieden als Gardes d'Honneur in onze Nederlandse geschiedenis een echo heeft veroorzaakt die niet in verhouding staat tot de feitelijke betekenis van dit gebeuren. Schr. licht deze stelling met enkele vergelijkende cijfers toe. Een andere reden voor de overtrokken plaats die de oproep voor dienstneming in de Garde d'Honneur in onze nationale geschiedschrijving inneemt, is gelegen in het feit dat de hogere standen over doelmatiger middelen beschikten om uiting te geven aan hun verontwaardiging dan de goedgeleide ongeletterde groepen.

De beweegreden van Napoleon voor de oprichting van de Garde d'Honneur was volgens schr. in de eerste plaats het gebrek aan cavalerie. Napoleon beschikte in Spanje nog wel over een goed leger, maar hij wilde dat front niet verzwakken. Ook viel ruitery moeilijker uit de grond te stampen dan een uit voetvolk bestaande garde. Bovendien was het reservoir waaruit moest worden geput, vrijwel

leeg: jongelui die goede ruiters wilden worden, moesten, omdat een bruikbaar rijpaard duur was, uit welvarende families komen; en die maatschappelijke groep nu kocht remplaçants, overwegend arme lieden. Een tweede beweegreden voor de oprichting van de Garde d'Honneur was het streven van Napoleon, zijn positie te versterken door zoveel mogelijk elementen uit het volk om zich te verenigen met gebruikmaking van de traditionele bindmiddelen.

In het boek worden de administratieve maatregelen en de uitvoering in de departementen behandeld, zoals de totstandkoming van het eerder genoemde senatus-consulte; verder de vrijwilligheid, de categorieën, de lichamelijke gesteldheid, de leeftijd, de burgerlijke staat, de maatschappelijke positie, de nationaliteit en het uniform. Ook aan het verzet tegen de Garde d'Honneur wordt aandacht geschonken. Andere hoofdstukken, bv. die over „Het leven in de garnizoenplaatsen” en „Levensstijl en karakter van de gardes”, leveren belangwekkende beelden van onze militaire en sociale situatie in die tijd. Ook komt de (bescheiden) rol die de Nederlandse Gardes d'Honneur in de veldtocht van 1813 hebben gespeeld aan de orde.

Samenvattend kan worden gesteld dat dr. Lichtenauer een helder, zeer goed gedocumenteerd en verzorgd, goed leesbaar werk heeft geschreven, waarbij aandacht wordt besteed aan alle aspecten van het onderwerp.

A. C. DE JONGE, Lkol Inf (gsb)

De luchtverdediging in Europa

N. M. M. L. Hameleers

Majoor van de Koninklijke Luchtmacht

Onder luchtverdediging (lvd) worden in dit artikel verstaan alle maatregelen die tot doel hebben vijandelijke luchtacties te verhinderen, te storen of afbreuk te doen (*actieve lvd*) alsmede de maatregelen die de gevolgen van vijandelijke aanvallen zoveel mogelijk moeten beperken (*passieve lvd*). Hierbij dient het begrip luchtacties ruim te worden opgevat; ook een eventuele satellietdreiging moet als luchtdreiging worden aangemerkt.

De lvd en de ontwikkeling daarvan kunnen nimmer gescheiden worden beschouwd van de luchtdreiging enerzijds en van de eigen strategische conceptie anderzijds. De strategische conceptie van een land is in grote mate gebaseerd op de (zich wijzigende) machtspositie in de wereld en juist in de laatste tijd hebben gebeurtenissen plaatsgevonden die van enorme invloed kunnen zijn op de machtspositie van diverse landen, zoals SALT (Strategic Arms Limitation Talks), het 24e communistische partijcongres en de veranderde houding t.o.v. China. De gevolgen hiervan zullen pas op langere termijn duidelijk worden. Voor wat de lvd betreft beginnen wel reeds de praktische consequenties van de „flexible response”-gedachte (theorie van het afgestemde antwoord op elke vorm van agressie) door te werken in de ontwikkeling van de lvd-middelen.

Behalve de luchtdreiging en de wetenschappelijke ontwikkelingen (vooral op technisch gebied) bepaalt het strategische denken in hoge mate de lvd-conceptie en de lvd-middelen. Bovendien is er een duidelijke wisselwerking tussen de ontwikkeling in de lvd-middelen, de lvd-conceptie en de directe operatiemethoden.

Gebaseerd op de hiervoor geschetste begripsbepaling zal aan de hand van, veelal technische, detailpublicaties worden getracht de algemene trend in de huidige ontwikkeling van de lvd in Europa aan te geven. Op het gebied van de actieve lvd zullen ontwikkelingen van o.a. waarschuwingssystemen, geleide wapens en vliegtuigen kort wor-

den aangeduid en er zal enige aandacht worden besteed aan de lvd door de gsk en aan de passieve lvd. De problematiek m.b.t. de lvd tegen op geringe hoogte aanvallende vliegtuigen zal extra aandacht krijgen. De elektronische oorlogvoering als lvd-middel blijft in verband met de classificatie van het onderwerp buiten beschouwing. Ook op de organisatie en de historische groei van nationale lvd-systemen tot een internationaal systeem zal in dit artikel niet worden ingegaan.

Plaats van de lsk en de lvd in de strategie van het afgestemde antwoord

De ontwikkeling in de lvd moet worden beschouwd in het licht van de totale strategie. Daarbij wordt in vele beschouwingen vergeten erop te wijzen dat „machtsevenwicht/overwicht” en „voldoende afschrikking” termen zijn die alleen inhoud krijgen door ze te zien als het produkt van zowel offensieve als defensieve mogelijkheden. Perfectie van óf uitsluitend offensieve óf uitsluitend defensieve potentie is thans technisch niet uitvoerbaar.

Dit brengt de noodzaak mee over te gaan tot een strategie van nucleaire afschrikking waarbij in de NAVO sedert 1967 de theorie van het afgestemde antwoord wordt gevolgd. Deze strategie houdt noodzakelijkerwijze niet alleen vergroting van de reeks offensieve mogelijkheden in, doch ook van die der lvd-mogelijkheden, want alleen dán is een „flexibility in response” geloofwaardig. In deze strategische conceptie nemen de lsk een belangrijke plaats in.

De plaats van de luchtmacht

De strategie van het afgestemde antwoord brengt mee dat men snel moet kunnen reageren op elke vorm van agressie. De aard van de reactie, die zowel defensief als offensief kan zijn, wordt in eerste instantie bepaald door politieke overwegingen en dit vereist militaire middelen die van een centraal, op hoog niveau gelegen commando-

orgaan uit kunnen worden bestuurd. Snelheid van reactie blijft echter een primaire eis: de politieke wil moet kunnen worden gestaafd door een onmiddellijke en duidelijke militaire reactie. Luchtstrijdkrachten kunnen van diverse bases in het theater zeer snel op de bedreigde plaats(en) worden geconcentreerd. Zij voldoen ook aan de eis van centrale leiding. Luchtstrijdkrachten nemen daarom als gevolg van hun grote mobiliteit en flexibiliteit in de huidige strategie een zeer belangrijke plaats in, maar ook voor operaties van de gsk zijn zij van het grootste belang: de mate van luchtoverwicht bepaalt in hoge mate de bewegingsvrijheid op de grond. Deze factor wint nog steeds aan belangrijkheid, daar door verbeterde „all-weather”-aanvalstechnieken en dito middelen ook duisternis en slecht zicht geen voldoende bescherming meer bieden.

De plaats van de lvd

De consequentie van de belangrijke positie van de lsk in de huidige strategische conceptie brengt automatisch de noodzaak mee het voortbestaan (overleving) van deze slagkracht veilig te stellen d.m.v. actieve en passieve verdedigingsmaatregelen. De massale maatregelen die de Warschau-Pactlanden in dit kader hebben getroffen (o.a. ten aanzien van hun vliegbases) duiden op het gewicht dat ook deze landen aan de lsk toekennen.

Ook in de NAVO heeft de actieve en passieve verdediging van de vliegbases, geleide-wapenopstellingen en radarstations hoge prioriteit. In de Memorie van Toelichting voor de Rijksbegroting voor het dienstjaar 1972 en in de stukken i.v.m. de kabinetsformatie wordt in het kader van de bondgenootschappelijke „defense study” (AD-70) voor de jaren '70 op de noodzaak van dergelijke maatregelen gewezen.

De factoren tijd en ruimte (diepte) spelen in de luchtverdediging een zeer belangrijke rol. In West-Europa hebben deze factoren, gezien de geografische omstandigheden, een negatieve invloed op de mogelijkheden tot het voeren van effectieve lvd. Dit is met name het geval m.b.t. de tijdige signalering en bestrijding van laagvliegende vliegtuigen. Scheiding in de lvd van achterland en frontgebied alsmede doeltreffende objectverdediging zijn in de huidige strategische conceptie weer van groot belang.

Het ombuigen van een lvd-beleid, zoals nu i.v.m. de „flexible response” noodzakelijk, vergt, mede

ten gevolge van de noodzakelijke technische ontwikkelingen, veel tijd. Nationaal-economische belangen leiden in West-Europa veelal tot gelijktijdige ontwikkeling van een aantal soortgelijke wapensystemen die qua prestaties niet wezenlijk van elkaar verschillen. De hieruit voortvloeiende verscheidenheid moge een enkel voordeel hebben, de nadelen lijken toch wel aanzienlijk groter.

Luchtdreiging

Daar de lvd de directe tegenhanger is van de luchtdreiging is het goed een algemeen beeld van de luchtdreiging te bezitten, uitgaande van de bestaande machtsverhoudingen in de wereld. De luchtdreiging t.o.v. de VS is — vooral bij de huidige strategische conceptie — naar onze mening wezenlijk anders van aard als de luchtdreiging voor Europa. Weliswaar is ook hier een dreiging van raketten (MRBM's, SRBM's en SLBM's), maar onder de gegeven omstandigheden zal in het Europese theater toch vooral rekening moeten worden gehouden met conventionele luchtaanvallen. Bij dergelijke aanvallen zullen vliegtuigen naar onze mening nog lange tijd een overheersende rol spelen. Verder moet ook het gevaar van luchtlandingen op grote schaal onder ogen worden gezien; bij de jongste oefening (DVINA) beoefenden de Russische strijdkrachten een dergelijke operatie, waarbij 8000 man met bijbehorende bewapening in 22 minuten werden ingezet.

Actieve lvd-middelen

Meldings- en gevechtsleidingsstelsels

In Europa zal in 1972 het NADGE (NATO Defense Ground Environment)-systeem volledig operationeel worden. Hierop is o.a. ook het Franse meldings- en gevechtsleidingsstelsel (Système de Transmissions et de Représentation des Informations de Défense Aérienne (STRIDA)) aangesloten. Door deze modernisering van het M&G-stelsel is de effectiviteit van de lvd op middelbare en grote hoogte aanzienlijk verbeterd. Tijdige ontdekking van op geringe hoogte aanvallende vliegtuigen blijft echter nog een moeilijk probleem. Zeker in Europa, waar i.v.m. de factoren tijd en ruimte op de eerste plaats met deze aanvallen rekening moet worden gehouden, betekent dit een wezenlijke tekortkoming in het NAVO-lvd-systeem.

Naar onze mening is in Europa, met zo weinig diepte in het te verdedigen luchtgebied, een AWACS (Airborne Warning and Control System) het enige middel om de waarschuwingstijd te ver-

groten en de problematiek t.a.v. de detectie en ge-coördineerde, tijdige bestrijding van laagvliegende aanvallers te verminderen.

Een dergelijk systeem heeft als grondgedachte dat een radarstation in de lucht de meeste nadelen van een grondradarstation niet heeft. Dit betreft vooral de mobiliteit, de kans op vernietiging en de waarneming van vliegtuigen op zeer geringe hoogte. Het AWACS is vooral door het Israëliëse succes in de lucht in de 6-daagse oorlog urgent geworden. In de lvd kan het gehele theater m.b.v. AWACS worden bestreken, zowel v.w.b. radar-systemen als m.b.t. commandovoering en communicatie. Behalve voor lvd-taken is het systeem uiteraard ook bijzonder waardevol voor de controle van offensieve tactische en rescue-operaties. Een optimaal gebruik van AWACS-mogelijkheden zou zelfs kunnen betekenen dat naast het aantal grondradarstations het aantal lvd-jagers kan verminderen. De Russen beschikken reeds over een AWACS, doch over de prestaties zijn nog geen gegevens in open bronnen gepubliceerd.

In de VS wordt aan de operationalisatie van het AWACS door de Chef Staf van de USAF top-prioriteit toegekend. Integratie van een zodanig systeem met NADGE en aangepaste mobiele, trefzekere en snel reagerende „all-weather”-vernietigingsmiddelen zouden de lvd in Europa sterk verbeteren. In de Russische waarschuwingssystemen wordt aan de kwantitatieve en kwalitatieve verbetering van radarmogelijkheden veel aandacht besteed. Op enkele gebieden is de technische ontwikkeling zelfs verder dan die in de NAVO-landen, o.a. op het gebied van de „anti-ICBM” en van radars met enorme antennes t.b.v. het afzoeken van de ruimte.

Grond-lucht geleide wapens

In Europa neemt de ontwikkeling van mobiele geleide wapens t.b.v. de bestrijding van laagvliegende vliegtuigen een zeer grote vlucht. In ontwikkeling of in het stadium van produktie zijn o.a. de Rapier, Roland (afb. 1), Crotale, Harpon, Sea-wolf, Indigo en de Sea Indigo. In algemene zin kan over deze wapens het volgende worden opgemerkt.

- a. De wapens zijn eenvoudig te bedienen (semi-automatisch) en vergen weinig personeel.
- b. Behalve het (semi)automatische systeem is vaak ook een conventioneel richt- en bedienings-

Afb. 1 De Roland, grond-lucht geleid-wapensysteem van de tweede generatie

systeem aangebracht voor onvoorziene gevechtssituaties.

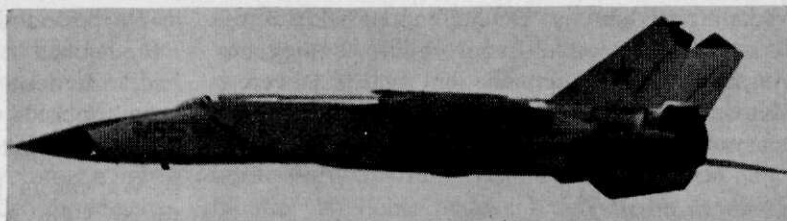
c. De wapensystemen zijn zeer mobiel en bezitten grote trefzekerheid; een all-weatherversie is of wordt ontwikkeld.

d. Er bestaat een tendens raketten, bij de gsk als antitankwapen in gebruik, tevens geschikt te maken als wapen tegen laagvliegende vliegtuigen, bv. de Harpon.

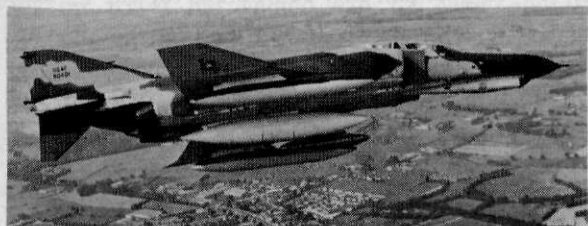
Deze aspecten wijzen op een tegemoet komen aan de eerder aangegeven noodzaak tot trefzekere, mobiele, snel reagerende lvd-systemen tegen op geringe hoogte aanvallende vliegtuigen. In het NAVO-lvd-systeem in Europa wordt voorts het Hawk-systeem verbeterd door uitvoering van het zg. HELIP (Hawk European Limited Improvement Program), waaraan ook ons land zal moeten deelnemen om voldoende kwaliteit te behouden tot, omstreeks 1985, een geheel nieuw systeem zal moeten worden aangeschaft.

Ten aanzien van de Russische lvd-techniek en -tactiek m.b.t. de SAM-systemen kan enige lering worden getrokken uit de Vietnam-oorlog, doch vooral uit het Midden-Oosten. Behalve de per radio geleide SA-2 Guideline (bereik 25-30 mijl) voor doelen op grote hoogte en de SA-3 Goa (bereik 17 mijl; eveneens door radio geleid) is thans de SA-4 „Ganef” bekend geworden: een mobiel SAM-wapensysteem met een bereik tot 80.000 voet (zie omslagfoto). De opstelling van de SA-2 en SA-3-raketten is in Egypte zodanig, dat elke SA-3-batterij het gebied van gemiddeld twee SA-2-batterijen overlapt. Alle stellingen worden omringd door 23 mm lua (Z5U), die in Vietnam zeer effectief bleek. De mobiliteit van de SAM-bat-

Afb. 2 De Foxbat MIG-23

Afb. 3 De Phantom F-4E

terijen is zeer groot. In Vietnam werd geconstateerd dat zij onder de meest ongunstige omstandigheden in 4 uur werden ontmanteld en in 6 uur verplaatst en opgebouwd. Er zijn thans 5 soorten SAM-radars in de SU, waarvan de Fang Song B, in gebruik in Egypte en Vietnam, de bekendste is. In één voertuig zijn daarbij de doelzoekradar en de gehele projectielgeleiding ondergebracht.

Vliegtuigen

De belangrijkste ontwikkeling op het gebied van vliegtuigen is dat thans het vliegtuig, door de belangrijke plaats van de Isk in de huidige strategie en mede ten gevolge van de verschuiving in de krachtenverhouding op het gebied van de raketten, weer centraal staat in de rol van lvd-jager en van air superiority fighter. Aan het luchtgevecht wordt voor het bevechten van het luchtoverzicht weer een belangrijke plaats toegekend. Vooral voor het Europese theater zal naar onze mening het luchtgevecht een belangrijke

plaats innemen, o.a. in verband met de beschikbare vijandelijke vliegtuigen en de diepte en ruimte in het theater.

De Russische Mikoyan Foxbat MIG-23 jager (afb. 2) werd meermalen waargenomen met een snelheid van Mach 3.2. Het max.-hoogtebereik wordt op 73.000 voet geschat en het klimvermogen is zeer goed (van zeeniveau tot 36.000 voet in 2½ min). Het gevechtsbereik bedraagt ca. 610 nm. Het toestel kan worden bewapend met lucht-lucht geleide wapens, raketten en bommen en heeft als primaire taak het bevechten van het luchtoverzicht. Voorts beschikt de SU over een STOL lvd-jager („Faithless”), waarover nog geen exacte gegevens zijn gepubliceerd, en er wordt een VTOL-vliegtuig („Freehand”) ontwikkeld. Vooral op het gebied van de vliegtuigradar ten behoeve van intercepties is in Rusland grote vooruitgang geboekt.

In West-Europa, waar de USAFE met haar 4 jachtgroepen (F-4E, afb. 3) een belangrijke steunpilaar in de lvd is, ziet men een verscheidenheid van jagers met o.a. als taak de lvd. Behalve de reeds operationele Mirage-typen is er de ontwikkeling van de SAAB AJ-37 Viggen (afb. 4) voor de lvd in Zweden en het MRCA-toestel t.b.v. Engeland, West-Duitsland en Italië. Voorts zal de lvd boven het gevechtsfront in de toekomst worden geconfronteerd met de gepantserde helikopter, die thans in de VS al in een vergevorderd ont-

Afb. 4 De Saab AJ-37 Viggen tijdens zijn eerste vlucht op 23 februari 1971

wikkelingsstadium is. De helikopter heeft zowel t.b.v. directe steun als voor rescue- en verkenningsoperaties in Vietnam zijn waarde bewezen. Met de pantsering zal de effectiviteit van dit wapensysteem waarschijnlijk nog toenemen.

Air-to-air missiles

Met het toenemen van de belangrijkheid van het vliegtuig in een eventueel conflict zal de ontwikkeling van de air-to-air missiles in de naaste toekomst zeer veel aandacht krijgen. In Europa worden bij Engin Matra in Parijs vier air-to-air missiles ontworpen en in Engeland bevindt zich de „Taildog” in het ontwikkelingsstadium. Laatstgenoemd wapen is speciaal bedoeld voor het jager-tegen-jagergevecht. Het bereik van deze wapens is 5 à 6 mijl.

Lua

De lua is (weer) een belangrijk lvd-middel, waarbij men in NAVO-verband zelfs de eis heeft gesteld dat o.a. lua als vliegveldverdediging een voorwaarde is om bepaalde vliegveld-infrastructuurvoorzieningen in internationaal verband te financieren. De belangrijkste ontwikkelingen t.a.v. de toepassing van lua vinden in West-Duitsland plaats. Daar zijn gelden beschikbaar gesteld om meer dan 200 eenheden te voorzien van 20 mm lua-kanonnen. Verder zal op de Leopard-tank zeer waarschijnlijk de tweelingmitrailleur 35 mm Oerlikon met een geavanceerde doelzoekende en vuurleidingsradar worden geplaatst; de tank zal rijdende kunnen waarnemen. Bij een beschietings-tijd van 2 sec is er bij een bereik van 3,5 tot 4 km een „kill probability” van 50 tot 60%. De vuursnelheid bedraagt 550 schoten per loop per minuut. In Rusland, dat over zeer veel lua beschikt, zijn de radars t.b.v. vuurcontrole van 23 mm, 27 mm, 85 mm en 130 mm lua-kanonnen sterk verbeterd.

Lvd door de gsk

Een effectieve lvd door de gsk in of nabij het frontgebied kan alleen worden gerealiseerd door een integratie in, en coördinatie met het totale lvd-systeem. Dit laatste is in verband met operaties van eigen vliegtuigen boven het gevechtsterrein nog steeds een groot probleem. De nadruk in de wapentechnische ontwikkeling valt in deze sector op de lvd tegen laagvliegende doelen; de wapensystemen die de gsk kunnen inzetten als lvd-wapen tegen vliegtuigen in het frontgebied zijn ruwweg als volgt te onderscheiden.

a. De persoonlijke wapens (klein-kaliberwapens). Deze hebben in Vietnam bijzonder groot effect gehad, o.a. door massale inzet. Het bereik is niet groot, doch de vliegtuigen worden gedwongen een bepaalde hoogte aan te houden.

b. Wapens in gevechtseenheden met een bereik tot ca. 5 km, zoals Blowpipe (individueel wapen), Rapier, Crotale, Roland, Harpon, enz.

c. Wapensystemen met een bereik tot ca. 15 km.

d. Eventueel wapensystemen met een bereik van 25 tot 30 km, o.a. Hawk.

e. Eventueel wapensystemen met een bereik boven 30 km; o.a. Nike, enz.

Passieve lvd

De consequenties, verbonden aan de flexible-responsetheorie dwingen tot een belangrijke ontwikkeling van de passieve lvd. Behalve verspreiding, camouflage en „hardening” van de offensieve en de actieve lvd-middelen zal aan reparatie van startbanen en aan personeelschuilplaatsen de nodige aandacht moeten worden besteed. De flexible-responsegedachte brengt de mogelijkheid van een langzame escalatie in een conflict mee. Dit impliceert dat de eigen lsk langere tijd moeten kunnen blijven opereren en dan is behalve actieve lvd ook passieve lvd een absolute noodzaak. Het totale bedrag ten behoeve van de passieve verdediging voor het dienstjaar 1971 bedroeg in Nederland f 4 miljoen.

In de VS test men momenteel de geschiktheid van een kunststof als landingsbaan voor alle soorten vliegtuigen. Het is een viervoudige nylonlaag, geïmpregneerd met rubber. In stukken van 53 × 66 voet kan deze laag snel en gemakkelijk op een betrekkelijk glad oppervlak worden aangebracht. Deze in „Military Review” van maart 1971 geschetste ontwikkeling zou van zeer grote betekenis zijn indien ook zwaardere vliegtuigen van deze banen gebruik zouden kunnen maken. De mogelijkheid STOL-vliegtuigen in te zetten zou in ieder geval sterk worden verruimd.

Conclusie

In het verleden heeft de lvd in de machtsverhoudingen een tijdlang verminderde aandacht gehad. De lvd staat als onderdeel van de totale strategie duidelijk in een tijdperk van enorme ontwikkeling, zowel op het gebied van de actieve als de passieve lvd. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door de consequenties van de flexible-responsetheorie, waarin

de Isk een centrale plaats innemen, anderzijds door de nieuwe technische mogelijkheden. De strategie van het afgestemde antwoord vereist behalve een variëteit van offensieve middelen een verbetering en verfijning van lvd-middelen. Het produkt van offensief en defensief vermogen is bepalend voor de geloofwaardigheid van een bepaald machtsevenwicht. De verbetering en verfijning van de actieve lvd-middelen strekt zich uit op zowel het gebied van de M&G-stelsels (AWACS; satellieten), de missies en de lvd-jagers als dat van lua en elektronische oorlogvoering. Zowel de M&G-stelsels als de communicatie- en beslissingssystemen v.w.b. inzet van lvd-middelen worden steeds meer geautomatiseerd, waardoor een zeer goede reactiesnelheid wordt gerealiseerd. Bovendien neemt de mobiliteit van de lvd-systemen toe (bv. AWACS, Blowpipe enz). Een en ander is vooral in Europa, gezien de geringe diepte, van essentieel belang.

In de flexible-responsetheorie met mogelijkerwijze beperkte conventionele luchtacties, zal het bevechten van luchtoverwicht (o.a. door air-combat, dus door daartoe geschikte jagers) weer belangrijk worden, waarbij grote mobiliteit (VTOL, STOL) van belang is. Ook de vliegveldbeveiliging (actief en passief) is weer zeer actueel. In West-Europa wordt een shelterprogramma gerealiseerd (NAVO-landen, Zwitserland, enz). De Russen leggen bij hun vliegtuigproductie duidelijk nadruk op tactische V/STOL-vliegtuigen t.b.v. de mobiliteit. Het SAM-wapensysteem zal in verbeterde vorm (HELIP) een belangrijke plaats blijven innemen, zeker daar de mobiliteit (vooral bij de Russen) sterk is verbeterd.

In de lvd zullen de gsk, meer dan voorheen, een geïntegreerde plaats moeten innemen. Beperkte luchtacties boven frontgebieden zullen zowel de individuele man (Blowpipe) als grotere eenheden (lua) bij de lvd betrekken. De moderne radargeleidingssystemen zijn verbeterd, waardoor de lua duidelijk weer in opmars is. Voorts hebben deze automatische radargeleidingssystemen de ontwikkeling van vele eenvoudige grond-lucht geleide wapens mogelijk gemaakt, vooral tegen laagvliegende vliegtuigen. Integratie van alle systemen is thans nog een probleem. Actieve en passieve lvd van bases, GW-opstellingen en het M&G-stelsel zijn van groot belang om het voortbestaan van de lvd-slagkracht te verzekeren in een lvd-conceptie, die zal moeten zijn gebaseerd op gebieds-lvd in de diepte, in combinatie met object-lvd. Een en ander zou o.a. tot een andere opstelling van de geleide wapens kunnen leiden.

De flexible-responsetheorie is in de toekomst alleen geloofwaardig als ook op een lage trap van de escalatieladder niet alleen in offensief doch ook in defensief opzicht de gepaste middelen aanwezig zijn. En dat zijn, zoals uiteengezet, een Airborne Early Warning System (AEW) en een combinatie van lichte actieve lvd-systemen, vliegtuigen en SAM-systemen, met bovendien een goede passieve lvd. Zonder deze middelen — en in voldoende aantallen — is een „flexibility in response” inderdaad alléén theorie.

De NAVO zal naar onze mening in de verdere toekomst duidelijk worden geconfronteerd met de grenzen v.w.b. de flexibiliteit van het afgestemde conventionele antwoord. Enerzijds zal dat een gevolg zijn van de enorme kosten van deze strategie, anderzijds zal het risico-vergroten aspect worden onderkend. Een grote flexibiliteit in het conventionele antwoord zou de potentiële tegenstander mogelijkheden bieden grotere conventionele conflicten aan te gaan zonder direct met de nucleaire afschrikking te worden bedreigd. In de „escalatieladder” kan (gelukkig) de grens dat op de nucleaire afschrikking moet worden teruggevallen, wel worden opgeschoven (o.a. ten behoeve van politiek overleg; crisis management). Het zijn echter de vijandelijke intentie en 's vijands beschikbare middelen die bepalen in hoeverre e.e.a. kan plaatsvinden zonder het risico van conventionele conflicten te vergroten.

Naschrift

Vermeld moet worden, dat het Warschau-Pact zich vanuit West-Europa bedreigd zou kunnen voelen door o.a. de NAVO-strike/attack-vliegtuigen en de Pershing-raketten.

In de vuurleidingssystemen t.b.v. onder andere de lua moet nog het „Skyguard”-systeem worden vermeld, dat omstreeks 1974 operationeel inzetbaar wordt geacht. Er zijn aanwijzingen, dat aan dit systeem weinig afbreuk kan worden gedaan door ECM.

Tegen het einde van de jaren '70 wordt als opvolger van de Sidewinder de „Agile” operationeel inzetbaar verwacht. Dit kleinere „dogfight”-missiele zou zodanig kunnen manoeuvreren dat het, door het vliegtuig naar voren afgevuurd, een van achteren naderend doel kan vernietigen.

Voor aantallen van de in dit artikel genoemde wapensystemen moge korthedshalve worden verwezen naar „The Military Balance 1971-1972”, uitgave van het ISS te Londen.

Rome 1943 en Praag 1968

Een vergelijking

J. R. Evenhuis

De Russische overval op Praag wordt vaak vergeleken met de invasie van Hitler in Tsjecho-Slowakije. Men bedoelt er dan het lelijkste mee, maar vergeet in feite een zeer belangrijk verschilpunt: een invasie van een land dat van het politieke schaakbord moet verdwijnen, staat in het waardensysteem van de internationale (wan)betrekkingen nog nét hoger aangeschreven dan een verraderlijke militaire „coup de main” tegen een bondgenoot die bondgenoot dient te blijven, op voorwaarden die de sterkste van de twee stipuleert. De schim van Hitler kan over de losse vergelijking dus geruster zijn dan de mannen die nu in het Kremlin regeren.

Ook Hitler heeft echter eenmaal een overval van dit lage kaliber in de zin gehad, uit precies dezelfde motieven. Het verhaal van één van de minst bekende hoofdstukken uit de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog en betreft Rome na de val van Mussolini. Dank zij een boek van de West-Duitse diplomaat Friedrich-Karl von Plehwe, die in 1943 onder de Duitse militaire attaché in Rome diende, weten wij daar nu eindelijk het ware van.¹ Er was veel meer aan de hand dan alleen maar de „bevrijding” van Mussolini, het enige onderdeel van dit zg. „Unternehmen Student” dat ten slotte werkelijk werd uitgevoerd. Generaal Student heeft er trouwens onlangs voor de Italiaanse televisie geen geheim van gemaakt hoe klein de rol van de beroemde Skorzeny daarbij in feite is geweest; maar in Berlijn vonden Goebbels en Himmler dat een SS'er met de eer moest gaan strijken, en zo werden de ware organisatoren en uitvoerders van de actie op de Gran Sasso uit de propaganda weg-gemoffeld.

Eén van hen, majoor Mors, diende bij het opperbevel van de Luchtmacht zelfs een formeel protest

¹ F.-K. von Plehwe — *Schicksalstunden in Rom; Ende eines Bündnisses*. Propyläen-Verlag, Berlijn (1967); nu ook verschenen in Engelse vertaling: *End of an alliance*, Oxford University Press, Londen (1971), met een voorwoord van F. W. Deakin, auteur van *The brutal friendship* (1962), een nog altijd onovertroffen werk over de verhouding Hitler—Mussolini.

De auteur was tot 1964 correspondent van Der Spiegel, Hamburg, voor Italië en het Midden-Oosten. Hij werkt thans te Rome als free-lancepublicist voor Nederlandse, Amerikaanse en Duitse bladen. Redactie

in, om te horen dat er niets aan te doen was omdat alle communiqués over de aangelegenheid over Hitler zelf waren gegaan.

Men zal wel nooit te weten komen wat in 1968 in het Kremlin werd besproken toen Novotny viel. Wat Hitler zei, toen op 25 juli 1943 in Rome Mussolini gevallen was valt letterlijk te citeren. De „Lagebesprechung” om half tien 's avonds verliep volgens von Plehwe als volgt.

Ich werde morgen einen Mann hinschicken, der dem Kommandeur der 3. Panzergrenadier-Division den Befehl gibt, mit einer besonderen Gruppe nach Rom hineinzufahren, die ganze Regierung, den König, die ganze Blase sofort zu verhaften und sich dieses Gesindels zu bemächtigen, vor allem des Badoglio und der ganzen Bagage. In zwei bis drei Tagen gibt es wieder einen Umsturz.

Iemand bracht op deze bespreking het Vaticaan ter sprake. Hitler, woedend:

Glauben Sie, dass mich der Vatikan geniert? Der wird sofort gepackt.

Na wat beraad werd echter toch tot een andere handelwijze besloten. Op 31 juli 1943 was von Plehwe erbij toen in het hoofdkwartier van veldmaarschalk Kesselring in Frascati de door Hitler erop afgestuurde generaal Student zijn plannen ontvouwde.

Student zette zijn bril op en haalde een document uit zijn zak. Hij zou, natuurlijk 's nachts, de koning en de koningin, alsmede de kroonprins en de kroonprinses, arresteren en naar Duitsland laten brengen. Bovendien was uitdrukkelijk gelast dat ten minste twee kinderen van het kroonprinselijk paar uit hun bed moesten worden gelicht. Vervolgens las Student langzaam en met een volkomen onbegrijpelijke uitspraak

de namen van ongeveer 40 Italiaanse personen voor, beginnend met Badoglio. Al deze representanten van een soevereine staat moesten naar Duitsland worden gevoerd.

Generaal Student dreigde de aanwezigen met zware vergelding als zij iets over deze opzet zouden loslaten. Pas toen hij gegaan was, durfde maarschalk Kesselring in kleine kring verzuchten: „Zo wordt men dus roverhoofdman”

De Romeinse Bartholomeusnacht vond echter niet plaats, hoewel alle voorbereidingen ertoe werden getroffen. Uit Duitsland kwam o.a. een speciale „Trupp” voor de bliksemarrestaties over. Hun chef was Otto Skorzeny, toen nog niet een man met glamour, maar ten hoogste met de vale glans van een gevreesde SD-man.

Skorzeny deed zijn werk niet eens bijzonder goed. De Romeinse SD was over de aanwinst direct uit Duitsland slecht te spreken. Kappler, de toenmalige schrik van Rome, die ook nu nog in een Italiaanse gevangenis verblijft, vond het gedrag van de leden van de „Trupp Skorzeny”, die onder zijn duiven kwamen schieten: „dwaas”. Zij reden, half in uniform en half in burger, onophoudelijk door de stad om huizen te bekijken. Vooral rondom de Villa Savoia, waar de koning verbleef, waren zij zo ijverig aan het verkennen dat het wel moest opvallen.

Bij dit alles moet men bedenken dat Italië toen nog Duitslands bondgenoot was. De geheime besprekingen met de geallieerden waren door Badoglio nog niet ingeleid. Wel trachtte hij zich op eigen gelegenheid wat van Duitsland te distantiëren. In zoverre was zijn positie niet ongelijk aan die van Dubček, en hij laat zich tevens in een ander voornaam opzicht nog met deze vergelijken: beiden hadden onder het oude regime flink carrière gemaakt.

Pas toen bleek dat dit oude regime hopeloos was vastgelopen, namen zij de leiding van een nieuwe koers. Hoe hard die nodig was, bewijst, wat Mussolini betreft, het feit dat hij zich, vóór zijn „bevrijding” van de Gran Sasso, volkomen bij het bewind van Badoglio had neergelegd, als zijnde onder de omstandigheden beter voor Italië. Hij wilde eerst niet eens met Skorzeny mee; hij wilde eenvoudig naar zijn huis in de Romagna.

F. W. Deakin, een topfiguur van de Britse intelligence, heeft het moment in zijn boek „The brutal friendship” bijna als enige van de psychologische kant juist bekeken ²:

² Geciteerd naar deel 2 van de pocketuitgave van: F. W. Deakin — *The last days of Mussolini*. Pelican Books, Londen (1966)43.

Skorzeny, een zware man, wilde hem met alle geweld begeleiden aan boord van een licht vliegtuig dat voor dit doel was geland. Dit leidde bij de start in de dunne berglucht bijna tot een catastrofe. Daarna werd tussen de beide mannen geen woord meer gesproken.

De zaak was dat Mussolini mee moest, of hij wilde of niet. Zo is ook zijn makke einde te verklaren: hij was het in zijn hart waarschijnlijk nog méér met de oplossing van Badoglio eens dan Pétain in de laatste periode van zijn bewind met het alternatief van De Gaulle.

Over Novotny te gaan filosoferen, loont zeker minder de moeite. Het punt waar het op aankomt, is dat, zowel in het geval van Mussolini als in dat van Novotny, de „big brother” zijn verstand verloor toen deze beproefde vrienden in hun land het veld moesten ruimen.

In Rome bleef de coup de main van generaal Student echter op het nippertje uit. Er waren vooral twee redenen voor:

— de Italianen kregen, o.a. door het lompe optreden van de Trupp Skorzeny, de zaak in de gaten: niet één van de personen die zouden worden opgelicht, sliep meer thuis;

— de Duitse militaire attaché in Rome, Enno von Rintelen, slaagde op een gunstig ogenblik erin, Hitler van het plan af te brengen. Hij deed een goed woord voor Badoglio (die inderdaad op 2 augustus 1943, toen Rintelen zijn onderhoud met Hitler had, nog op Duits begrip voor zijn situatie hoopte), en had daarmee zoveel succes dat de „Lagebesprechung” van die dag vermeldt: „Na Badoglio's verzekeringen van trouw heeft Hitler het „Unternehmen Student” stopgezet”.

In zijn boek concludeert von Plehwe dat toen een „voor moderne begrippen monstrueuze” actie werd voorkomen. Zelfs de Duitsers hadden nog enig respect voor een bondgenoot, al zou Hitler dan ten slotte zijn halfslachtige politiek met betrekking tot Italië als een grote zwakte zien. „Ich be-reue”, zei hij april 1945 met een van zijn laatst opgetekende woorden, „nicht auf die Vernunft gehört zu haben, die mir gegenüber Italien eine brutale Freundschaft gebot”.

Dubček heeft deze weldaad van de Russen niet ondervonden, hoewel men er zeker van mag zijn dat hij nooit contact met de andere zijde heeft gezocht. Bovendien is het nu vrede, en toen was het oorlog, met andere woorden: het wantrouwen tussen communisten onderling is tegenwoordig groter dan in 1943 tussen een Hitler in zijn „Endkampf” en een Badoglio die zich opmaakte „geallieerde” te worden.

Who will take the Queen's shilling?

Voluntary recruiting for the British Army

Norman L. Dodd

Colonel UK Army, retired

At a time when the United States and West Germany are considering reverting to voluntary forces it is appropriate to examine the situation in Great Britain who has only resorted to conscription for her Armed Services during the two World Wars. All her other wars have been fought by regular volunteers, though it must be admitted that some of the methods used to persuade young men to take the "Queen's shilling" voluntarily during unpopular wars such as the American War of Independence were dubious in the extreme.

Except in cases of upsurges in patriotic fervour as occurred in the Boer War and at the beginning of the Great War recruiting has never been satisfactory and the Forces have continually been undermanned. This is still so in 1971. The latest Government White Paper on the Services points out that the number of young men available is declining due to the fall in the birth rate in the fifties however the Minister of Defence, Lord Carrington, and the Recruiting Organisation are not pessimistic. They believe the present recruiting arrangements and the considerable efforts being made by the Conservative Government to improve the image and status of the Forces will attract sufficient numbers to keep the Services, particularly the Army, viable even if not fully up to strength in all units and trades.

The annual requirement for the Regular Services is 43,000 men but if there is a shortfall in any year the effect is cumulative on future years; therefore in 1971 about 49,000 will be needed to keep to the forecast strength of 377,500 of which the Army's share should be about 171,000.

The Royal Navy, traditionally popular, and the Royal Air Force because of its glamour, do not have the same difficulties as the Army though are short in some specific trades and, in the case of the Navy tend to lose seamen after their first engagement due to the influence of wives and girl friends. The Army has the principle problem and

Een Duitse versie van nevenstaand artikel verscheen in „Wehrkunde" van augustus 1971. De Militaire Spectator heeft de publicatierechten voor Nederland van vele artikelen van deze auteur.

Het artikel beschrijft de organisatie van de werving in het Verenigd Koninkrijk. Zoals bekend bestaat in vreedstijd in Engeland geen militaire dienstplicht. Enkele andere landen overwegen, in vreedstijd eveneens op een uit vrijwilligers bestaande krijgsmacht over te gaan; in Nederland wordt veel gediscussieerd over het voor en tegen daarvan.

Redactie

their methods of solving it will be examined in this article.

Firstly it has been realised by the Army Board that recruiting is a highly professional undertaking needing fully trained staffs and organisations. It simply cannot be left to the old type recruiting Sergeant who visited the ale houses chatting up likely lads or worked on the queue of unemployed at the Labour Exchange.

Secondly it has been brought home to every officer and man in every Battalion and Regiment that it is their business both to persuade soldiers to sign on at the completion of their first engagement — often three years — and to favourably influence everybody they meet either on or off duty. This, of course, presupposes a happy unit and satisfied serving soldiers; a situation greatly helped by the British "Cradle to Grave" Regimental system.

The present Recruiting Organisation, improved and strengthened in the last few years, is a happy mix of these two components.

Policy, requirements by Regiments and trades, and medical and educational standards are laid down by the Director of Recruiting (Army) at the Ministry of Defence. This Directorate also

controls the National recruiting advertisements in newspapers and on the TV and radio. In these they are advised by the Government Central Office of Information, MoD Public Relations and civilian advertising agencies. At each of the four Home Commands there is a Recruiting Staff Officer, but a gradual transition of command to District Headquarters is taking place partly because the Home Command structure is being reduced and partly because the District Headquarters know their area more intimately. At the District HQ, of which there are ten in Great Britain, there is a Commander, Recruiting and Liaison Staff in the rank of Lieutenant Colonel with a small staff. Under his control are the Recruiting Offices now named "Army Careers Offices" in all major towns with suboffices in smaller ones. These offices are staffed by highly qualified Recruiting Officers and Non Commissioned Officers (both men and women) who have successfully completed a course at the Army School of Recruiting. The Officer in Charge is normally a reemployed Regular Officer with wide Regimental and Staff experience and, like his senior Warrant Officers and Sergeants, will spend at least five years in the appointment. The remainder of the staff are younger men and are supplied by their own Regiments and Corps for a two or three year tour. All are most carefully selected for personality and as good happy soldiers. The "old sweat" type of recruiting sergeant no longer has any place in the organisation. Each of these staffs man a static office and also have a mobile caravan which they take to all public functions "where two or three are gathered together".

To foster relations with the public the whole country is divided into Regimental recruiting areas; some are traditional County connections such as the Gloucestershire Regiment or the Royal Hampshire Regiment whose areas obviously cover their own County. Counties in Britain being the traditional and ancient administrative areas to which many people still have a strong sentimental loyalty. Each major unit of the large Regiments and Corps is allocated a geographical area, these being superimposed upon the infantry areas. For example the 47th Light Regiment Royal Artillery is allocated Leicestershire and has very close connections with the Civic Authorities of the County Town as does their own County Regiment, the Royal Leicestershire Regiment, now a part of the East Anglia Regiment. A connection which has been in effect since 1782 when the 17th Regiment

of Foot was ordered to "cultivate a connection with that County which might at all times be useful towards recruiting". And so it has been for nearly two hundred years, in good times and bad, the City taking the Regiment as its own, serving in it, sorrowing with it and rejoicing with it. Over sixty per cent of the Regiment comes from the County and the Regiment has the "Freedom of the City" with the right in perpetuity to march through the streets "with bayonets fixed and Colours flying". Many other local Battalions and Regiments throughout the British Isles have similar close relations with their County or City to the advantage of the Army and the soldier who, on termination of his engagement, can have every confidence that his Home town or County will do their best to find him employment or help in time of difficulty.

Every few years each unit sends an enthusiastic team to tour their area. Officers and men are specially selected and take with them some equipment and often a display team. They do not recruit directly since this is specialised work, but operate closely with the Careers Office usually having a professional representative and trailer from that office with them.

Because the Army needs young people and is interested in their up-bringing, the Ministry of Defence has set up "Army Youth Teams". These consist of a sharp young officer or warrant officer, four picked sergeants and two or three corporals or privates. All are selected both for their personality and for their athletic prowess, maybe as fencing, judo, or trampoline experts or as football instructors. They are stationed around the country with their own transport and their task is to visit youth clubs and other youth activities. They do not normally wear uniforms but are well turned out in sporting attire. They help in instructing the youths, stage demonstrations and judge in competitions and in the various events which are needed to win a much coveted Duke of Edinburgh's Award for young people. These teams work under the control of the Career's Office but do not recruit themselves. Their task is to project the Army in a modern light and show that soldiers are normal likeable people who are happy with their life and work.

Another link in the chain are the "School's Liaison Officers and Assistants", some of them ladies from the Womens Services. They work from the District HQs and visit all schools in their areas

at least once a year. There they describe the job possibilities in the Army to School leavers, both boys and girls. They show films, give lectures and generally discuss the Army as a career. Again not recruiting directly but sowing the seed.

The British Army over the years has drawn many of its future NCOs from the "Boys Units". These units, Junior Leaders Regiments and Junior Infantry or Artillery Battalions, enlist youths at the normal school leaving age of 15 (shortly to be 16) and give them a further education in a military environment with the expectancy that they will enlist as men on reaching the age of 17½. On enlistment into a Boy's Unit the minimum pay is £ 9.45 (80 guilders), a week rising to about £ 11 (94 guilders) after two years service. The School Liaison Officers and Youth Teams pay no small part in obtaining recruits for these units.

But what is the actual procedure for enlistment? All prospective recruits must go to an Army Careers Office. They will either have been advised to go there by the Youth Team, Liaison Officer, a serving soldier or simply by reading recruiting literature including advertisements in the newspapers and on the TV. Incidentally the TV advertisements are extremely good projecting the Army as a modern, well paid and highly professional organisation which is selective in its intake; not "we want you" but "are you up to our standards?". After a screening interview by the Careers Officer the prospective recruit is given a 50 minute test which covers intelligence, reasoning, arithmetic and English. This is followed by a strict medical examination which unfortunately eliminates almost one quarter of the applicants.

The recruit is asked if he has any Regimental preference and, if he is suitable and his reasons are satisfactory, i.e. family or territorial connections, he becomes a "committed recruit" to that Regiment, otherwise for the time being he remains "un-committed". His three character references are checked and any serious convictions will bar him completely, minor ones may cause him to be told to return after six or twelve months if he has still got a clean sheet, however some discretion is permitted to the Careers Officer. If all is well he is enlisted temporarily into the General Service Corps and sent to the Regular Army Selection Centre.

At this Centre he spends three days carrying out various aptitude tests to decide the Regiment and trade for which he is best suited and in which he

is most likely to settle down to a happy Army career, this may not be the one he first thought of himself. His preference is given the maximum consideration and, particularly in County Regiments, his territorial and family connection is of importance for reasons of morale and tradition.

A Boy Soldier is given similar treatment except that he is sent to a Selection Centre before he is enlisted; an important difference, which allows the youth to change his mind up to the last minute if he so desires. Woman candidates are handled much the same and selection is carried out either at the Woman's Royal Army Corps Depot or at the Training Centre of the Queen Alexander's Royal Army Nursing Corps at Aldershot.

What in fact attracts a young man to the Army? For many years it was often thought to be money but studies have shown that this is not so. A fair deal is expected and to-day the British soldier is getting this. On joining an untrained infantry man is paid up to £ 21 (180 guilders) a week, depending on whether he joins on a 3, 6 or 9 year engagement; the longer the engagement the higher the pay. After one year a potential tradesman at the end of his basic training will draw £ 32 (275 guilders) and will be a Lance Corporal. At 23 a man has every chance of being a Sergeant on £ 38.50 (330 guilders) a week as a normal infantryman; this is good pay and comparative with a good job in civilian life in England. However the studies prove that the attractions of the Army, even in this permissive age, are more idealistic and intangible. High on the list is still adventure, a desire to travel, to learn a trade, to get away from the home environment, to have a worthwhile stable job with security; only too many early school leavers with few qualifications drift from one dead end job to another and realise at the age of about twenty that they are getting nowhere. The Army seems a good escape for such young men and the recent introduction of the three year engagement has encouraged them to "have a go". Once in the good pay and many perquisites offered to service men become important in the decision to sign on again.

The Army Recruiting Organisation has realised these attractions and is trying successfully to project the Service as one of adventure by advertising the many adventurous and exciting training escapades which take place. The Conservative Administration has accepted and understood the necessity for stability in the Forces after the reductions

and uncertainties of recent years, and, as important, the proper recognition of their value to the Community. A fact which the Prime Minister and the Minister of Defence have repeatedly stressed and which has become apparent in the Army's behaviour in Northern Ireland. The Government has even publicly stated that the attraction of service outside Great Britain is one of the many reasons for retaining a presence in the Far East.

Both the Labour and Conservative Parties have realised the importance which good pay and conditions of service play in the reengagement requirements and both have approved a bi-annual pay and pensions review to ensure they keep pace with civilian wage scales. Also considerable and successful attempts have been made to obtain Union recognition of trade skills obtained in the Forces thereby increasing the chances of a good job at the end of their service.

Within the Army itself great efforts are being made to dispel the old fashioned ideas of soldiering whilst retaining valuable traditions and having a discipline born from self respect and confidence in ones professional leaders rather than from blind obedience to orders. The professionalism of the Army is becoming clear to the ordinary citizens due to actions in Borneo, Ulster and elsewhere. And, extraordinary as it may seem, many soldiers welcome and enjoy a second tour in Northern Ireland where they can demonstrate their confidence and efficiency both to themselves and to others. A psychological need most of us have in our make up.

Does it work? It must! Both Political Parties are opposed to any form of conscription in peace time. Ironic in fact because public opinion polls have shown that, on the whole, the population is in favour of some form of obligatory service either in the Services or elsewhere. The older people saying "it would do the young some good" and the young "it would be something to do".

However this, like the return of the death penalty also wanted by most of the population, is unlikely to happen. Voluntary service will therefore remain with us. At the moment recruiting is on the upward trend in spite of the fewer young adults available. In 1969 some 16,400 enlisted whilst in 1970 the total was 23,500. For the first three months of 1971 the trend is still upwards, the pessimists say this is because of increased unemployment but the more informed are convinced that it stems from the better climate in defence thinking. For too long there has been a decided feeling amongst ordinary people, and many Members of Parliament, that Armed Forces are of little avail in a nuclear age. Czechoslovakia, Vietnam, Borneo and Northern Ireland have proved this thinking a fallacy. It is much more likely that this change of outlook and the well organised efforts of Regiments, Career's Officers, Youth Teams and School's Liaison Officers are the reasons for the improvement. All working as a team these staffs and units are presenting the Army for what it is to-day; a highly interesting and professional career with good pay, adventure, a sense of achievement and of high comradeship not to be found in civilian life.

AANWIJZINGEN VOOR MEDEWERKERS

Wij verzoeken u uw bijdragen in te leveren in enkelvoud, getypt met een marge van ten minste 3 cm, met dubbele regelafstand en voorzien van uw naam, adres en evt. giro-nummer. Bijdragen voor de rubriek „Meningen van anderen" echter in duplo in te zenden.

Bij het opgeven van geraadpleegde literatuur dienen de respectieve verwijzingen als volgt te worden gesteld:

bij boeken: Auteur - titel. Uitgever, plaats, jaar, blz.;

bij tijdschriften: Auteur - naam tijdschrift. Jaargang, jaar, nummer, blz.

Voorts eventuele schetsen of tekeningen en foto's niet tussen de tekst aan te brengen, doch wel aan te geven, waar deze illustraties tussen die tekst moeten worden opgenomen.

Men voege tekeningen en schetsen afzonderlijk bij, in Oostindische inkt

en op teken- of calqueerpapier. Letters en cijfers moeten daarbij zo groot worden getekend, dat zij na verkleining duidelijk leesbaar blijven. Daartoe moeten zij, na verkleining, nog ten minste 1 mm groot zijn. Men houde er daarbij rekening mee, dat tekeningen en schetsen als regel, bij reproductie, worden verkleind tot 7,7 cm breedte, bij uitzondering tot ten hoogste 15,8 cm breedte.

Toevoeging van schetsen en afbeeldingen, respectievelijk foto's, verhoogt de aantrekkelijkheid van uw artikelen ten zeerste, vooral indien zij origineel zijn.

De Brezjnjev-doctrine in 1971

D. Stevens

Kapitein voor Speciale Diensten der Artillerie

Het imperialisme geeft kolossale geldmiddelen uit voor de uitgebreide ontplooiing van zijn agressieve ideologische dienst. Tot zijn beschikking is een zwerm van specialisten-sovjetologen.

(IZWESTIA, 28 MEI 1968)

Een opmerkelijke onjuistheid voor wat Nederland betreft.

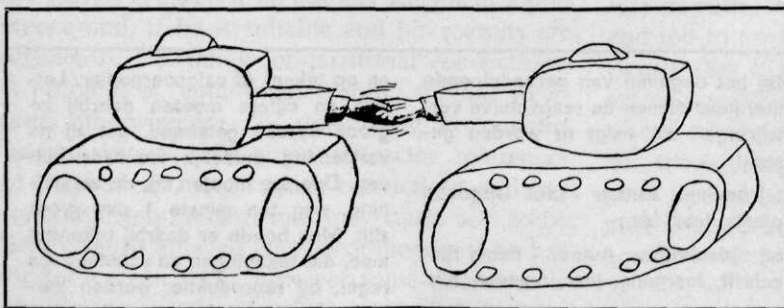
(D. STEVENS)

Na de inval in Tsjecho-Slowakije, die op 20 augustus 1968 om 11 uur 's avonds begon, is men gaan spreken van de Brezjnjev-doctrine. Alleen al deze vernoeming naar de huidige Russische partijleider wijst erop, dat men van mening is, dat het ingrijpen in het Tsjechoslowaakse staatsbestel, zoals dat vigeerde van januari tot en met augustus 1968, door de SU iets nieuws of verrassends zou zijn. Voor zover, voorafgaand aan dit ingrijpen, speculaties in de publiciteit kwamen, gingen die merendeels, vooral indien afkomstig van niet-sovjetologen, in de richting van een non-interventie. Na het ingrijpen tendeerde onze publieke attitude naar die van een volkomen verrassing.

Afgezien van het feit, dat uit inlichtingen omtrent troepenverplaatsingen en -concentraties nabij Tsjecho-Slowakije, kon worden afgeleid dat de SU zou ingrijpen, hetgeen ook volgens generaal Lemnitzer niet als een verrassing kwam, kon ook uit de Sovjetrussische dogmatiek en de betrokken publicaties worden geconcludeerd, dat dit zou ge-

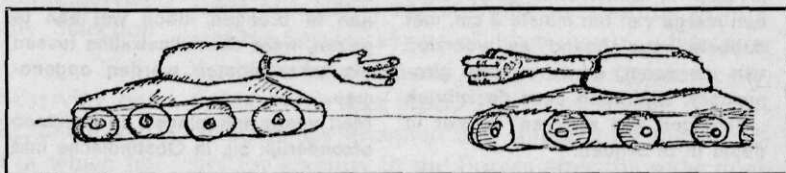
schieden. Uit de laatste kan eveneens worden geconcludeerd, dat de SU zal ingrijpen in de binnenlandse aangelegenheden van ieder Warschau-Pactland, dat zich van het marxistisch-leninistisch regime gaat losmaken, of van *ieder ander land* indien het dit nodig acht. In twijfelgevallen vormt de sovjetologie, waarin de kennis van het marxisme-leninisme is begrepen, een onmisbare schakel in de duiding van Sovjetrussische activiteiten en de prognose van toekomstige gebeurtenissen. Om de juiste inlichtingen uit communistische publicaties te winnen en de goede conclusies daaruit te trekken, is het noodzakelijk op de hoogte te zijn met de semantiek van de bijzondere Sovjet-taal waarin ze zijn gesteld, aangezien aan zeer vele kernbegrippen een geheel andere inhoudelijke betekenis wordt gegeven.

John F. Kennedy sprak hierover zijn verwondering uit, na gehouden besprekingen met Chroesjtsjov te Wenen, in zijn rede tot het Amerikaanse volk op 6 juni 1961:

Cartoon in „Literární Listy”, orgaan van de Tsjechische schrijversbond, van 25 juli 1968, tegen de Warschau-Pact-„broederlegers”, die dreigden in te grijpen in de binnenlandse aangelegenheden van Tsjecho-Slowakije

Het zelfde idee, echter in omgekeerde zin verwerkt in een tekening in het Leids Universiteitsblad LUB van 10 november 1969, bij de aankondiging van het anti-NAVO-congres in de RAI op 21 en 22 november van dat jaar

... for the facts of the matter are that the Soviets and ourselves give wholly different meaning to democracy and popular will.

Om het hier besproken onderwerp toe te lichten, waarbij vooral de communistische begrippen van „internationalisme” en *beperkte soevereiniteit* kernstukken vormen, zullen vooral citaten uit communistische bronnen ter illustratie moeten dienen. Verdere kernbegrippen worden gevormd door de *marxistisch-leninistische maatschappijopvattingen* in historisch perspectief, alsmede de daaruit voortkomende toekomstvisie.

Het in 1971 gehouden 24e partijcongres van de communistische partij van de Sovjet-Unie bevestigde de Russische doctrine, dat soevereiniteit maar een „abstract begrip” is.

Soevereiniteit beperkt

Op 26 september 1968, na de invasie in Tsjecho-Slowakije, publiceerde het Russische partij-orgaan, de Pravda, een ideologische verklaring, die geheel in overeenstemming was met de leninistisch-stalinistische stijl van de beperkte soevereiniteit:

De communisten der broederlanden konden uiteraard niet toelaten, dat in naam van het abstracte begrip soevereiniteit de socialistische staten werkeloos bleven toezien hoe het land blootstond aan het gevaar van een antisocialistische ontaarding [1].

Zij die het „onwettig” noemen moeten beseffen, dat zij dan bourgeois-normen aanleggen en niet die van de klassenstrijd. Een dergelijke benadering, zo betoogt het artikel verder, is onzin, want het zou inhouden dat de „progressieve krachten ter wereld” ook niet zouden mogen ingrijpen op het moment, dat zij dit nodig achten in bijvoorbeeld West-Duitsland, Portugal, Spanje of Griekenland, omdat dit een ingrijpen in de „binnenlandse aangelegenheden” van soevereine staten zou zijn”.

Zo men ziet kan men van de Sovjet-Unie en andere „progressieve” landen, die het begrip soevereiniteit projecteren op het begrip klassenstrijd, overal en te allen tijde een ingrijpen verwachten.

Op het interuniversitaire congres „Capitalism in the seventies”, gehouden aan de Katholieke Hogeschool te Tilburg van 10 t/m 13 september 1970, verdedigde een van de sprekers, Victor Perlo (VS), de invasie in Tsjecho-Slowakije met de woorden, dat de Sovjet-Unie het materiële en morele bolwerk van de internationale revolutie is. Toen hij

door de zaal werd uitgefloten riep hij uit: „Jullie reageren als betaalde agenten van de CIA”.

Zoals bleek uit de historie van Hongarije in 1956 en van Tsjecho-Slowakije in 1968 zal de SU, als ze moet kiezen tussen de politiek van de goodwill en de machtspolitiek, steeds die van de macht kiezen, tenzij die tijdelijke goodwill iets oplevert. Dit is in overeenstemming met de toepassing van het historische en dialectische materialisme in de buitenlandse politiek. Daarom ook schreef het Oostduitse partijorgaan Neues Deutschland onder de titel „Ons succes, hun nederlaag” op 28 augustus 1968:

Dit alles is een les op het punt van de krachtsverhoudingen. Het wijst ook op een grote historische samenhang die men in het oog moet houden, omdat men anders de gebeurtenissen in de ČSSR niet in hun volle betekenis kan begrijpen. Wij leven in een periode van de overgang van het kapitalisme naar het socialisme — niet omgekeerd.

Op 21 april 1970 hield de Russische partijleider Brezjnef ter gelegenheid van de herdenking van de 100e geboortedag van Lenin een toespraak, waarin de oude dogmatische standpunten werden herhaald:

Niet minder leerzaam is de ineerstorting van de anti-socialistische samenzwering in Tsjecho-Slowakije. Dit was een weldoordachte en door een scherm van demagogie gecamoufleerde poging van de overblijfselen der vroegere heersende klassen in vereniging met de rechtse opportunisten en met de ondersteuning van het wereldimperialisme, om de grondslagen van het socialistische regime in Tsjecho-Slowakije te vernietigen, het van de broederlanden te isoleren en op die wijze een ernstige slag toe te brengen aan de posities van het „socialisme” in Europa [2].

De zinsnede „vroegere heersende klassen” uit deze obligate fraseologie zal wel geen betrekking hebben op Alexander Dubček, de zoon van een timmerman. De Tsjechoslowaken weten dus wel beter en men kan zich daarom voorstellen waarom ze tegenwoordig liever niet meer hun kranten lezen, want dan worden ze geconfronteerd met communiqués als:

De Sovjet-Unie en Tsjecho-Slowakije zijn broederlanden, verbonden door de historische lotsverbondenheid, de gemeenschappelijkheid in maatschappijvorm en de marxistisch-leninistische ideologie ...

zoals dat heette op 29 oktober 1969 in het gezamenlijk Sovjet-Tsjechoslowaaks communiqué. De communistische partij in Tsjecho-Slowakije telde ten tijde van de „Praagse lente” 1,5 miljoen

ДОСТОЙНО ВСТРЕТИМ XXIV СЪЕЗД КПСС!

„Laten wij verdienen het 24e partijcongres tegemoet gaan!” ... één van de oproepen in het dagblad van de Sovjet-strijdkrachten, „Krasnaja Zvezda” van 26 maart 1971, voorafgaande aan het Russische communistische-partijcongres om extra zijn best te doen voor „internationalisme” en communisme

leden, na het afzetten van Dubček nog 200.000. Voor hem kwam Gustav Husák in de plaats en voor deze houden de Russen A. Indra in reserve. Bij de conferentie op de Krim tussen 1e partijsecretaris Husák en president Svoboda enerzijds en de voorzitter van de Opperste Sovjet Podgorny anderzijds, die tot 10 augustus 1969 duurde, was Indra ook reeds aanwezig.

František Kriegl, de vroegere voorzitter van het Nationale Front, had geweigerd het verdrag met Moskou te ondertekenen, dat een einde maakte aan de politiek van Dubček. „Het verdrag werd niet met de pen, maar met de lopen van kanonnen en mitrailleurs geschreven”, zo deelde hij op 29 mei aan het CC mee. Na de Russische bezetting werd hij gearresteerd, want volgens de Sovjet-doctrine worden ongelijke verdragen slechts afgedwongen door „kapitalistische” imperialistische naties:

Ongelijke verdragen worden door imperialistische machten opgedrongen aan zwakke, van hen afhankelijke staten en beperken van deze laatste de soevereiniteit en de zelfstandigheid ... [3].

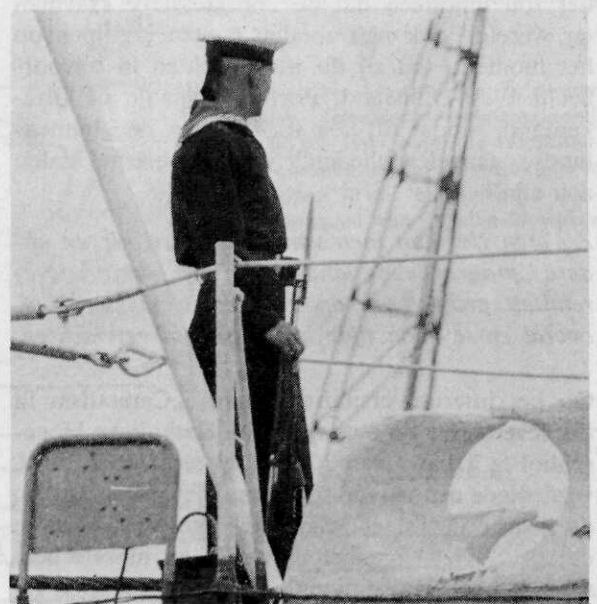
De Sovjetrussische houding in 1971

De doctrine van het „internationalisme” en de beperkte soevereiniteit is tot in 1971 dezelfde gebleven als bij de bezetting van Tsjecho-Slowakije, zo bleek bij het 24e congres van de communistische partij van de Sovjet-Unie, dat in maart en april te Moskou werd gehouden. Een partijcongres van de CPSU, dat in principe eens in de vier jaar plaatsvindt, doch afhankelijk van de interne partijgeschillen wel langduriger intervallen kan hebben, bepaalt de overeengekomen doctrine tot het eerstvolgende congres. De openbaar verkondigde koers van een dergelijk congres staat te voren vast; het is dan ook dat een bepaald uitstel ons wijst op onenigheid in de top, voor zover overigens al niet eerder uit andere bronnen bekend. Voorts kan dit

wijzen op nog op te lossen meningsverschillen met communistische partijen uit andere Warschau-Pact- of Comecon-landen, die in een zelfde jaar aan hun partijcongres toe zijn. Na dat van de SU werden partijcongressen gehouden in Tsjecho-Slowakije, Mongolië, Oost-Duitsland en Polen.

Een dergelijk partijcongres wordt, zodra de koers eenmaal is gestabiliseerd en aldus reeds voor het partijcongres is vastgesteld, ook ruim te voren propagandistisch via alle communicatiemediën voorbereid. Het hoogtepunt vormde in 1971 wel de viering van de oprichting van de Sovjetstrijdkrachten op 23 februari. De dagorder van de Russische minister van defensie, maarschalk der Sovjet-Unie Gretsjko, werd zoals gebruikelijk in alle dagbladen, zowel de militaire als de civiele, volledig afgedrukt. In niets week deze af van de bekende doctrine van het „internationalisme”. In de dagorder zei hij o.a. tot de militairen:

Maak je volhardend en standvastig de strijdtechniek eigen en leer het wapen te gebruiken, wees steeds paraat om met ere je patriottische en internationale plicht te vervullen [4].

„De hoofdbron van de kracht van Sovjet-leger en marine was en is altijd de leiding door de communistische partij” (Legergen A. Jepisjev, 23 feb. 1971)

НАШ КУРС—К ТОРЖЕСТВУ КОММУНИЗМА!

За нашу Советскую Родину!

КРАСНАЯ ЗВЕЗДА

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ОРГАН МИНИСТЕРСТВА ОБОРОНЫ СОЮЗА ССР

ГАЗЕТА ВЫХОДИТ С 1 ЯНВАРЯ 1924 ГОДА
№ 77 (14429)

2 апреля 1971 г., пятница

Цена 2 коп.

Будем крепить могущество Родины!

Делать и мыслить единой волей и единым разумом. В эти дни — дни юбилейных праздников — мы вспоминаем подвиги героев войны. Мыслим о будущем Родины. Мыслим о том, как укрепить оборону страны. Мыслим о том, как укрепить экономику страны. Мыслим о том, как укрепить культуру страны. Мыслим о том, как укрепить науку страны. Мыслим о том, как укрепить спорт страны. Мыслим о том, как укрепить искусство страны. Мыслим о том, как укрепить дружбу между народами. Мыслим о том, как укрепить мир на земле.

Мыслим о том, как укрепить могущество Родины. Мыслим о том, как укрепить нашу армию. Мыслим о том, как укрепить нашу флотию. Мыслим о том, как укрепить нашу авиацию. Мыслим о том, как укрепить нашу ракетную армию. Мыслим о том, как укрепить нашу космическую армию. Мыслим о том, как укрепить нашу оборону. Мыслим о том, как укрепить нашу безопасность. Мыслим о том, как укрепить нашу свободу. Мыслим о том, как укрепить нашу демократию. Мыслим о том, как укрепить нашу справедливость. Мыслим о том, как укрепить нашу правду. Мыслим о том, как укрепить нашу совесть. Мыслим о том, как укрепить нашу честь. Мыслим о том, как укрепить нашу славу. Мыслим о том, как укрепить нашу историю. Мыслим о том, как укрепить нашу культуру. Мыслим о том, как укрепить нашу науку. Мыслим о том, как укрепить наш спорт. Мыслим о том, как укрепить наше искусство. Мыслим о том, как укрепить нашу дружбу. Мыслим о том, как укрепить наш мир.

De Chef van het Hoofddirectoraat voor Politieke Zaken (GLAVPU) van de Sovjet-strijdkrachten, legergeneraal Jepisjev, hield bij dezelfde gelegenheid een rede, getiteld „De onvermoeibare zorg der partij”, natuurlijk eveneens afgedrukt op de voorpagina's van de dagbladen. Hierin zegt hij:

De hoofdbron van de kracht van het Sovjet-leger en de marine en het hoogste principe van de militaire structuur was en is altijd de leiding door de communistische partij [5].

Uit de redevoering van de minister van defensie van 2 april 1971 op het 24e partijcongres citeren wij nog:

In het arsenaal van het Sovjet-leger bevindt zich wapentuig, dat een grote vernietigende kracht bezit en in staat is ieder punt op de aardbol te bereiken en dat het de strijdkrachten mogelijk maakt de gevechtstaken te land, ter zee en in de lucht succesvol te be-slissen [6].

De tijdens het 24e partijcongres in het Kremlin gehouden redevoeringen wijzen alle op de bevestiging van de hier besproken leninistische doctrines [7].

Om de Tsjechoslowaakse president, legergeneraal Svoboda, te imponeren had men hem tijdens zijn bezoek aan de SU in 1969 een kosmodrome getoond. Dit is een lanceerplaats voor niet-conventionele wapens. Svoboda zei daarna in zijn rede op 27 oktober veelbetekenend, dat de militairen, die dit kosmodrome bemanden „waarlijk internationalisten” waren.

„Onze koers is naar de triomf van het communisme”

Het dagblad van de Sovjet-strijdkrachten, Krasnaja Zvezda, kwam op 2 april 1971 uit met over de gehele breedte van de voorpagina de kop: „Onze koers is naar de triomf van het communisme!” Dit is dan de koers, die voor de eerstkomende vier tot vijf jaar vast staat, zoals ook de macht van de huidige prominenten vast staat, die — dit zij nog opgemerkt — vrijwel allen in het partij-

„Onze koers is naar de triomf van het communisme!”... kop in „Krasnaja Zvezda” van 2 april 1971, tijdens het 24e partijcongres, geheel in de geest van de redevoeringen van de Russische leiders

apparaat omhoog zijn gekomen in het tijdperk van de grote stalinistische zuiveringen.

De mogelijke bereidheid tot spreken over troepenverminderingen in Europa, die door enkele redevoeringen van Russische leiders in mei en juni in de publiciteit is gekomen, is beslist niet in strijd met de genoemde leuze. Wie met enige kennis van de sovjetologie en de semantiek van de Sovjet-taal deze redevoeringen, die geheel in de leninistische doctrines zijn ingebed, doorleest, begrijpt dit onmiddellijk. Ook moet men onderscheid maken tussen de koers en de tactische verpakking, waarin deze aan het buitenland wordt geserveerd.

Vertaalde uittreksels uit de belangrijke, soms 6 uur durende, redevoeringen, die aan de buitenlandse pers worden verstrekt, zijn altijd zo gestroomlijnd, dat „des poedels kern” goed wordt gecamoufleerd achter semantisch pregnante begrippen als „wereldvrede”, „het belang der volken”, „veiligheid”, enz.

Omdat nieuws altijd haast heeft (wil het zijn nieuwswaarde behouden) en de meeste dagbladen geen geschoolde sovjetologen in dienst hebben, is het dat gestroomlijnde uittreksel, dat die dag de grondslag vormt voor ons voorpaginanieuws. Voor de lezer geldt dan nog weer: „wat men hoopt gelooft men graag”. Wie wil er géén wereldvrede?

Nog afgezien van deze propagandistische „dubbele bodem” zou het niet in het nadeel van de koers van het 24e PC zijn indien de Sovjet-Unie de deels ten opzichte van dat land onbetrouwbaar gebleken Oosteuropese troepen kon inwisselen tegen de nationale strijdkrachten in West-Europa. Aangezien de SU zelf over goed geïndoctrineerde strijdkrachten beschikt ter sterkte van 3,375 miljoen man, zit men op eventuele tegenwerking van Oosteuropese legers niet te wachten. Bovendien is de horizontale afstand van het ijzeren gordijn

tot bv. de Nederlandse grens maar 260 km, zodat de opmars na grote troepenverminderingen in West-Europa geen onverkomelijke bezwaren meebrengt, indien de SU zich als „progressieve kracht” gerechtigd acht in te grijpen in de binnenlandse aangelegenheden van Westeuropese staten.

In de Verenigde Staten gelegeerde troepen moeten echter om in West-Europa te komen van hun bases af ongeveer 7000 km afleggen. Om ontspanningsredenen is inmiddels gedurende lange tijd het overbrengen van deze troepen niet meer beoefend. De Sovjet-Unie vermeerderde haar strijdkrachten tot 3,375 miljoen man, de Verenigde Staten verminderden de hunne van 3,5 miljoen in 1968 tot 2,7 miljoen man thans. De Amerikaanse strijdkrachten in Europa telden in 1962 nog 434.000 man, nu 270.000. De NAVO heeft in Europa nu 7750 tanks ter beschikking; het Warschau-Pact 21.700. In de Middellandse Zee is de Russische vloot vijfmaal zo sterk als in 1966.

Een niet gering aantal Amerikaanse congresleden blijkt voor de terugtrekking van alle Amerikaanse strijdkrachten in Europa te zijn; om de gedachten te bepalen vóór 1975, het jaar waarin het Warschau-Pact kan worden ontbonden. Dit ontbinden behoeft overigens niet het terugtrekken van de Russische strijdkrachten mee te brengen, aangezien de Sovjet-Unie met iedere lidstaat apart verdragen op dit terrein heeft. En natuurlijk brengt dit geen vrije verkiezingen in de Oosteuropese landen mee, waardoor de communistische regeringen zouden verdwijnen.

Het komende beleid van de Russische regering en partij staat stellig niet in het teken van de vermindering van de eigen strijdkrachten. Integendeel, een van de toonaangevende sprekers op het 24e PC, minister van defensie Gretsjko, zei op 2 april:

De voortdurende versterking van de strijdkrachten vormt de objectieve noodzakelijkheid voor het succesvol vestigen van het socialisme en het communisme, voortvloeiend uit de wetmatigheden van de ontwikkeling in de maatschappij en de eigen aard van de klassenstrijd tussen het kapitalisme en het „socialisme”.

Wie van de drie?

Het is al weer twee jaar geleden dat een van de dagbladen van de Russische strijdkrachten, Krasnaja Zvezda, op verontwaardigde toon bekendmaakte, dat de Amerikanen en communistisch China in het geheim onderhandelingen waren begonnen. Deze onderhandelingen zouden volgens het blad gaan over Vietnam en zelfs over de verdeling van de macht. Dit klonk erg propagandis-

tisch, doch het bericht over geheime onderhandelingen bleek een kern van waarheid te bevatten, toen president Nixon in juli 1971 bekendmaakte, dat inderdaad twee jaar geleden geheime onderhandelingen met de Chinese Volksrepubliek waren begonnen en dat deze uiteindelijk zouden resulteren in zijn toekomstig bezoek aan Peking. Zo men ziet blijft er weinig geheim in deze wereld. De Amerikaanse inlichtingendienst deelde mee, dat de geheime code die bij het komende bezoek zou worden gebruikt ook al in handen van de Russen was.

Om wezenlijk macht in de wereld te kunnen uitoefenen is een bondgenootschap nodig van twee van de drie wereldmachten: VS, de Sovjet-Unie of communistisch China. Dergelijke bondgenootschappen kunnen ook snel van partner wisselen. Daarom reageerden de Russen zo fel toen zij hoorden, dat president Nixon naar China zou gaan, „om eens echt Chinees te eten”, zoals hij op een persconferentie zei.

Het Russische blad Literatoernaja Gazeta van 28 juli 1971 schreef onder meer dat de „culturele revolutie” in China een feitelijke ommekeer in het politieke bestel van China tot doel had. Het Russische blad citeerde president Mao's Aanwijzing van 7 mei aan maarschalk Lin Biao: „... het leger dient de grote school te zijn waar men de politiek, de krijgskunde en de cultuur aanleert.” Voorts schreef het blad over China:

... het doel van de socio-politieke ontwikkeling werd het omvormen van het gehele land in een militair kamp... De regering van Peking werpt thans alle krachten en middelen in de strijd voor de ontwikkeling van de oorlogsindustrie en die takken van wetenschap, die zijn verbonden met de ontwikkeling van nieuwe vormen van bewapening.

Het is de Chinezen inderdaad gelukt een satelliet in een baan om de aarde te brengen, hetgeen van groot strategisch belang is. Deze satelliet zond de eerste tonen uit van de melodie „Fang Hong” (het oosten is rood). Hij is vijfmaal per dag boven Nederland peilbaar; de omlooptijd is 106 min. Het apogeum van de elliptische baan is 1826 km en het perigeum 206 km. De informatiecyclus is 1 minuut: 40 sec melodie, 5 sec pauze, 10 sec toon-

„Fang Hong” (het Oosten is rood), de eerste woorden van de melodie, die de Chinese kunstmaan uitzond

impulsen en 5 sec pauze; de zendfrequentie is 20,009 MHz.

Nu behoeven de Sovjets eigenlijk de Amerikanen hun toenadering tot China niet euvel te duiden; hoewel het hen wel moet hebben geschokt dat president Nixon op de uitnodiging van de voorzitter van de Chinese staatsraad, Tsjoe En-Lai, is ingegaan, in tegenstelling tot president Johnson, die in 1964 een soortgelijke uitnodiging ontving. De Russische partijleider Brezjnef zei in een redevoering op 27 oktober 1969, dat het in het belang van China en Rusland op lange termijn zou zijn, indien China en Rusland zouden samengaan, hetgeen tijdens het Russische 24e partijcongres in 1971 werd herhaald.

In zijn rede van 10 juli 1969 vroeg de Russische minister van buitenlandse zaken Gromyko:

China is de buurman van de Sovjet-Unie. Wij hebben met hen grenzen gemeenschappelijk, die zich uitstrekken over 7395 km. Welke doelen gaat China nastreven, waarop zal zich zijn buitenlandse politiek gaan oriënteren?

China contra Rusland?

Op 22 april 1870 werd in Simbirsk W. I. Lenin geboren. Honderd jaar later was er een explosie van ideologische strijd tussen Peking en Moskou over zijn ideologie. De belangrijkste dagbladen van communistisch China, waaronder het blad Ren Min Ri bao (volksdagblad), brachten onder de titel „Leninisme of sociaal-imperialisme” een lang artikel, gericht tegen, wat men noemde, de imperialistische veroveringspolitiek van de Sovjet-Unie. Het artikel bestond uit zeven hoofdstukken, waarin de Chinese beleidslijn werd uiteengezet en tevens de doctrine van Rusland als anti-marxistisch en antilenistisch werd afgeschilderd. In het vierde hoofdstuk werd geschreven, dat Rusland zich socialistisch noemde, doch in feite imperialistisch was. In hoofdstuk 5, getiteld „De Brezjnef-doctrine is een schandelijke doctrine”, werd punt voor punt uiteengezet hoe volgens Peking de Russen hun streven naar overheersing van de wereld inkleden. De gehele wereld, zo zei men, is het interessegebied van de „imperialistische Sovjet-klied van afvalligen”, die poogt de wereld te veroveren. De Sovjet-imperialisten dromen van een wereldkeizerrijk. Het zijn de nieuwe tsaren, doch zij zijn veel ambitieuzer. Maar, zo vervolgde de Chinese pers, ook de revisionistische Sovjet-Unie is een „papieren tijger”.

Medio 1971 hoopten de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie, die hun in Helsinki begonnen geheime

‘Dr. Chou En-lai, I presume . . .’

Parodie op het gezegde van de ontdekkingsreiziger Stanley, die in 1871 dwars door Afrika trok om dr. Livingstone te zoeken en — daarin geslaagd — vroeg: „Dr. Livingstone I presume?...” (Christian Science Monitor, 20 juli 1971)

Strategic Arms Limitation Talks inmiddels in Wenen hadden voortgezet, deze met een voor beide partijen bevredigende oplossing te kunnen afsluiten. Hiervan is niets terechtgekomen en zo kan men het komende bezoek van Nixon aan Peking ook zien tegen de achtergrond van de tot nog toe mislukte SALT.

De eisen, die communistisch China aan de VS stelt zijn overigens niet gering. In een onderhoud met de Canadese oppositieleider, Robert Stanfield, zei een van de vooraanstaande leden van het Centrale Comité, Kuo Mo-jo, op 25 juli 1971, dat de Amerikaanse president wel een ommezwaai van 180 graden moest maken. Voorts zei hij: „Hoe Taiwan wordt bevrijd is onze binnenlandse aangelegenheid”.

Behalve deze eisen, die Tsjoe En-Lai in zijn totaal 49 uur onderhandelen met Kissinger moet hebben gesteld, liggen er nog de volgende Chinese eisen: de algehele terugtrekking van de Amerikaanse vloot, de volledige terugtrekking van troepen uit Azië, waaronder Vietnam, Thailand en Cambodja, bv. voor medio 1972. Voorts het in toom houden van de Japanse stromingen, die wensen dat de strijdkrachten, die momenteel uit 260.000 vrijwilligers bestaan, meer in overeenstemming

worden gebracht met de 104 miljoen mensen, die dat land telt.

Het Noordvietnamese blad Njang Zang van 22 juli 1971 schreef „... dat de Amerikaanse imperialisten d.m.v. de Nixon-doctrine pogen een wig te drijven tussen de socialistische landen”. Ook op de Balkan reageerde men op het komende bezoek aan Peking; radio Praag zei op 3 augustus, dat het niet zo eenvoudig is om de wereldvrede te bereiken. Het Joegoslavische blad Vjesnik stond er iets positiever tegenover.

Toch moet men zich, gezien de cijfers en feiten, geen grote voorstellingen maken van een actueel Russisch-Chinees conflict. Ondanks de publiciteit omtrent geschillen tussen de SU en China blijkt uit de verdeling van de 167 divisies, dat het zwaartepunt op Europa en het deel van de SU ten westen en zuidwesten van de Oeral ligt: 125 divisies. Nabij de Chinese grenzen zijn 33 divisies gelokaliseerd, in Mongolië 3 en voorts 8 in Centraal-Rusland.

De as Belgrado—Tirana—Boekarest

De Joegoslavische president Tito waarschuwde een jaar geleden tijdens zijn rondreis door West-Europa tegen de Russische voorstellen tot neutralisering van Midden-Europa en West-Duitsland, overeen te komen op een Europese zg. veiligheidsconferentie. Dergelijke plannen koesteren de Sovjets al meer dan 17 jaar; men denke aan het plan Molotov van 1954, het Rapacki-plan van 2 oktober 1957 en het Ulbricht-plan van 21 juni 1969. Deze laatste zei o.m.:

Voor de gehele Duitse natie, zowel voor het volk van de Westduitse Bondsrepubliek als voor het volk van de Duitse Democratische Republiek zou het het beste zijn wanneer de beide Duitse staten in een verdrag zouden overeenkomen volledig te ontwapenen en ervoor zorgen, dat generlei atoomwapenen op hun terrein worden opgeslagen [8].

De weerloosheid waaraan West-Europa wordt overgeleverd bij het uitvoeren van dergelijke plannen behoeft geen uitleg. Van de Russische langeafstandsbommenwerpers, die kernwapens kunnen vervoeren is 75% in Europees Rusland gestationeerd.

Van tijd tot tijd worden deze Russische voorstellen herhaald, o.a. in de rede van Brezjnef ter herdenking van de sovjetisering van Georgië 50 jaar geleden, in Tiflis op 14 mei 1971. Voorts zei hij in deze rede:

Te zamen met de geziene revolutionairen, die het Georgische proletariaat voortbracht, — ... Josef Stalin (applaus) ... — streden Michail Iwanowitsj Kalinin (applaus), Sergej Mironowitsj Kirov (applaus) ... voor de algemene proletarische zaak. Voor zover dat van ons afhangt zullen wij alles doen opdat deze (de linkse beweging in Europa, Latijns-Amerika en Azië) de hechte traditie overneemt tot heil van de internationale proletarische eenheid ...

Na een aanval op de „imperialistische” politiek van de Verenigde Staten en Israël herhaalde hij zeer in het kort de bekende Russische ideeën over de beperking van de strijdkrachten in Europa, doch *niet* in de SU. Hij vervolgde:

Wij zullen, de besluiten van het Partijcongres in het leven toepassend, het verbond met de nationale bevrijdingsbewegingen en alle revolutionaire bewegingen versterken.

De volgende dag werd in Tiflis een militaire parade gehouden, bijgewoond door o.a. algemeen partijsecretaris Brezjnef en minister van defensie Gretsjo.

De waarschuwing van de zijde van Belgrado, gevoegd bij de recente contacten met de Chinese Volksrepubliek van Joegoslavië, Albanië — dat deze contacten reeds lang onderhoudt — en Roemenië, deed Rusland spreken over „de as Belgrado—Tirana—Boekarest”.

De Roemeense partijleider Ceausescu en de minister van defensie, legergeneraal Ion Ionita, legden ook dit jaar in hun redevoeringen sterk de nadruk op de Roemeense wens tot het volgen van een eigen, zij het marxistisch-leninistische, koers. In zijn dagorder van 23 augustus 1971 ter gelegenheid van het feit, dat de Duitse troepen 27 jaar geleden uit het land werden verdreven, zei de minister van defensie, dat de strijdkrachten met kracht de eigen binnen- en buitenlandse politiek zullen verdedigen [9]. Hiertoe dient ook de politieke opvoeding van de gehele bevolking, zo had de Roemeense partijleider de maand ervoor gezegd [10].

President Mao Tse-Toeng en de voorzitter van de Chinese staatsraad, Tsjoen En-Lai, zonden op 23 augustus een telegram, waarin o.m. werd gezegd:

De revolutionaire vriendschap tussen het Chinese en het Roemeense volk is gevestigd op de basis van het marxisme-leninisme en het proletarisch internationalisme [11].

Bij het Internationale Congres van Logica, Methodologie en Wetenschapsfilosofie te Boekarest zei Ceausescu o.a.:

Scînteia

ORGAN AL COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Anul XLI Nr. 8886

Luni 23 august 1971

8 PAGINI — 40 BANI

A XXVII-a anive

în toată țara

națiunii noastre

popor de a în

internațional

PARADA MILITARĂ ȘI DEMOCRAȚIA OAMENILOR MUNCII DIN

Wij zouden gaarne zien, dat de deelneming aan dit congres u de mogelijkheid biedt direct kennis te maken met het Roemeense volk en zijn brandend verlangen om met alle volkeren der wereld in vrede en vriendschap te leven (...). Dat er tussen de staten alleen nog zulke betrekkingen kunnen zijn, die zijn gefundeerd op de gelijkheid in rechten, de niet-inmenging in de binnenlandse aangelegenheden, op het respecteren van de nationale onafhankelijkheid en soevereiniteit, op het recht om zelf over zijn toekomst te beslissen [12].

Deze standpunten herhaalde hij bij het bezoek van een Japanse communistische delegatie [13].

In de Roemeense pers werd vanzelfsprekend ook veel aandacht besteed aan het bezoek van de Chinese delegatie in augustus en september, onder leiding van Li Da-Sjin, de Chef van het hoofddirectoraat voor politieke zaken van de Chinese strijdkrachten [14]. Bij deze delegatie was ook de plaatsvervangend stafchef voor logistiek, Tsjoë Hoi-Tso aanwezig, zodat het niet onwaarschijnlijk lijkt dat, behalve de leveranties van complete Chinese fabrieksinstallaties, zoals werd overeengekomen, ook alternatieve wapenleveranties kunnen plaatsvinden. Hoogtepunten bij dit bezoek vormde wel de aanwezigheid van leden van de Chinese militaire delegatie bij de Roemeense augustusparade en bij een boottocht op de Zwarte Zee, onder het oog van de Russische Zwarte-Zeevloot.

Wordt Europa veiliger?

Sommige politieke groeperingen in Europa en de VS praten veel van de Sovjetpropaganda na, zonder deze te analyseren. Dit roept herinneringen op

Op de Roemeense augustusparade in 1971 was ook een Chinese delegatie aanwezig, o.l.v. de Chef van het hoofddirectoraat voor politieke zaken van de Chinese strijdkrachten, Li Da-sjin

aan het streven van Hitlers „Bureau Rosenberg” voor propaganda en spionage, dat in 1933 ervoor zorgde, dat Engelse dagbladen — Daily Mail en News Chronicle — de bevolking beïnvloedden om, in weerwil van het vergroten van Duitslands troepensterkte, goedgelovig ten opzichte van de Duitse vredespropaganda te staan [15]. Churchill schrijft in zijn mémoires:

Chamberlain was bezield door het denkbeeld, dat het zijn bijzondere roeping was te trachten op goede voet te komen met de dictators van Italië en Duitsland.

Dit leidde tot het verdrag van München, dat de Tweede Wereldoorlog tot gevolg had.

De minister voor Luchtmachtaangelegenheden, Lord Swinton, had door zijn deskundigheid een gunstige invloed op het vooroorlogse Britse kabinet, zodat nog een aantal noodzakelijke verbeteringen op militair terrein kon worden ingevoerd. Hij werd op 12 mei 1938 door Chamberlain ontslagen. Churchill zei hierover op 25 mei 1938 [16]:

Voor en na is het parlement misleid inzake de situatie in de lucht. Ook de Eerste Minister is misleid. Hij werd kennelijk tot het laatste ogenblik misleid.

Aangezien West-Europa een loopplank is naar het Euro-Aziatische continent, is de mogelijkheid zeer groot, dat het niet ongemoeid zal blijven bij een eventuele oorlog waarbij één of beide grote wereldmogendheden op dit continent, de Sovjet-

Unie of China, is (zijn) betrokken. Wellicht zullen de Europese NAVO-landen met hun 256 miljoen inwoners, ondanks hun steeds opnieuw blijkende diversiteit, toch nog spoedig tot bezinning komen en wegen vinden om een geloofwaardige defensie op te bouwen; en dat zullen zij wel moeten.

Punt 2 van het slotcommuniqué van de zitting van de NAVO-raad van 3-4 juni jl. in Lissabon luidde: *De voortdurende politieke doelstelling van het Atlantisch Bondgenootschap is te streven naar vrede door initiatieven, bedoeld om de spanningen te verminderen en een rechtvaardige en blijvend vreedzame*

orde in Europa te stichten, samengaand met effectieve veiligheidsgaranties.

Dit streven van de NAVO moet noodzakelijkerwijs worden begeleid door een kritische visie op de Brezjnev-doctrine anno 1971, zodat de voorgenomen Europese veiligheidsconferentie ook veilig is voor Europa. Deze noodzaak is nu reeds in zicht en zal zich direct doen gevoelen als wij worden geconfronteerd met de Europeïsering van de defensie, om deze variant op „Vietnamisering” eens te gebruiken.

Literatuur

1. Suverenitet i internacional'nye objazannosti socialističeskich stran, *Pravda* (1968)(26 sept.)4.
2. L. I. Brezjnev — *Pravda* (1970)(22 apr.)1.
3. B. N. Ponomarev — *Politiceskij slovar'*. Moskou (1958)383.
4. A. A. Gretsjo — *Pravda* (1971)(23 feb.).
5. A. Jepisjev — *Izvestia* (1971)(23 feb.).
6. A. A. Gretsjo — *Krasnaja Zvezda* (1971)(3 apr.).
7. L. I. Brezjnev — *Izvestia* (1971)(31 mrt)1.
A. A. Gretsjo — *Krasnaja Zvezda* (1971)(3 apr.).
Soldatskij raport s'ezdu. *Krasnaja Zvezda* (1971)(8 apr.).
Rezoljucija XXIV s'ezda kommunističeskoj partii sovjetskogo sojuza po otčetnomu dokladu central'nogo komiteta KPSS. *Izvestia* (1971)(10 apr.)3.
8. W. Ulbricht — *Welttreffen für den Frieden in Berlin, der Hauptstadt der DDR*. Dresden (1969)(21-24 juni).
9. Ordinul de zi al ministrului forțelor armate ale republicii socialiste România. General de Armată Ion Ionita. *Scinteia* (1971)(8885).
10. Propunerile de masuri prezentate de t. N. Ceausescu. *Contemporanul* (1971)(28).
11. *Scinteia* (1971)(8886).
12. N. Ceausescu — *Scinteia* (1971)(31 aug.).
13. N. Ceausescu — *Scinteia* (1971)(8895).
14. *Scinteia* (1971)(8886, 8893, 8894).
15. J. de Launey — *Histoire de la diplomatie secrète, 1918-1945*. Marabout Université, Brussel/Parijs (1966) 164.
16. W. Churchill — *Mémoires over de Tweede Wereldoorlog*, dl 1. Elsevier, Amsterdam (1948 evj)273.

NIEUWE UITGAVE

Jane's all the world's aircraft 1971-72, onder red. van J. W. R. Taylor, 860 blz., geïll. Uitg.: Sampson Low, Martson & Co. Ltd, Londen, 1971. Prijs: £ 12,50.

Een nieuwe uitgave van dit alom bekende handboek heeft in feite nauwelijks een aanbeveling, want de Jane's Yearbooks hebben hun betrouwbaarheid en hun nut reeds vele jaren lang bewezen. Niettemin willen wij aan de editie

1971-72 speciale aandacht besteden, omdat daarin veel produkten van de ruimtevaartindustrie zijn opgenomen die nog niet of nauwelijks bekend waren en als militair geheim werden beschouwd. De uitgever tekent echter aan dat alle gegevens aan open bronnen zijn ontleend. Slechts door deze gegevens samen te brengen ontstaat het opvallende beeld dat de wereldmachten hun politiek van „vrede door vrees” blijken te handhaven. Zo bezitten de Russen satellieten die andere ruimtevaartuigen kunnen naderen en vernietigen. De VS bezitten een satelliet waarin een verkenningcamera van 11 ton is ingebouwd.

Voorts biedt de nieuwe uitgave interessante informatie over de opvolgers van het U-2 spionagevliegtuig, over de MIG-23 en de Il-38 bommenwerper. Als gewoonlijk is ook veel aandacht besteed aan commerciële vliegtuigen, zoals de Boeing 727 en 737 en de A300B luchtbus. Het totale aantal illustraties bedraagt meer dan 1500.

Jane's All the World's Aircraft 1971-72 is geen goedkoop boek, het is echter wél een boek dat in de bibliotheken van marine, land- en luchtmacht beslist niet mag ontbreken.

M. W. A. WEERS, Kol KLu

Leiderschapsvorming, een haalbare zaak?

drs. F. J. van Doorn

Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

In mijn artikel „Organisatie en leiderschap” (*Mil. Spect.* 140(197)(4)170) heb ik getracht aan te tonen dat een uniform recept voor organiseren en leidinggeven een onmogelijkheid is. Men mag immers niet uitgaan van een eenvoudig mensbeeld als grondslag voor het organiseren en leidinggeven en men mag ook niet uitgaan van één soort situatie waarin leiding wordt gegeven. Complexiteit van de mens en een variëteit van situaties zijn gegevens waar men niet omheen kan. Het juist op elkaar afstemmen van organisatie en werk, maar ook van werk en mensen en van mensen en organisatie, zijn facetten van leiderschap.

In dit artikel worden enkele onderzoeken naar de resultaten van leiderschapsvorming behandeld, waarbij onder leiderschapsvorming mede worden begrepen: leiderschapstraining, leiderschapsopleiding en leiderschapscursussen. Gesteld wordt dat nadruk op psychologische factoren en verwaarlozing van de structurele kenmerken van de leiderschapssituatie leidt tot een dubieus resultaat van leiderschapsvorming.

Leiderschapsdimensies

Gegevens uit een groot aantal onderzoeken op het gebied van leiderschap rechtvaardigen de conclusie dat leiderschapsgedrag twee fundamentele dimensies heeft, die onderling onafhankelijk zijn. Deze dimensies zijn bovendien onafhankelijk van de situatie waarin het leiderschap wordt uitgeoefend. Deze twee dimensies kunnen als volgt worden gedefinieerd.

— *Sociaal leiderschap*: de mate waarin de chef zijn afdeling benadert als een geheel van menselijke verhoudingen en de integratie daarvan bevordert door open te staan voor communicatie, positieve in plaats van negatieve sancties te hanteren en de afstand tot de ondergeschikten te verkleinen.

— *Instrumenteel leiderschap*: de mate waarin de

chef bijdraagt tot het uitvoeren van de afdelingstaken en structurering van het werkproces.

Behalve onderzoek naar de dimensies van leiderschap is veel onderzoek verricht naar de samenhang tussen respectievelijk sociaal en instrumenteel leiderschapsgedrag en bv. het bestaan van klachten in de werkgroep, het verloop, verzuim, produktieniveau en de arbeidsvoldoening. Ook is de samenhang van de leiderschapsdimensies met de beoordeling van de chef door zowel zijn superieuren als zijn ondergeschikten onderwerp van studie geweest.

Alhoewel de resultaten van verschillende van deze studies niet altijd met elkaar in overeenstemming zijn, kunnen de belangrijkste resultaten toch als volgt worden samengevat.

— Uitgesproken instrumenteel leiderschap hangt samen met een goede beoordeling van de chef door superieuren, met duidelijkheid in de werkprocedures en een betrekkelijk hoog produktieniveau.

— Uitgesproken sociaal leiderschap hangt samen met tevredenheid van de ondergeschikten met de chef, algemene arbeidsvoldoening en een positieve beoordeling van de sfeer in de werkgroep.

Chefs die in hun gedrag beide dimensies doelbewust en evenwichtig beklemtonen weten een hoge produktie te combineren met laag verzuim, weinig verloop en geringe klachtenfrequentie. Bovendien zijn hun ondergeschikten in het algemeen tevreden met de chef. Chefs die hoog instrumenteel leiderschap combineren met laag sociaal leiderschap hebben in het algemeen een hoog produktieniveau, dat echter samengaat met een geringe tevredenheid met de chef, veel klachten en eventueel verzuim.

Leiderschapsvorming richt zich in het algemeen op dié leiderschapsgedragingen en houdingen die de fundamentele dimensies van het leiderschapsgedrag vormen. Dit soort vormingsactiviteiten is

gemeengoed geworden bij het management van complexe organisaties. Talloze bedrijven sturen hun leidinggevend personeel naar dergelijke vormingscursussen.

Wat is nu bekend over de effectiviteit van deze vormingsactiviteiten? Research op dit gebied is betrekkelijk schaars. De Amerikaan Newport heeft in 1963 een studie gepubliceerd over 121 ondernemingen in de VS die aan leiderschapsvorming doen. Geen van deze ondernemingen had ooit getracht enig wetenschappelijk gefundeerd bewijs te verkrijgen dat haar vormingsprogramma de leiderschapsprestatie positief had beïnvloed. Achtereenvolgens zullen wij drie wetenschappelijke onderzoeken behandelen die waren gericht op het meten van het effect van leiderschapsvormingsactiviteiten, nl. het werk van de Amerikaan *Fiedler*, van de Amerikanen *Fleishman*, *Harris* en *Burt* en van de Nederlander *De Sitter*.

Het werk van Fiedler

De Amerikaanse psycholoog Fiedler heeft een aantal studies verricht over het verband tussen ervaring als leider en/of leiderschapsvorming en de effectiviteit van de groep of organisatie die door de leider wordt geleid. Deze studies werden zowel in militaire als burgerorganisaties verricht. De bestudeerde groepen waren groepen die een bepaalde taak verrichtten. Een effectieve leider werd hier gedefinieerd op grond van hoe goed zijn groep een bepaalde taak verricht, d.w.z.: de groepsprestatie was het criterium voor effectief leiderschap.

In 1966 hield Fiedler een onderzoek bij een opleidingsschool van de Belgische Marine. Er werden 96 groepjes van 3 man gevormd. In 48 van deze groepen was een onderofficier de aangewezen leider; in de andere 48 werd een rekrut als leider aangewezen. De onderofficieren hadden allemaal een leiderschapskursus gevolgd, de rekruten niet. De groepen verrichtten vier taken; twee van deze taken waren duidelijk gestructureerd, één taak was ongestructureerd en de vierde taak was een niet-verbale taak (onder een gestructureerde taak verstaat men een taak die in duidelijk herkenbare delen is op te splitsen). Hoewel men geneigd zal zijn te verwachten dat de door onderofficieren geleide groepen een betere prestatie hadden geleverd, toonden de resultaten aan dat er geen wezenlijk verschil bestond in het niveau van de groepsprestatie tussen groepen geleid door de onderofficieren die wél, en de rekruten die níét de leiderschapskursus hadden gevolgd.

De volgende studie werd gedaan in Canada. Hier werden twee soorten groepen vergeleken, namelijk groepen geleid door academie-officieren in de rang van kapitein en majoor, en groepen geleid door rekruten die juist hun basisopleiding achter de rug hadden. Hier kreeg iedere groep drie opdrachten, die qua structuur varieerden, maar zo waren ontworpen dat alle groepsleden aan het werk moesten deelnemen. Ook hier werd geen significant verschil gevonden in groepsprestaties tussen de twee soorten groepen.

Een derde studie van Fiedler richtte zich op praktijksituaties. Een groep van 171 toezichthouders van postkantoren werd bestudeerd. Het aantal uren leiderschapsvorming dat elk van deze toezichthouders had gehad werd gecorreleerd met hun arbeidsprestatie, zoals deze door twee of meer meerderen werd beoordeeld. Er werd geen verband gevonden dat erop zou wijzen dat leiderschapsvorming de groepsprestatie verbetert.

Van de drie hier geschetste onderzoeken van Fiedler werden in de eerste twee studies taken uitgevoerd die niet noodzakelijk verband hielden met het normale werk van de proefpersonen. Als taken werden hier bijvoorbeeld gegeven:

- het opstellen van een wervingsbrief om jonge mensen te bewegen een carrière als beroepsmilitair te kiezen;
- het vinden van de kortste route voor een colonne trucks langs een aantal punten;
- het trainen van een groep — zonder mondelinge instructies — in het uit elkaar halen en in elkaar zetten van een pistool.

In het derde onderzoek werd echter de prestatie in de normale arbeidssituatie als criterium genomen. Deze drie onderzoeken leiden tot de conclusie dat het ten minste twijfelachtig is dat leiderschapsvorming bijdraagt tot een betere groepsprestatie.

Wat is er nu bekend over de invloed van de *ervaring* als leider? In de literatuur zijn nagenoeg geen studies te vinden die een verband proberen te leggen tussen ervaring als leider en de geleverde prestatie. In de praktijk van het dagelijks leven heeft men echter meer vertrouwen in ervaren leiders; in veel hiërarchie gestructureerde organisaties kan dit ook uit de heersende regels worden afgeleid. Het is immers vaak zo dat men voor promotie naar een hoger niveau een vast aantal jaren in een lagere functie moet hebben doorgebracht. In de zojuist besproken studies uit België en Ca-

nada heeft Fiedler ook het aantal jaren ervaring als leider van de groepsleider gecorreleerd met de uiteindelijke groepsprestatie. Er werd geen verband gevonden.

Een andere studie van Fiedler betrof o.a. leiders van researchteams, voorlieden in de industrie, managers van afdelingen in supermarkten en toezichhouders in postkantoren. Voor al deze lieden konden betrouwbare prestatiebeoordelingen of objectieve groepseffectiviteitscriteria worden verkregen. Ook hier werd geen verband gevonden tussen jaren ervaring als leider en het niveau van de groepsprestatie. Tot zover kunnen wij aan de hand van de studies van Fiedler samenvatten: *nóch leiderschapsvorming, nóch leiderschapservaring schijnen bij te dragen tot verhoging van de groeps- of organisatorische effectiviteit.*

Het werk van Fleishman, Harris en Burt

Fleishman, Harris en Burt publiceerden reeds in 1955 een evaluatiestudie van een cursus leidinggeven, bestemd voor het kader van een groot bedrijf dat landbouwmachines en vrachtauto's produceerde. Zij vonden een wezenlijke verbetering in de attitudes en bekwaamheden van de leiders direct na het intensieve vormingsprogramma. Binnen een paar maanden echter waren de betrokken voorlieden teruggekeerd tot hun oorspronkelijke wijze van optreden. De onderzoekers schrijven deze regressie toe aan de aard van de organisatie waarin de voorlieden werkten. Zij tonen aan dat er vaak een discrepantie is tussen het in de cursus geleerde gedrag en het gedrag dat de directe chef van de voorman van hem verwacht. Geconcludeerd werd dat, wanneer hetgeen in de cursus wordt geleerd afwijkt van de gangbare praktijk in de fabriek, de gangbare praktijk de sterkste invloed is.

Het onderzoek van De Sitter

In 1966 publiceerde De Sitter de resultaten van een evaluatieonderzoek van vormingscursussen ten behoeve van lager leidinggevend personeel van de PTT. In dit onderzoek werden de cursisten, hun superieuren en hun ondergeschikten betrokken. Er werden metingen verricht, en wel 2 maanden voor aanvang van de cursus, aan het begin van de cursus, aan het einde van de cursus en 8 maanden na beëindiging van de cursus. De metingen betroffen veranderingen in leiderschapsopinions en leiderschapsgedrag. Bij het evalueren

van het vormingsresultaat is onderscheid gemaakt in directe, tussenliggende en uiteindelijke resultaten. Het directe resultaat refereert aan veranderingen in leiderschapsopinions of *attitudes*, het tussenliggende resultaat aan een verandering in leiderschaps*gedrag* en het uiteindelijke resultaat aan veranderingen in de *werkgroep* van de betrokken cursist (arbeidsvoldoening, produktieniveau, klachtenfrequentie enz.).

Behalve metingen van de leiderschapsopinions van de cursisten werden daarom gegevens verzameld ten aanzien van de volgende punten:

- opinies m.b.t. de legitimiteit van het uitgeoefende gezag;
- leiderschapsgedrag, instrumenteel;
- de verantwoordelijkheid van de ondergeschikten volgens de chef maar ook volgens de ondergeschikten zelf;
- de tevredenheid van ondergeschikten met de chef en de leiding in het algemeen.

De meetresultaten tonen aan dat de vormingscursus een verandering in de opinies van de cursisten heeft bewerkstelligd m.b.t. de instrumentele dimensie van het leiderschap. Deze verandering is echter slechts van tijdelijke aard; het blijkt namelijk dat 8 maanden na afloop van de vormingscursus de opinies het zelfde patroon vertonen als vóór de cursus. Verder konden geen veranderingen in leiderschapsgedrag, noch veranderingen in de tevredenheid van de werkgroep met de directe chef of veranderingen in de mate van delegatie van verantwoordelijkheden worden gevonden.

Uit het onderzoek van De Sitter is verder gebleken dat veranderingen in leiderschapsopinions na de leiderschapsvorming samenhangen met de vraag of de directe chef een andere mening heeft. Door vorming kan de cursist over leiderschap geheel anders gaan denken dan zijn directe chef. Uit metingen aan het einde van de leiderschapsvorming en 8 maanden later blijkt dat, indien de vorming leidt tot verschil in opinie tussen de cursist en zijn directe chef, er na de leiderschapsvormingsactiviteiten een verandering in opinie van de cursist zal optreden. De mate van verandering correspondeert met de grootte van bedoeld verschil; hierdoor zal de discrepantie in denken tussen chef en ondergeschikte kleiner worden.

De door De Sitter gevonden resultaten lijken veel op die van Fleishman, Harris en Burt. Alle drie hier behandelde onderzoeken tonen aan dat het op zijn minst geoorloofd is sceptisch te staan t.o.v.

de te verwachten resultaten van leiderschapsvorming.

Een kwestie van strategie?

In complexe organisaties gaan de sociale invloeden, die de vorming tot leider ondersteunen of tegenwerken, uit van:

- het formele gezagssysteem;
- de uitoefening van het formele gezag door de superieuren van de cursist;
- de eigen werkgroep.

Conflicten tussen deze invloeden enerzijds en de bij de leiderschapsvorming verworven houdingen of gedragingen anderzijds verklaren vele van de disfunctionele effecten van de vorming. In de „back to work”-situatie kunnen sterke krachten een volledige ontplooiing van het geïnduceerde vormingseffect belemmeren. Het schijnt dat de attitudes van anderen — speciaal van directe superieuren en wellicht ook van hogere managementniveaus als zodanig — de hoofdbarrières tegen verandering zijn. Hieruit zou men kunnen concluderen dat de theorie betreffende het veranderen van leiderschap op zich zelf juist is en dat het probleem slechts een kwestie is van strategie. Vandaar dat men soms hoort stellen dat men niet met „vorming” van de lagere niveaus, maar aan de top zou moeten beginnen. Deze redenering snijdt alleen hout, indien is bewezen dat leiderschapsgedrag een functie is van een attitude die hoofdzakelijk wordt gevormd door factoren van psychologische en/of normatieve aard en niet door structurele factoren in de organisatie van het werk. Indien men meent dat leiderschapsgedrag hoofdzakelijk een kwestie is van attitudevorming op basis van factoren van psychologische en/of normatieve aard, dan zal men bij de bestudering van leiderschapsgedrag weinig belangstelling hebben voor structuurkenmerken van de organisatie, zoals de graad van specialisatie, de mate van arbeidsverdeling, de mate van formalisatie e.d., en hun mate van samenhang met interactieprocessen binnen de organisatie en de attitudes die mede door deze interactieprocessen ontstaan.

Men kan echter ook menen dat de manier waarop men leiding geeft in principe wordt bepaald door structurele kenmerken van de organisatie. Hierbij gaat men uit van de veronderstelling dat attitudevorming het resultaat is van sociale relaties (interactieprocessen) die voornamelijk door technologische en economische factoren worden bepaald. Indien deze laatste redenering juist is, dan zal een

strategie waarbij men — als voorwaarde voor succes — begint bij de topfunctionarissen van de organisatie, toch waarschijnlijk niet het gewenste resultaat hebben.

Psychologische versus structurele factoren

Zoals hiervoor reeds aangegeven schijnen de resultaten van leiderschapsvorming niet hoopgevend. Het is daarom zinvol ons af te vragen of de achtergrondfilosofie van dit soort vormingswerk wel juist is. Leiderschap is zowel van de persoon van de leider als van de situatie afhankelijk. Nu wordt deze situatie in de meeste leiderschapsvormingsprogramma's onvoldoende beklemtoond. Bijna alle programma's beogen immers het individu te veranderen; deze programma's veronderstellen impliciet dat er één leiderschapsstijl is, die de beste is. Men probeert het individu te kneden tot dié persoonlijkheid waarvan men verwacht dat hij als leider het beste voldoet. Het individu wordt gezien als iets flexibels, als iets kneedbaars, waarbij de situatie waarin leiding wordt gegeven als iets onveranderlijks wordt beschouwd. De nadruk ligt derhalve op de psychologische factoren en de structurele factoren worden veronachtzaamd.

Structurele factoren

Fiedler heeft veel research verricht op het gebied van leiderschap bij de Amerikaanse Marine. De in dit researchprogramma ontwikkelde theorie stelt dat de effectiviteit van een groepsprestatie afhankelijk is van:

- de manier waarop de leider met zijn ondergeschikten omgaat, d.w.z. de leiderschapsstijl (psychologische factoren);
- de mate waarin de situatie de leider macht en invloed geeft (structurele factoren).

Fiedler heeft een meetinstrument ontwikkeld om de leiderschapsstijl te meten. Hij onderscheidt:

- op de taak gerichte leiders, d.w.z. leiders die de groep gebruiken om de taak gedaan te krijgen;
- op de relatie gerichte leiders, d.w.z. leiders die de taak gebruiken om een gunstige positie en goede intermenselijke relaties te verkrijgen.

De ervaring leert dat sommige leiders beter voldoen in de ene situatie, en dat andere leiders beter functioneren in een andere soort situatie (bv. vredes- en oorlogssituaties). Dit doet de vraag rijzen welke soort situaties het best geschikt zijn voor welke soort leiders. Fiedler ziet leiderschap in es-

TABEL 1
Classificatieschema groepssituaties

	Soort groepssituatie							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Relatie leider-leden goed = + tamelijk slecht = -	+	+	+	+	-	-	-	-
Positionele macht sterk = + zwak = -	+	-	+	-	+	-	+	-
Taakstructuur gestructureerd = + ongestructureerd = -	+	+	+	-	-	+	+	-

sentie als een werkrelatie waarin macht en invloed zijn betrokken. Daarom classificeert hij de situaties waarin leiding wordt gegeven in termen van hoeveel macht en invloed zij de leider geven; dit doet hij aan de hand van drie dimensies.

1. *De relatie tussen de leider en de leden.* Leaders hebben vermoedelijk meer macht en invloed als ze een goede verhouding met de groepsleden hebben dan wanneer deze verhouding slecht is.

2. *De positionele macht.* Leaders hebben meer macht en invloed als hun positie is bekleed met bevoegdheden, zoals de mogelijkheid tot straffen en belonen, het ontslaan van personeel enz.

3. *De structuur van de taak.* Taken en opdrachten die sterk gestructureerd zijn geven de leider meer invloed dan taken die vaag, onduidelijk en ongestructureerd zijn. Het is gemakkelijker om leider te zijn als de opdracht luidt om volgens duidelijk aangegeven richtlijnen een tentoonstelling te organiseren, dan wanneer de opdracht inhoudt, een plan op te stellen hoe de eigen organisatie in de jaren '80 zal moeten worden geleid.

Deze drie dimensies beïnvloeden de groepsprestatie. Met behulp van deze dimensies kunnen wij nu groepen rangschikken naar gelang ze hoog of laag op elk van deze drie dimensies staan. Wij krijgen dan acht soorten groepssituaties, zoals per kolom aangegeven in tabel 1. Dit schema postuleert dat het gemakkelijker is om leider te zijn van groepen die vallen in kolom I, omdat de leider daar geliefd is, macht heeft en de te verrichten groepstaak gestructureerd is. Het is iets moeilijker om leiding te geven aan een groep die in kolom II valt, omdat de leider daar geliefd is, een gestructureerde taak verricht moet worden, maar aan de

TABEL 2
Relatie type leiderschap — soort groepssituatie

	Soort groepssituatie							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Op relatie gericht leiderschap						meest effectief	meest effectief	
Op taak gericht leiderschap	meest effectief	meest effectief	meest effectief					meest effectief

leider weinig macht is gegeven. Deze graad van moeilijkheid wordt steeds groter, tot en met kolom VIII, waar de leider niet geliefd is, weinig positionele macht heeft en de taak ongestructureerd is. Een voorbeeld van een groepssituatie uit kolom VIII zou kunnen zijn: een gehate voorzitter van een team vrijwilligers dat een nieuwe cursus voorbereidt.

De grote vraag is nu welke leiderschapsstijl het meest geschikt is voor elk van deze situaties. Aan de hand van researchgegevens van 454 groepen stelt Fiedler het in tabel 2 weergegeven schema samen.

Uit deze tabel blijkt dat zowel de op de taak gerichte als de op de relatie gerichte leider in bepaalde situaties voldoen; in de situatie VI en VII is geen predictie mogelijk. Men kan eigenlijk ook niet spreken over goede en slechte leaders, maar men kan wel spreken over een leider die goed is in de ene situatie en niet goed in een andere. De prestatie van de leider hangt evenzeer af van de soort taak en organisatievorm als van de persoon van de leider. Derhalve kan de organisatie de prestatie van de leider beïnvloeden door het aanbrenge van bepaalde veranderingen in zijn positionele macht en/of het structureren van zijn taak. Behalve psychologische factoren zijn structurele factoren dus van belang voor een goede prestatie als leider. Vaak zijn deze factoren gemakkelijker te veranderen dan de persoon van de leider.

De gedachte dat wij het werk van de leider kunnen veranderen ten einde hem beter te laten functioneren is zeker niet nieuw. Vaak horen wij een commandant zeggen dat één van zijn ondergeschikte leaders de vrije teugel kan hebben waar een ander juist in toom moet worden gehouden (positio-

nele macht); dat de één met iedereen kan omgaan en de ander juist niet (relatie leider-leden); dat je de één duidelijke richtlijnen moet geven omtrent wat en hoe hij iets moet doen, doch dat je een ander juist een probleem moet geven zonder enige verdere instructie (taakgestructureerdheid).

Ondanks de teleurstellende resultaten van Fiedlers evaluatiestudies, zegt hij niet dat leiderschapsvorming geen zin heeft. Wél probeert hij aan te geven dat men in dit soort vorming meer aandacht aan structurele kenmerken moet besteden. Hij stelt dat een leiderschapsvormingsprogramma de kandidaten moet leren dat er geen allround-goede of slechte leiders zijn. Goed leiderschap in één taak betekent nog niet goed leiderschap in andere taken. De vorming moet de mensen gevoelig maken voor situaties waar ze waarschijnlijk zullen slagen of falen. Bovendien dienen de programma's erop te zijn gericht de kandidaten te leren hoe zij hun omgeving en taak moeten veranderen, zodat deze bij hun stijl van leidinggeven passen. Verder moeten managers en leiders op hogere niveaus in de organisatie ervan worden overtuigd dat zij de prestatie van hun ondergeschikte leiders kunnen beïnvloeden door het wijzigen van bepaalde aspecten van de leiderschapssituatie. Ten slotte moet de toekomstige leider in een groot aantal situaties worden gebracht waar hij leiding geeft en waar hij onmiddellijke „feedback” krijgt hoe hij heeft gefunctioneerd. Als er volgens Fiedler zoiets bestaat als een allround-goede leider, dan is dit waarschijnlijk degene die intuïtief of door training weet hoe hij zijn omgeving naar zijn hand moet zetten, zodat de leiderschapssituatie het best bij zijn stijl van leidinggeven past.

Slot

De gevolgen van leiderschapsvorming worden bepaald door de mate waarin sociale invloeden van het werkmilieu, die van de cursist uitgaan, nl.:

- het formele gezagssysteem;
- de hantering van dit systeem door meerderen;

Literatuur

- D. Cartwright en A. Zander — *Group dynamics*. Tavistock Publications (1960).
- L. U. de Sitter — *Leiderschapsvorming en leiderschapsgedrag in een organisatie*. Samsom, Alphen/Rijn (1970).
- F. E. Fiedler — *Do leaders really learn leadership?* (lezing Social Science Symp., ausp. NAVO, Ile de Bendor (1970)).

— de verwachtingen van de eigen werkgroep; door hem worden aan gevoeld als leermotivaties, en door de mate waarin deze invloeden het aangeleerde gedrag tijdens en na de vorming versterken. Indien men analyseert in hoeverre het formele gezagssysteem, de manier waarop dit systeem in de organisatie wordt gehanteerd en de verwachtingen van de werkgroepen, in overeenstemming zijn met wat het vormingsprogramma beoogt, dan kan men zich wagen aan een voorspelling of dit programma zijn doel zal bereiken.

In de Koninklijke Luchtmacht is een Conferentie Centrum voor Leidinggevend (CCL) opgericht. Dit is één van de zojuist gerealiseerde aanbevelingen uit het samenvattend rapport van de werkgroepen, ingesteld n.a.v. het symposium „De mens in de Koninklijke Luchtmacht in de 70-er jaren”. De oprichting van dit Conferentie Centrum is geen activiteit die op zich zelf staat.

Op vele gebieden zijn in genoemd rapport voorstellen gedaan die hun invloed zullen doen gaan gevoelen, zowel op het formele gezagssysteem als op de manier waarop dit systeem in de organisatie zal worden gehanteerd. Hierdoor zullen structurele veranderingen worden bewerkstelligd. De werkgroep die de oprichting van bedoeld Conferentie Centrum heeft voorbereid, stelt in zijn rapport dat een van de taken van het CCL is: *het ontwikkelen van „counseling” activiteiten op het gebied van de leiderschapsproblematiek in de Koninklijke Luchtmacht*. Hiermee wordt bedoeld dat het CCL zijn werk niet moet beperken tot het organiseren van conferenties, maar dat het tevens in de weerbarstige werkelijkheid meewerkt aan het oplossen van praktische problemen, inclusief het experimenteren op het terrein van structuurverandering. In deze omstandigheden is de verwachting gerechtvaardigd dat de vormingsactiviteiten niet op zich zelf zullen staan, zoals dit in het bedrijfsleven waarschijnlijk te vaak het geval is geweest.

Hierdoor kan het CCI onder een gunstig gesternte zijn taak beginnen.

- P. J. D. Drenth — *Onderzoek naar effectief leiderschap*; in: *Bedrijfspsychologie*. Kluwer, Deventer (1970).
- R. F. House — *Invloeden van het werkmilieu op de resultaten van leiderschapstraining*. *Synopsis* (1970)(5/6).
- F. J. van Doorn — *Organisatie en leiderschap*. *Mil. Spect.* 140(1971)(4)170.
- De mens in de Koninklijke Luchtmacht in de 70-er jaren* (samenv. rapp. werkgroep). Kon. Luchtmacht (1970).

Houd de bevelen kort

J. de Lange

Majoor van de Geneeskundige Troepen (gsb)

De noodzaak om opdrachten te geven en te ontvangen is een direct gevolg van het voortbestaan in een gecompliceerde maatschappij; richtlijnen en aanwijzingen zullen van de ene naar de andere persoon moeten vloeien en in bepaalde omstandigheden zal het nodig zijn deze zelfs „bindend” te maken, met andere woorden: ze in zodanige vorm te gieten dat de ontvangende partij weet dat zij ze absoluut moet uitvoeren. Men spreekt dan van bevelen.

Fayol omschrijft bevelsbevoegdheid als „het recht om te bevelen en het vermogen zich te doen gehoorzamen”, en geeft aan het bevel de definitie: „Een mondelinge of schriftelijke mededeling die uiting geeft aan de wens van de meerdere betreffende een bepaalde handeling, en waarin de uitvoeringsbepalingen daaromtrent worden vastgelegd”. Aan de hand van de hierna te noemen argumenten zou deze definitie kunnen worden aangevuld met de volgende zinsnede: „voor zover deze uitvoeringsbepalingen onontbeerlijk zijn en geen afbreuk doen aan de bevoegdheden van het uitvoerende niveau”.

Eisen waaraan een bevel dient te voldoen

De eisen waaraan een bevel dient te voldoen zijn: beknoptheid, duidelijkheid, actualiteit. Vaak wordt in bevelen aangegeven wat moet worden gedaan en tevens hoe het te doen; regelmatig worden aanwijzingen gegeven voor organen op lagere niveaus, aan wie het bevel niet is gericht. Dit zijn niet slechts fouten in de bevelstechniek, maar fundamentele beleidsfouten, aangezien hierdoor het initiatief van de met uitvoering belaste commandanten en de wens om op eigen oordeel te kunnen vertrouwen worden besnoeid; hierdoor vormt men uitstekende „uitvoerders” maar geen zelfstandige commandanten.

Een bataljonscommandant beweegt zich op een ander niveau dan een compagniescommandant; hij commandeert niet viermaal een compagnie of

de som van vier compagnieën, doch een geheel nieuwe eenheid, van hogere orde en gehoorzamen aan andere wetten en principes. Het zelfde geldt in feite — *mutatis mutandis* — voor ieder bevelsniveau; bij het geven van bevelen dient hiermee terdege rekening te worden gehouden.

In alle voorschriften wordt de nadruk gelegd op het vrij laten van lagere commandanten; steeds wordt erop gewezen dat opdrachten ruimte moeten laten voor het ontplooiën van initiatieven. De spreiding over grote afstanden, de snellere verplaatsingsmogelijkheden, de onmogelijkheid van het onderhouden van visuele controle door de commandant, maken het nagenoeg onmogelijk dat veel zaken — zoals tot enkele jaren geleden nog regel was — op het hogere niveau worden voorzien c.q. geregeld. Slechts indien het optreden van andere eenheden wordt bemoeilijkt mogen stringente detail-orders worden gegeven, zoals bij de coördinatie van vuren (in het bijzonder nucleaire), of de coördinatie met het optreden van neven-eenheden.

Overigens mag de commandant slechts tussenbeide komen indien hij bemerkt dat de uitvoering afwijkt van zijn operationele conceptie en het wel-slagen van de actie in gevaar wordt gebracht. Beknoptheid mag niet leiden tot onduidelijkheid; een bevel — mondeling dan wel schriftelijk — mag geen twijfel open laten en nog minder leiden tot fouten; eenvoudige en duidelijke, in spreektaal gestelde opdrachten zijn de beste media om het beoogde doel te bereiken.

Ten slotte is de bevelende autoriteit ervoor verantwoordelijk dat het bevel alle met de uitvoering belaste niveaus zodanig tijdig bereikt, dat ondercommandanten voldoende tijd hebben om de vereiste maatregelen te treffen.

Succes is vaak afhankelijk van een juiste schatting van de beschikbare tijd. Bekend is Napoleons uitspraak: „Vraag mij alles behalve tijd”. Te veel tijd wordt besteed aan het opstellen, herzien en her-

schrijven van een „correct” bevel en te weinig tijd wordt overgelaten aan de uitvoerende organen voor het voorbereiden van hun actie.

De korte zinsnede bovenaan het bevel: „geen afwijking van mondelinge bevelen” wordt veelal over het hoofd gezien; zoveel doenlijk moet het bevel mondeling worden gegeven en komt de schriftelijke bevestiging achteraf.

Montgomery stelde het erg duidelijk:

Een aanvoerder moet de commandanten die onder hem staan en zijn staf eraan wennen mondelinge orders te aanvaarden en uit te voeren. Degenen die niet in staat zijn duidelijke, bondige, mondeling gegeven orders uit te voeren, maar alles op schrift willen hebben, deugen niet voor hun taak. Er wordt in het leger veel te veel geschreven; niemand is in staat ook maar de helft van al die stukken met aandacht te lezen.

Aan de bovenstaande eisen dient er nog één te worden toegevoegd: een bevel moet eerlijk zijn. De commandant moet alle hem bekende gegevens vermelden, ook indien dit zou betekenen dat de uitvoerende eenheden zich ervan bewust zijn, dat zij eventueel een uiterst hachelijke operatie moeten uitvoeren.

Het bevel

Bij het beschouwen van geschreven bevelen treft ons terstond de omvang. Niet mag worden vergeten dat de operatiebevelen die thans bij de staven zijn opgelegd voor daadwerkelijke actie, in veel gevallen het resultaat zijn van maanden, zo niet jaren, arbeid. Hun omvang is een vrij logisch gevolg van het feit dat zij in vreedstijd worden samengesteld, de staven zich beijveren in het afleveren van correct stafwerk, alle aspecten moeten worden benaderd, en niets mag worden vergeten. De eventuele internationale samenwerking leidt bovendien tot het opnemen van details. Vaak voorziet het plan (of bevel) in een aantal mogelijkheden en worden verscheidene achtereenvolgende handelingen beschreven.

Deze drang naar volledigheid straalt door naar de lagere eenheden; ongewild neemt men daar eveneens te veel details in de operatiebevelen op, bevreesd dat anders de zaken niet volledig worden uitgevoerd zoals de commandant dat wenst.

Bij oefeningen zien wij het zelfde: de gespeelde oorlogssituatie vermengt zich met vredesbehoeften, het stafwerk moet volledig zijn. Men streeft naar perfectie, en onjuistheden — zelfs op ondergeschikte punten — worden niet getolereerd. Men blijft op de schoolbanken zitten.

Doordat de lagere commandanten vaak jong en soms onervaren zijn, treedt de hogere autoriteit in hun plaats en regelt in zijn bevel de feiten die hij kan voorzien; *de oefening* — waarmee geld en tijd zijn gemoeid — *moet slagen*.

Specifieke fouten in deze bevelen zijn het opnemen van details, die slechts één bepaalde instantie interesseren (een partieel bevel zou hiervoor voldoende zijn); het opnemen van zaken, die in vaste orders thuis horen... ware het niet dat ook deze zo omvangrijk zijn, dat ook zij niet meer leesbaar zijn; en ten slotte het opnemen van feitelijke gegevens, zowel in de tekst als in bijgevoegde oleaten.

Het gevolg is dat de hoofdzaak van het bevel niet langer duidelijk is. Dan voorziet de commandant zijn bevel van een geschreven persoonlijke inleiding en voegt aan het gestandaardiseerde model een nieuwe dimensie toe.

Patton heeft zijn mening omtrent het operatiebevel duidelijk gegeven:

Het bevel voor een leger mag ten hoogste anderhalve bladzijde getypte tekst bevatten. Gewoonlijk kan het worden geschreven op één bladzijde, waarbij aan de achterzijde daarvan een schets kan worden getekend ter verduidelijking.

Van Rommel wordt gezegd dat hij voornamelijk mondelinge bevelen gaf; soms werden zij schriftelijk bevestigd. Steeds waren zijn bevelen kort en niet voor tweeërlei uitleg vatbaar.

In Montgomery's Memoires treffen wij voorbeelden aan van uiterst korte operationele instructies; hoewel de benaming anders is, zijn ook dit bevelen.

Met betrekking tot de factor tijd moet worden gezocht naar methodes om het opstellen en het begrijpen van een bevel zo snel mogelijk te doen plaatsvinden.

Commandanten en ondergeschikten werken vaak onder spanning in omstandigheden, die zich niet lenen tot de gedegen studie van bijlagen, bijvoegsels enz. Dit geldt te meer op de lagere niveaus, waar een van de kenmerken van het moderne gevecht het chronische gebrek aan tijd is. Hier spreekt het vereiste van duidelijkheid en beknoptheid ten volle. Derhalve zijn methoden ontwikkeld om het bevel te standaardiseren en te verkorten; het zg. NAVO gestandaardiseerde operatiebevel (Stanag 2014) is daarvan een voorbeeld. Hiervan afgeleid zijn de korte mondelinge bevelen — die dezelfde volgorde dienen te hebben (zie IK2-17 Troepenaanvoering) — en ten slotte de verkorte bevelsprocedure voor opdrachten aan afzonderlijke eenheden te velde.

Het oleaatbevel

Een andere, vaak toegepaste methode, is die van het oleaatbevel. Het is opmerkelijk dat de techniek hiervan noch in de bedoelde Stanag, noch in het Nederlandse voorschrift 2-1390 „Leidraad voor de bevelvoering en de dienst in staven” wordt beschreven, hoewel het oleaatbevel als zodanig wel wordt genoemd. FM 101-5 „Staff organization and procedures” daarentegen wijdt er ruime aandacht aan, en niet zonder reden.

Bij toepassing van het oleaatbevel kan aan de eisen van eenvoud, beknoptheid en duidelijkheid ten volle worden voldaan; het oleaatbevel is een rem op de woordenstroom die in geschreven berichten vaak wordt aangetroffen. Een goed opgesteld oleaatbevel biedt de lezer in één oogopslag alle noodzakelijke gegevens, nl. de bedoeling van de commandant, de gegevens omtrent de vijand, de tactische groepering, de uit te voeren manoeuvre en de te ontvangen steun. Op enkele regels tekst worden de gegevens opgenomen, die niet grafisch kunnen worden weergegeven, zij het doordat dan de tekening minder duidelijk wordt, c.q. doordat de gegevens zich niet lenen voor grafische weergave. Het spreekt voor zich zelf dat niet wordt geschreven wat reeds werd getekend.

Als de weer te geven elementen te veel of te gecompliceerd zijn (zoals bij inzet van verscheidene krijgsmachtdelen of bij de samenwerking van verschillende krijgsmachten, dan wel wanneer technische, politieke of geografische gegevens dienen te worden vermeld), is een volledig grafisch bevel niet toepasselijk. In dat geval zal het geschreven bevel met het oleaat als bijlage meer op zijn plaats zijn. Dan blijft de mogelijkheid om zoveel mogelijk gegevens in de tekening op te nemen en zo weinig mogelijk te schrijven.

De vraag is, tot welk niveau kan worden volstaan met het oleaatbevel als zodanig. Diverse studies hebben aangetoond dat deze bevelen tot en met het brigadeniveau volledig toepasbaar zijn. Op hogere niveaus voldoen de „gemengde bevelen” (tekst met een zo uitgebreid mogelijk gebruik van oleaten) het beste; de in vredestijd voorbereide operatieplannen zullen in het algemeen het reeds eerder vermelde verbale karakter behouden.

Bij het uitgeven van oleaatbevelen dient rekening te worden gehouden met de verspreiding. Kan een verbaal operatiebevel per radio naar de betrokken eenheden worden doorgezonden (uiteraard met gebruikmaking van versluisingsmethodieken), een grafisch bevel moet tot heden nog steeds aan de betrokkenen worden overhandigd, aange-

zien op dit moment nog geen bruikbare beveiligde facsimileapparatuur beschikbaar is. Te verwachten valt dat binnen enkele jaren ook oleaatbevelen naar kleinere eenheden te velde zullen kunnen worden „overgeseind”.

Aan oleaatbevelen kleeft het nadeel van de „onhandelbaarheid” te velde; wanneer het bevel niet op oleaatpapier is afgedrukt doch op ondoorzichtig papier moeten de gegevens worden overgetekend op de stafkaart. Dit euvel bestaat echter ook bij de bekende bijlagen bij een verbaal operatiebevel.

Ten einde het opstellen van geschreven operatiebevelen te versnellen én met het doel de betrokken commandanten te dwingen beknopt te zijn, zou het wellicht aanbeveling verdienen voorbedrukte formulieren te verstrekken, opgesteld — desnoods meertalig — volgens het NAVO gestandaardiseerde model, waarop de relevante gegevens slechts dienen te worden ingevuld. Een dubbelzijdig formulier, op formaat A4 — met enkele velletjes karbon voor het maken van de eerste doorslagen — zou veel schrijfwerk overbodig maken en tevens onder moeilijke omstandigheden een goede geheugensteun zijn.

Samenvatting

Nog te veel wordt — ook op onze onderwijsinstituten — de volledigheid tot in het detail hoger gewaardeerd dan de drie voornaamste elementen waaraan een bevel moet voldoen, nl. beknoptheid, duidelijkheid en actualiteit.

Vastgesteld kan worden dat grafische (oleaat)-bevelen zeer doelmatig zijn en voldoen aan al deze eisen; tot en met het niveau van de brigade kunnen zij volledig worden toegepast.

Een nadeel is dat voorshands de verspreiding te velde niet via radiografische middelen kan worden uitgevoerd.

Het is aan te bevelen in de diverse voorschriften meer aandacht te besteden aan deze vorm van het opstellen van bevelen.

Bovendien dient zoveel mogelijk te worden gestreefd naar vereenvoudiging van de „geschreven” bevelen te velde; hiertoe zou het verstrekken van voorbedrukte formulieren mede dienstig kunnen zijn.

Literatuur

- A. Fragomeno, P. Re en F. Vicari — La tecnica della emanazione degli ordini. *Riv. Mil.* (1970)(2).
P. Montgomery — *Memoires*. Becht, Amsterdam (1958).

Van Civil Affairs naar CIMIC

H. Meijer

Luitenant-Kolonel der Grenadiers

I would like to stress that the smooth functioning of Civil Military Co-operation is not only of importance for defence planning in an emergency, but also leads to the improvement of mutual understanding of our daily routine problems and is invaluable in case of catastrophies, as has been shown in the past.

Gen J. BENNECKE, CINCENT

Inleiding

In een eventueel conflict in Europa zullen zeer waarschijnlijk grote verwoestingen worden aangericht en onder de burgerbevolking vele slachtoffers vallen. Daarom zullen reeds nu maatregelen moeten worden getroffen om de gevolgen van een ramp zoveel mogelijk te beperken.

De verantwoordelijkheid voor de oplossing en de voorbereiding van deze zaken ligt nagenoeg geheel op regeringsniveau en is ook niet — hoewel van groot militair belang — een operationele verantwoordelijkheid van de krijgsmacht. De behandeling van de materie ligt geheel in het vlak van de Civiele Verdediging (waaronder de „Bescherming Burgerbevolking”). Geen enkele regering zal deze verantwoordelijkheid naast zich kunnen (mogen) neerleggen. In de Tweede Wereldoorlog konden zowel Engeland als Duitsland juist door hun goed georganiseerde civiele verdediging hun bevolkingen moreel telkens opvangen, maar — voor het militaire bedrijf net zo belangrijk — daardoor bleef ook de materiële steun t.b.v. hun krijgsmachten steeds functioneren. Zonder die steun zou Duitsland veel eerder zijn verslagen. Wat op dit gebied is gepresteerd, zowel in Engeland als in Duitsland, grenst aan het ongelooflijke.

Civiele verdediging is dan ook meer dan alleen „Bescherming Bevolking” en voor het voortbestaan van een natie in oorlogstijd van het aller-grootste belang.

In deze tijd van schaalvergroting heeft de civiele verdediging met extra moeilijkheden te kampen. Wordt de daadwerkelijke militaire verdediging meer en meer van het nationale naar het internationale vlak verlegd, de uitvoering van de civiele verdediging blijft, een enkel deelgebied daar-

gelaten, in hoofdzaak een nationale zaak, een uitsluitend nationale verantwoordelijkheid.

Gelukkig wordt getracht binnen de NAVO, via het „Senior Civil Emergency Planning Committee” (SCEPC), veel te coördineren. De civiele verdedigingsactiviteiten van de NAVO liggen hoofdzakelijk in de sfeer van:

- het uitwisselen van gegevens;
- het doen van aanbevelingen om vraagstukken, die onvoldoende aandacht kregen, aan te pakken;
- het stimuleren van samenwerking op de gebieden waar landsgrenzen geen of een te beperkte afbakening vormen;
- het verkrijgen van organen voor activiteiten die een geïntegreerde aanpak behoeven.

Laatstgenoemde activiteiten betreffen o.m.:

- het algemene beleid;
- de economie;
- de voedselvoorziening;
- het vervoer over zee, door de lucht, over de weg, per trein, door de binnenwateren;
- de bescherming van de bevolking;
- telecommunicatievoorzieningen;
- het vluchtelingenvraagstuk [1].

Civil Affairs

In het dichtbevolkte West-Europa zullen de operationele commandanten met verschillende van de hiervoor genoemde activiteiten direct (kunnen) worden geconfronteerd. In ieder geval zullen zij te maken krijgen met facetten van niet-militaire zaken en civiele verdediging, met problemen als:

- vluchtelingenconcentraties, blokkering van wegen;
- directe behoefte aan arbeidskrachten uit de

civiele sector of materiële steun in allerlei vormen, zg. plaatselijke hulpmiddelen (local resources);

- avondklok en verduistering;
- handhaven van openbare orde;
- achtergebiedbeveiliging;
- maatregelen van de zijde van de civiele autoriteiten;
- gevolgen van een nucleaire aanval voor de burgerbevolking;
- wegvallen van civiel bestuur;
- uitbreken van epidemieën, verlenen van groot-scheepse geneeskundige hulp.

In deze conceptie wordt onder Civiele zaken verstaan: aangelegenheden betreffende burgerbevolking en burgergezagsorganen, alsmede hun roerende goederen ten aanzien waarvan de krijgsmacht — voor vervulling van haar taak — regelend resp. uitvoerend optreedt.

Civil Affairs, een naam afkomstig van de Amerikanen uit de Tweede Wereldoorlog, is in de Westeuropese krijgsmachten een begrip geworden waarover echter ook allerlei misvattingen bestaan. Binnen de Amerikaanse strijdkrachten wordt de term „Civil Affairs” op drie manieren gebruikt: Civil-Affairsconceptie, Civil-Affairsoperatiën en de Civil-Affairsorganisatie. De Civil-Affairsorganisatie beschikt — ook heden — over complete eenheden en staven, in staat om op beperkte schaal het burgerbestuur over te nemen. Alle activiteiten op dit terrein worden binnen de NAVO-landstrijdkrachten op vele staven gecoördineerd door de zg. G-5-secties en op beperkter schaal in de CIMIC-secties. Onder bepaalde omstandigheden (ramp, oorlogstijd) kunnen de activiteiten ook inhouden, dat de taken die normaliter door de burgerlijke overheid worden uitgevoerd, geheel of gedeeltelijk worden overgenomen door de (territoriale) strijdkrachten. In termen van „verdediging” hebben wij immers de tegenstelling:

- het civiel bestuur, in de eerste plaats bestemd, georganiseerd en uitgerust voor vreedstijd;
- de krijgsmacht, primair bedoeld, georganiseerd en uitgerust voor oorlogstijd, wat meer inhoudt dan oorlogvoering in beperkte zin.

Het geheel of gedeeltelijk overgaan van taken van het burgerlijk bestuur — inclusief het eventueel ondergeschikt doen zijn van burgerlijk bestuur of delen daarvan — aan de krijgsmacht (Militair Gezag) kan in het algemeen echter alleen in tijd van nood (oorlog of spanning) nadat de Oorlogswet aan het „Militair Gezag” bevoegdheden heeft verleend (en dan nog alleen wanneer de uitvoering van de militaire taak zulks vereist).

Militair-Gezagautoriteiten zullen in die zin alleen zijn: de Bevelhebber der Landstrijdkrachten, de territoriale militaire autoriteiten, inbegrepen de Garnizoenscommandanten, de Commandant der Zeemacht in Nederland en de Commandanten Maritieme Middelen.

Andere uitzonderingstoestanden in Nederland zijn geregeld in de Wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag (de Wet BBBG). Maar niet alleen in de Oorlogswet en de Wet BBBG worden noodtoestanden geregeld, maar ook nog in tal van andere bijzondere regelingen.

Brigade-generaal mr. dr. W. Kasten (Inspecteur Militair Juridische Dienst) geeft in zijn proefschrift „De handhaving van de uitwendige veiligheid van de staat” (1962) o.a. een twintigtal voorbeelden van aanduidingen voor noodtoestanden waarin Nederland zich zou kunnen bevinden, bv. Oorlogsgevaar, Tijd van Oorlog, Staat van Beleg, Watersnood of, ruimer gesteld... buitengewone omstandigheden.

In allerlei wetten en regelingen wordt hiervan in vaak van elkaar afwijkende bewoordingen gewag gemaakt, van Wegenverkeers- tot Onteigeningswet [2]. Merkwaardig is dat de Wet BBBG blijkbaar alleen betrekking heeft op de handhaving van de inwendige veiligheid van de staat [3]. Niettemin zullen ernstige internationale conflicten of dreiging daarvan (toch ook) aanleiding kunnen zijn voor de beslissing dat... de buitengewone omstandigheden zijn aangebroken. Geenszins geeft de Wet BBBG de militaire overheid — hoewel in die gevallen meer op de voorgrond tredend — bijzondere bevoegdheden, noch bij de toestand van verhoogde waakzaamheid, noch bij de burgerlijke uitzonderingstoestand. Integendeel, het militaire apparaat zal dan aan de civiele overheid overeenkomstig de Politiewet en het desbetreffende militaire reglement alle gewenste militaire bijstand verlenen. Deze militaire bijstand vindt echter volledig plaats onder de (politieke) verantwoordelijkheid van de civiele gezagsdragers.

Ook binnen de NAVO ligt de delegatie van gezag (en overdracht van autoriteit) niet eenvoudig. Het verlenen van bevoegdheden aan militaire autoriteiten verschilt reeds van land tot land — waarbij het delegeren van gezag aan andere (NAVO) militaire autoriteiten nog steeds een heet hangijzer is. Binnen de NAVO geldt een aantal grondregels waarvan in dit verband de voornaamste zijn:

1. iedere lidstaat behoudt zijn soevereiniteit, ook in tijd van oorlog;

2. geallieerde commandanten onderhandelen met de gastheerlanden door tussenkomst van de overeenkomstige nationale territoriale commandanten. (The Allied Commanders (...) will always deal through and with the appropriate national commanders (...). Procedures to ensure close co-operation in this field must be established in peacetime.)

Ten aanzien van het Nederlandse legerkorps betekent dit, dat een goede samenwerking met de Duitse militaire territoriale autoriteiten onontbeerlijk is... op ieder, daarvoor in aanmerking komend niveau. Om o.a. die reden komen wij nog nader terug op de Duitse territoriale organisatie.

CIMIC

Civiele zaken spelen in oorlogstijd zowel een rol binnen het bondgenootschap (eigen NAVO-territoire) als daarbuiten (niet-NAVO-gebieden en eventueel vijandelijk grondgebied). Omdat de activiteiten t.b.v. civiele zaken binnen het bondgenootschap van een andere aard zullen zijn als daarbuiten, zijn de benadering, werkzaamheden en bevoegdheden ook duidelijk verschillend. In feite hebben geallieerde commandanten in NAVO-landen nog nergens „bevoegdheden”, alle conferenties, MC's (Military Committee aanwijzingen) en SACEUR-directieven ten spijt. Dit zou immers een reeds nu prijsgeven van een deel van de soevereiniteit betekenen. Het zoeken naar oplossingen in dezen in de vorm van o.a. verdragen (waaronder de in G-5 en CIMIC-kringen befaamde SACEUR-agreements) duurt reeds jaren.

De oude en nog steeds internationaal gebruikte en geldende betekenis van het begrip „generale-stafsectie G-5” (w.o. Civil Affairs) — van oorsprong Amerikaans — heeft in Nederland sterk aan betekenis ingeboet.

— Ten eerste doen Civiele zaken, waarvan de beleidsbehandeling en beslissing een aangelegenheid is van wat de Amerikaanse (en gedeeltelijk ook de NAVO) staforganisatie kent als G-5, zich op Nederlands grondgebied in de NAVO-opstelling nauwelijks voor. Voor het overige zijn militaire bestuurszaken in Nederland via de Wet (Oorlogswet) en de daarop gebaseerde uitvoeringsbepalingen redelijk vastgesteld, dat wil zeggen t.a.v. de Nederlandse krijgsmacht. Delegatie van gezag aan een geallieerde commandant is in iedere lidstaat een nog moeilijke zaak. Niet voor niets stelt de NAVO dat geallieerde eenheden hun zaken op het grondgebied van een gastheerland dienen te

regelen via de territoriale commandanten van het gastheerland. Hoewel het Nederlandse legerkorps een opdracht heeft die buiten het eigen grondgebied is gelegen, is in deze (defensieve) taak het eventueel besturen van andere landen of delen daarvan niet inbegrepen; iedere lidstaat blijft daarvoor immers zelf verantwoordelijk (ook West-Duitsland).

— Ten tweede leidt het gebruik van het stafbegrip G-5 in Nederland tot begripsverwarring, daar G-5, bv. in de Staf BLS, is belast met mobilisatievoorbereiding en *niet* met civiele zaken.

In NAVO-verband en bij verscheidene NAVO-krijgsmachten staat G-5 nog steeds voor het stafbegrip Civiele zaken in de ruimste betekenis. Bij SHAPE, AFSOUTH, AFCENT en enkele andere NAVO-staven is het begrip CIMIC de laatste jaren sterk naar voren geomen. Op dat niveau wordt de stafindeling G-1 t/m G-5 niet (meer) of nauwelijks gebruikt. CENTAG en in mindere mate NORTHAG hebben nog steeds G-5-secties conform de oude betekenis.

Stafzaken betreffende de civiel-militaire samenwerking en de behandeling van eventuele civiele zaken worden in de staf van het Nederlandse legerkorps gecoördineerd in de Sectie CIMIC.

CIMIC (= Civil Military Co-operation) staat voor: *Alle activiteiten en maatregelen in vredes- en oorlogstijd, getroffen/genomen door samenwerking/overleg tussen NAVO-commandanten en nationale civiele militaire autoriteiten, met het doel de militaire operaties van de NAVO zo goed mogelijk te doen slagen.*

De werkzaamheden — zoals de definitie reeds aangeeft — blijven beperkt tot het NAVO-territoire, tot de NAVO-landen. Bij deze samenwerkingsprocedures worden wij geconfronteerd met de begrippen *gastheerland* („host nation”) en *gaststrijdkrachten* („guest forces”). Met gastheerland wordt het NAVO-land bedoeld dat strijdkrachten van een ander NAVO-land op zijn grondgebied heeft. Die zelfde strijdkrachten zijn gaststrijdkrachten, gelegerd op het grondgebied van dat eerste NAVO-land („host nation”).

Het regelen van civiel-militaire zaken in niet-NAVO-, niet-vijandelijke landen of in bezette vijandelijke gebieden vindt plaats onder de namen Civil Military Relations en Military Government, waarvoor resp. de NATO Glossary en het AFCENT CIMIC handbook de volgende definities geven:

— *Civil Military Relations (CMR): all activities undertaken by NATO commanders in war directly concerned with the relationship between allied armed forces and the government, civil population, or agen-*

cies of non-NATO countries where such armed forces are stationed, supported or employed; — Military Government: the control of all governmental functions by an armed occupying NATO force in a hostile country.

In het laatste geval kan dit gaan om de uitoefening van zowel uitvoerende, wetgevende als rechterlijke macht.

CIMIC betekent een beperking van de behartiging van Civiele zaken tot uitsluitend de NAVO-landen (territoire). Het principe van behoud van de soevereiniteit van de lidstaten ook in oorlogstijd houdt een nog verdere beperking in.

G-5 in de betekenis van generale-stafsectie omvat een veel groter werkterrein. Zowel SACEUR als CINCENT hebben in hun CIMIC-instructies erop aangedrongen dat in ieder geval G-5- of CIMIC-secties aanwezig zullen zijn tot en met divisieniveau [4], hetgeen in feite alleen bij de Amerikaanse en Belgische NAVO-bijdragen is gerealiseerd. Het Belgische legerkorps beschikt zelfs over een G-5 (S-5) functionaris bij de brigades. Vanzelfsprekend is het uitgebreide werkterrein voor de civiel-militaire samenwerking niet beperkt tot de kleine CIMIC-secties en CIMIC-specialisten; CINCENT stelt duidelijk:

Bear in mind that all staff divisions G-1 through G-5 have a responsibility in the field of Civil Military co-operation [5].

De namen G-5, CIMIC, Military Relations en Civil Affairs zijn alle gebruikt als begripsomschrijving voor samenwerking in het raakvlak militair-civiel, met toch verschillende achtergronden. Daaraan zou nog kunnen worden toegevoegd het „Militair Gezag”, een zeker bij oudere Nederlanders bekend begrip en als zodanig verwant aan het Engelse „Military Government” uit de Tweede Wereldoorlog. Military Government was belast met o.a. militair bestuur in zowel bevriende, bevrijde, als vijandelijke (bezette) gebieden. Over het (Nederlandse) Militair Gezag als naam en begrip heerst vaak grote verwarring. Het Militair Gezag wordt genoemd in de Grondwet in art. 202, 1e lid, en in de Oorlogswet, en is bij de Wetgever beslist geen verleden tijd. Het Militair Gezag uit de jaren 1944-1946 was een ad-hocbeslissing van de Nederlandse wetgever in Londen (1943), bestemd om te worden toegepast gedurende een periode die onmiddellijk volgde op de bevrijding van Nederland. Brigade-generaal Kasten geeft in Hoofdstuk III van zijn dissertatie een uitleg van Militair Gezag toen (1944-1946) en heden (de Oorlogswet) [6].

Het Militair Gezag bedoeld in de Oorlogswet heeft slechts de naam gemeen met het orgaan, dat van

september 1944 tot maart 1946 is opgetreden. Het Militair Gezag, bedoeld in de Oorlogswet, kan zijn bevoegdheden slechts uitoefenen met het oog op de handhaving van de uit- of inwendige veiligheid van de staat. Het Militair Gezag (1944-1946) hanteerde zijn bevoegdheden bovendien, en vermoedelijk zelfs in de eerste plaats, ten behoeve van „het herstel” van de inwendige veiligheid. Bij het Militair Gezag (1944-1946) werd o.a. uitgegaan van de gedachte, dat de regering zich wegens militaire operaties gedurende geruime tijd nog niet in Nederland zou kunnen vestigen, hoewel herstel en opbouw onmiddellijk ter hand moesten worden genomen. Voor dat laatste was toen het Militair Gezag de aangewezen instantie. Zijn devies was niet slechts militaire noodzaak, maar ook wederopbouw. Het trad tijdelijk in de plaats van de burgerlijke overheid, dat uit de huidige Oorlogswet doet dit niet. De burgerlijke overheid blijft in de Oorlogswet bestaan. De verhouding en bevoegdheden van dit militair gezag tot de burgerlijke overheid zijn duidelijk vastgelegd, en deze bevoegdheden zijn geenszins onbeperkt.

Overzicht

Voor de verschillende vormen van (vrijwillige of afgedwongen) civiel-militaire samenwerking zijn in de NAVO de volgende benamingen gebruikelijk, gebaseerd op de omstandigheden waaronder de samenwerking plaatsvindt:

- CIMIC: binnen de NAVO;
- Civil Military Relations (CMR): met niet-NAVO-, niet-vijandelijke landen;
- Military Government (MG): in bezette vijandelijke landen c.q. gebieden.

G-5 staat (in de NAVO) voor de generale-stafsectie die voor al deze zaken stafverantwoordelijkheid bezit.

Ten aanzien van de samenwerking zegt SACEUR o.a.:

It is necessary in peacetime to establish as precisely as possible the agreed relationship in wartime between the Allied commanders and the national political and military authorities.

Literatuur

1. C. E. baron van Asbeck — *Civ. Verdediging* (1971) (9)146.
2. W. Kasten — *Handhaving van de uitwendige veiligheid van de staat*. Samson N.V., Alphen/Rijn (1962) hfdst. 2.
3. Zie 2, blz. 115.
4. *AFCENT CIMIC Handbook*. AFCENT, Brunssum (1970) dl 3, blz. A2.
5. Zie 4, dl 1 (I-9).
6. Zie 2, blz. 123 ... 137.

Een grensverkenning

Prof. De Graaff heeft zijn inaugurele rede in hoofdzaak gewijd aan het militaire tuchtrecht en in het bijzonder aan het grensgebied daarvan met het militaire strafrecht. Deze keuze, die bij niemand die hem kent verwondering zal wekken, wordt door prof. De Graaff afdoende gerechtvaardigd door erop te wijzen dat de militaire tucht een kernprobleem is, zeker nu zich in zo'n snel tempo veranderingen in het maatschappelijk leven voltrekken.

Aanpassing van de tucht én van het militaire tuchtrecht aan die veranderingen acht hij zeker noodzakelijk, maar men mag zich daarbij niet laten beïnvloeden door emotionaliteit of behoudzucht, noch door niet zakelijke, doch politiek aansprekende factoren.

Ook acht spr. in dit verband de veel gehoorde vergelijking van de krijgsmacht met een bedrijf niet zonder gevaar. Men verliest daarbij vaak de grote verschillen tussen beide uit het oog; en juist die verschillen manen tot voorzichtigheid bij het trekken van conclusies.

Voorts ziet hij weinig nut in een nauwere aansluiting bij het overige tuchtrecht. Daarvoor heeft het militaire tuchtrecht te zeer een eigen karakter, zoals ook door het bestuur van de Nederlandse Juristenvereniging werd onderkend. Karakteristiek is volgens prof. De Graaff vooral de sterke samenhang met het militaire strafrecht, die hij duidelijk aantoonde in een interessant overzicht van het ontstaan en de ontwikkeling van ons militaire tuchtrecht van 1590 tot heden.

Maar niet alleen in Nederland is zo duidelijk een samenhang tussen beide delen van het militaire recht aan te tonen. Dit verschijnsel is internationaal, zelfs universeel. Bij iedere krijgsmacht bestaat immers de behoefte aan een speciale procedure om zaken van gering gewicht met een minimum aan formaliteiten snel door de commandant te laten afdoen. Daarom is een verkenning naar de grens tussen het militaire tuchtrecht en het militaire strafrecht van universele betekenis.

Aan de Universiteit van Amsterdam is door de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap — met welwillende medewerking van het curatorium van die universiteit — een bijzondere leerstoel in het militaire recht gevestigd.

Als bijzonder hoogleraar voor deze leerstoel is benoemd mr. H. H. A. de Graaff, die dit ambt op 11 oktober 1971 heeft aanvaard met het uitspreken van een inaugurele rede, waaraan de nevenstaande beschouwing is gewijd.

Redactie

Een vergelijking met het militaire tuchtrecht in Groot-Brittannië, Frankrijk en de Duitse Bondsrepubliek (van elk wordt een korte beschrijving gegeven) valt zeker niet in ons nadeel uit. Toch is er kritiek. Zo willen sommigen:

- het „nulla poena“-beginsel ook in het militaire tuchtrecht verwezenlijkt zien (= geen straf voor een gedraging die niet vóóraf in een wet is omschreven en strafbaar gesteld);
- het straffenpakket wijzigen;
- meer processuele waarborgen voor de verdachte;
- de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten doen vervallen.

Eerst dan, zo zegt men, is het Nederlandse militaire tuchtrecht volledig in overeenstemming met het Verdrag van Rome.

Spr. acht echter de mogelijkheid niet uitgesloten dat het Europese Hof voor de Rechten van de Mens tot de conclusie komt dat het militaire tuchtrecht *niet* onder strafrecht valt en ook niet uit andere hoofde in strijd is met de *letter* van het Verdrag van Rome. Dan blijft echter toch de verplichting om te onderzoeken of het mogelijk is dit tuchtrecht ook met de *geest* van het verdrag in overeenstemming te brengen.

Grotere processuele waarborgen vindt ook prof. De Graaff gewenst, doch hij acht deze speciaal

nodig bij de behandeling in tweede en eventueel derde instantie, waar de tuchtrechtspraak in handen van militaire rechtscollèges zou dienen te liggen en aan verdachte een raadsman behoort te worden gegund.

De mogelijkheid van krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten — een extrajudiciële afdoening die, ook voor de verdachte, vele voordelen biedt — wil spreker niet prijsgeven, zulks in tegenstelling tot de grootst mogelijke minderheid van de „Commissie Lagerwerff”, wier voorstel, zou het worden aanvaard, volgens spr. in één slag een einde zou maken aan het resultaat van een veeljarige ontwikkelingsgang, een flexibel systeem door starheid zou vervangen en de commanderende officieren vaker voor juridische puzzels zou plaatsen.

Het verleggen van de grens tussen straf- en tuchtrecht zal toch al niet eenvoudig zijn, maar als tevens het straffenpakket wordt verkleind dreigt bovendien een zone te ontstaan van vergrijpen waartegen men niet meer strafrechtelijk zal kunnen optreden, terwijl de disciplinaire straffen daarvoor onvoldoende krachtig zijn. In de Duitse Bondsrepubliek heeft men de bezwaren van een dergelijk systeem ondervonden, met o.a. als gevolg dat de bevoegdheden van de tot straffen bevoegde chefs weer zijn uitgebreid.

Prof. De Graaff ziet als mogelijke oplossing:
— handhaving van krijgstuchtelijke afdoening van

samenloopsgevallen van strafbaar feit en krijgstuchtelijk vergrijp, maar dan in ieder geval voor deze zaken een beklag volgens een volledige strafrechtelijke procedure in twee instanties: Krijgsraad en Hoog Militair Gerechtshof;

— óf aansluiting zoeken bij het reeds lang in ons strafrecht bestaande instituut van de schikking: de verdachte krijgt een krijgstuchtelijke straf aangezegd, maar vóór deze ten uitvoer wordt gelegd wordt hem de gelegenheid geboden zich te beraden, desgewenst in overleg met anderen, of hij die straf wil aanvaarden dan wel de voorkeur geeft aan strafrechtelijke behandeling door de militaire rechter.

Deze laatste suggestie is niet nieuw, aldus spreker. Een dergelijke keuzemogelijkheid bestond in ons land van 1799 tot 1923 en bestaat nog steeds in de Verenigde Staten, in Engeland, in Denemarken enz.

Prof. De Graaff eindigde met erop te wijzen dat nog veel vragen over deze materie op een bevredigend antwoord wachten, maar dat naar zijn overtuiging een goede oplossing, die weinig van de wetgever vergt, niettemin mogelijk is.

Voor de totstandbrenging van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht is de rede van prof. De Graaff ongetwijfeld een belangwekkende en niet te veronachtzamen bijdrage.

mr. W. C. L. M. DE MUNNIK, Maj MJD (mjb)

NIEUWE UITGAVE

Op reis met de „Special Party”, door P. Scholten, genm KNIL b.d., 352 blz., geïll. Uitg.: A. W. Sijthoff, Leiden, 1971. Prijs: f 18,—.

In het algemeen heeft in Nederland, het „Moederland”, slechts weinig belangstelling bestaan voor Nederlands Oost-Indië. De brede laag van (vooral ook oudere) kritikasters, die thans geen goed woord over hebben voor wat Indonesiërs en Nederlanders tijdens het koloniale tijdperk tot stand hadden gebracht, richtte toentertijd blijkbaar haar aandacht op andere stenen des aanstoots. Zo kon het ook gebeuren, dat de ongelijke strijd te-

gen de Japanse invaller en de daarop volgende duisternis, voor zover daarvan na de oorlog publikaties verschenen, het grote publiek niet of nauwelijks beroerden. Voornamelijk dank zij een meer indringend medium als de film kwam soms iets over van de spanningen, onzekerheden en ontberingen waaronder hele volken in het Verre Oosten hebben geleden. De betrokkenheid bij het gebeuren in Europa is aan deze ongeïnteresseerdheid natuurlijk niet vreemd, doch deze weg te wuiven met de tendentieuze opvatting, dat het maar beter is het „koloniale verleden” zo gauw mogelijk te vergeten, is onwaardig tegenover de mensen, die een strijd streden, die ook de onze was. Uit deze strijd verhaalt het onderhavige boek de krijgsgeschiedenisperiode van de gouverneur-generaal van Nederlands-Indië, jhr. mr. A. W. L. Tjarda

van Starckenborgh Stachouwer en een aantal geallieerde hoofd- en opperofficieren.

De belevenissen van generaal Scholten en zijn lotgenoten in vele Japanse krijgsgeschiedenis kampen confronteren de lezer met een aspect, dat op het Europese toneel ontbrak en waarvan zij, die niet in Aziatische landen hebben gewoond, de draagwijdte nauwelijks kunnen bevatten, nl. de overwinnaar-overwonneneverhouding tussen een Aziatisch religieus en traditioneel diep geïnspireerd volk en zijn Europese rationalistisch-materialistische tegenstander. Er is — gelukkig — geen poging gedaan het verhaal te ontsieren met diepzinnige theorieën; integendeel! De gekozen verteltrant is de enig juiste om de buitenstaander te doen meeleven met wat de krijgsgeschiedenis denkt,

doet en moet ondergaan. Het is de kleine, van de buitenwereld afgesloten gemeenschap, waarin elke gebeurtenis, hoe triviaal deze thans ook moge lijken, intens wordt beleefd. Talrijk zijn de voorbeelden waaruit blijkt, dat hier twee totaal verschillende werelden in conflict waren. De Japanse, diep gewortelde, overtuiging dat de krijgsman slechts als triomfator naar zijn vaderland kon terugkeren met als enig alternatief de dood op het slagveld, kan een verklaring zijn voor de soms infantiel aandoende willekeur en de wreedheid in de benadering van geallieerde krijgsgevangenen, die de schande van als overwonnenen te willen terugkeren naar hun haardsteden blijkbaar gaarne accepteerden.

Ten aanzien van kritiek achteraf op de houding van de krijgsgevangenen schrijft de auteur:

Belachelijk! Wij waren de enigen die konden beoordelen of wij niet alles

in het werk hadden gesteld om een betere behandeling, een officier waardig, te verkrijgen. Wie van de autoriteiten in Nederland zou er enig belang in stellen over ons gedrag in krijgsgevangenschap te oordelen? Dat konden alleen later de gouverneur-generaal en de legercommandant, die in precies dezelfde omstandigheden verkeerden als wij en dezelfde behandeling ondergingen. Beiden werden zelf door de Japanners geslagen en beiden moesten geiten hoeden. Wij waren een armzalig stel mensen, die in krijgsgevangenschap er niets toe konden bijdragen om de oorlog te winnen en een onbelangrijk leven leiden, 3½ jaar lang.

Opmerkelijk is in dit verband, dat de Enquêtecommissie regeringsbeleid 1940-1945 (ondanks daartoe te zijn geadviseerd door de gouverneur-generaal) noch de legercommandant Ter Poorten, noch diens chef-staf Bakkers heeft gehoord en zelfs geen

melding heeft gemaakt van door hen ingediende rapporten. Was het door ons in Indië gevoerde beleid dan van zó weinig importantie? Als de waardering ervoor niet kon worden opgebracht, was dan een — desnoods geveinsde — belangstelling niet wat subtieler geweest?

Nog altijd bestaat er te weinig besef van de wijze waarop de mens in Indië die erbarmelijke strijd in het Verre Oosten onderging. Het boek van generaal Scholten voorziet hier in een behoefte. Wil men bovendien niet alleen kennis nemen, doch ook lering trekken uit het onverantwoordelijke gestuntel waardoor Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en Nederland in gebreke bleven tijdig een éénhoofdige commando te stichten, ondanks de reeds lang bestaande kristalheldere dreiging van het Japanse expansionisme, dan verschaft dit boek hierover ruimschoots informatie. W. P. VERSPOOR, Lkol Art

UIT DE VAKPERS

Het luchtwapen van de US Marines in Vietnam

Op Palmzondag 1962 raakte het luchtwapen van het Amerikaanse Korps Mariniers betrokken bij de strijd in Vietnam, toen een squadron UH-34 helikopters in Soc Trang landde. Schr. geeft in het onderhavige artikel een zeer gedetailleerd historisch overzicht van het optreden van de US Marine Corps Aviation in Vietnam. Enkele ook voor Europa interessante facetten hierbij zijn de volgende.

1. Short Airfield for Tactical Support (SATS)

Reeds in de jaren '50 was het Marine Corps Development Center begonnen met de ontwikkeling van een snel aan te leggen „instant“-basis voor straalvliegtuigen. Men realiseerde zich dat in oorlogstijd normale constructiemethoden te veel tijd zouden vergen. Men ging uit van een startbaan met een lengte van 2000 ft, waarvoor na veel proefnemingen massieve alumi-

niumplaten (type AM-2, 2 × 12 ft, gewicht 140 lbs) werden gekozen. Voorts koos men een reminstallatie van het type dat ook aan boord van een vliegkampschip in gebruik is, een katapultinstallatie — die logistiek veel minder problemen geeft dan JATO — en installaties voor bijtanken, bewapenen, onderhoud en luchtverkeersregeling. De installatietijd zou niet meer dan 96 uur mogen bedragen.

Toen in 1965 een tweede basis voor straalvliegtuigen noodzakelijk bleek, werd SATS te Tsjoel Lai voor de eerste maal onder gevechtsumstandigheden in praktijk gebracht. De ondergrond vormde een groot probleem en men moest veel meer grondwerk verzetten dan aanvankelijk was voorzien. Het duurde dan ook 25 dagen alvorens de eerste vliegtuigen konden landen. Vooral de aluminiummat bleek een succes. Alle krijgsmacht-delen namen haar in gebruik en het artikel werd even populair als de

Deze rubriek bevat uittreksels uit binnen- en buitenlandse publicaties. De verantwoordelijkheid van de redactie beperkt zich tot een juiste weergave van de inhoud van de artikelen.

„pierced steel plank“ (PSP) uit de Tweede Wereldoorlog. In 1970 was te Tsjoel Lai de oorspronkelijke mat nog steeds in gebruik. Ook had men alom veel succes met het „Tactical Airfield Fuel Dispensing System“ (TAFDS), bestaande uit opvouwbare brandstoftanks met een inhoud van 10.000 gallon, pompen, slangen en de nodige speciale aansluitingen (single-point nozzles) voor het vullen van vliegtuigtanks.

2. Operationeel bevel

Het korps mariniers opereert als regel in teamverband en wil daarom de operationele leiding (control) over zijn luchtwapen in eigen hand houden. De bevelhebber in de Stille Oceaan, Admiraal H. D. Felt, benoemde dan ook een commissie die in 1963 het gehele spectrum van tactische operaties bestudeerde, met name de operationele leiding, de „anti-air warfare“ (bij ons „counter air“ genoemd), de offensieve luchtsteun (directe luchtsteun en interdictie), de verkenningen en het luchtvervoer.

Hoewel de aanbevelingen van de commissie niet in hun geheel werden overgenomen, vormden ze wel de basis voor een directief waarin de commandant van de Seventh Air Force

werd aangewezen als coördinerende autoriteit voor alle operaties in de lucht en voor het inrichten van een luchtverkeersregelingssysteem. De „operational control” bleef berusten bij de mariniers, die dus hun eigen operaties te land volledig konden ondersteunen. Waren meer sorties beschikbaar dan voor eigen gebruik nodig waren, dan dienden deze aan de US Air Force te worden gemeld, die daarover kon beschikken ter ondersteuning van andere taken. Een uitzondering vormde de luchtverdediging. De US Air Force was hiervoor geheel verantwoordelijk. In een „Memorandum of Agreement” werden de richtlijnen, procedures e.d. vastgelegd. De commandant van de 1st Marine Air Wing wees de squadrons (vliegtuigen en Hawk-missiles) aan die voor lvd-taken werden bestemd, waarna de luchtmacht deze kon inzetten.

Toen in 1967 de voorbereidingen voor de slag bij Khe Sanh werden getroffen, ging men over tot een systeem van „single management”. De „mission direction” werd in handen gelegd van één autoriteit. Dit was nodig omdat mariniers, land- en luchtmacht in het zelfde gebied opereerden. Het systeem werkte, maar voornamelijk door stilzwijgende afspraken („gentlemen's agreements”) van plaatselijke commandanten. Pas in 1970 werd de term „mission direction” gedefinieerd als de bevoegdheid die aan één commandant wordt gedelegeerd om op periodieke basis specifieke taken in de lucht toe te wijzen aan een andere commandant, ter uitvoering van een missie die eerder door een hogere commandant werd gelast.

3. Het gebruik van helikopters

De US Marines hadden het gebruik van helikopters vooral voorzien voor amfibisch operatiegebied, met name voor vervoer van de schepen naar de wal. De situatie in Vietnam veroorzaakte een groot aantal technische problemen. De nuttige lading werd door de hitte en de vochtigheid geringer. Zand en stof deden veel onderhoudsmoeilijkheden ontstaan. De helikopters dienden gedeeltelijk te worden gepantserd. Bovendien bracht een serie ongevallen met de CH-46 de noodzaak van een modificatie aan deze helikopter aan het licht.

De strijd in Vietnam leidde tot de inzet van helikopters voor een veelheid van taken. De UH-1E en de AH-

1G (Cobra) werden bewapend ingezet (de zg. gunships). Bovendien werd het hefschroefvliegtuig intensief voor transportdoeleinden gebruikt. In 1968 werden maandelijks gemiddeld 50.000 man en 6000 t lading vervoerd, voornamelijk met CH-46's. Bij de ontroofing van een Vietnamees kampement werden zelfs twee olifanten met een CH-53 overgebracht. Ten slotte werden helikopters ingezet voor de evacuatie van gewonden en van verkenningseletons. Voor dit laatste werd een soort touwladder met een lengte van 40 m en een breedte van 2 m ontwikkeld. De groep manschappen haakte zich stuk voor stuk aan de ladder vast, waarna het vliegtuig omhoogsteeg en de mannen terugbracht naar de basis, hangend aan de ladder, ca. 30 m onder de heli en 500 tot 700 m boven de grond. Ook andere speciale technieken werden ontwikkeld, bv. de Pacifier, om met kleine vijandelijke groepen of opstellingen af te rekenen; het team bestaat uit gunships voor vuursteun, CH-46's voor het vervoer van een of

meer infanteriepelotons, een OV-10A voor visuele verkenning en een UH-1E voor observatie en gevechtsleiding.

In oktober 1968 ging de eerste eenheid mariniers terug naar Californië. Geleidelijk werden meer eenheden teruggetrokken. Gedurende de 5 jaar dat het luchtwapen van de US Marines in Vietnam was ingezet werden vele nieuwe technieken ontwikkeld, nieuwe procedures beproefd en gestroomlijnd en nieuwe uitrusting in gebruik genomen. Daarbij werd elke taak uitgevoerd die aan tactische luchtstrijdkrachten mogelijkwerijs kon worden toebedeeld. De lessen van Vietnam zullen in de toekomst doorwerken. Men denke in dit verband aan de aanschaffing door het US Marine Corps van de Britse, verticaal opstijgende en landende, Harrier.

„*Marine Aviation in Vietnam, 1962-1970*”, door Lgen K. B. McCutcheon, in *US Naval Institute Proceedings*, „*Naval Review*”, 1971

M. W. A. WEERS, Kol KLU

Operationele research voor de uitvoerder

Operationele research is het toepassen van wiskundige technieken op operationele problemen, met het doel de manager bij te staan met kwantitatieve gegevens over de relatieve waarden van alle mogelijke handwijzen.

Het aantal factoren dat bij het nemen van een beslissing een rol speelt, neemt steeds meer toe, evenals de complexiteit van deze factoren. Nadat een beslissing genomen is, ontwikkelen zich ontelbare veranderingen. Dit betekent, dat verkeerde beslissingen dure consequenties kunnen meebrengen. Operationele research (OR) is dan ook een stuk hulpgebedschap bij het proces van beslissing nemen.

OR kan op vele gebieden behulpzaam zijn: werkdistributie, voorraadbeheersing, prijsbepaling, productieplanning, enz. De hulp bestaat uit het bijeenbrengen van alle beschikbare gegevens met betrekking tot een bepaald probleem en het geven van kwantitatieve verslagen over de relatieve waarden van alle potentiële handelingen. De managers kunnen dan de uiteindelijke beslissing nemen,

in de wetenschap dat alle relevante facetten voldoende aandacht hebben gekregen.

OR houdt zich dus bezig met:

- het vastleggen van het probleem;
- het verzamelen van relevante gegevens;
- het analyseren van gegevens om tot een model te komen en het controleren van de waarde van het model;
- het simuleren van verschillende omstandigheden en het weergeven van de gevolgen ervan;
- het uitzoeken van de optimale wijze van handelen;
- het blijven controleren, aan de hand van nieuwe gegevens, of het model nog juist is.

Toepassing van de computer bij OR

Indien een probleem complexer wordt, zal de oplossingsprocedure langduriger worden en meer menselijke inspanning vergen. Om dan toch tot een oplossing te komen, zal het probleem sterk moeten worden vereenvoudigd door de minst belangrijke factoren uit te sluiten. Op deze wijze kunnen oplossingen ontstaan, die verre van optimaal zijn. Wanneer echter een computer wordt ingeschakeld, kan wel met hoge snelheden

een groot aantal factoren worden gehanteerd en verwerkt.

OR-technieken

Er zijn operationele problemen van verschillende aard, die elk een eigen oplossingsmethode kennen. De bekendste oplossingstechnieken zijn de volgende.

Lineaire programmering (LP)

Dit is een wiskundige techniek waarmee de beste toewijzing van beperkte middelen kan worden onderzocht door een reeks lineaire vergelijkingen te manipuleren. Iedere factor van het probleem is geëvalueerd t.o.v. alle andere factoren en in relatie met de doeleinden op lange termijn, waaruit de optimale handelwijze volgt.

VOORBEELD

Verdeel rollen staal van bepaalde standaardafmetingen in verschillende breedten en hoeveelheden ten einde deze stroken aan klanten te kunnen leveren. Hierbij moet de hoeveelheid afvalmateriaal worden geminimaliseerd. Zoek dus de meest economische toewijzing (verdeelsleutel) van beperkte middelen (rollen staal) om aan de gestelde doeleinden (bestellingen) te voldoen. Hoe groter het aantal verschillende breedten, hoe groter het aantal mogelijke verdeelsleutels. Het probleem wordt steeds ingewikkelder. Bij het onderzoeken van de mogelijkheden moeten wij rekening houden met de breedte van de originele rol, het maximumaantal banen in één rol, de nodige breedten en de maximaal toegelaten hoeveelheid afvalmateriaal. Het aantal mogelijkheden kan vlug in de honderden lopen. Als alle mogelijkheden zijn onderzocht, moeten de combinaties die het best aan de bestelde hoeveelheid voldoen en waarbij het minste materiaalverlies optreedt, worden uitgezocht. Het genereren van alle mogelijke combinaties en daarna de beste combinatie eruit zoeken, kan verscheidene man-uren of -dagen kosten. Alle factoren kunnen echter in wiskundige vergelijkingen worden gestopt, die deel uitmaken van een LP-programma. Door een computer kunnen nu in enkele minuten de beste combinaties worden uitgezocht.

Queuing theory (wachtijtheorie)

Het onderwerp van Queuing theory is het minimaliseren van kosten die

ontstaan bij wachtrijen, zoals verloren man-uren. Het is een OR-techniek om de meest efficiënte verwerking van een wachtrij voor een speciaal bedieningspunt te vinden.

VOORBEELD

Wat is de verwachte rijlengte als in een uur op een willekeurig tijdstip 29 mensen aankomen bij een gereedschapsmagazijn, waar de magazijnbediende gemiddeld 2 minuten nodig heeft om iemand te bedienen? Queuing theory voorspelt dat er gemiddeld 28 man zullen staan te wachten en dat de gemiddelde wachttijd 58 minuten bedraagt. Elk uur zullen er dus ongeveer 28 man-uren door wachten verloren gaan. Indien een extra magazijnbediende zou worden ingezet, zullen er gemiddeld 0,28 mensen staan te wachten. Wordt er nog een derde bediende aan toegevoegd dan zullen gemiddeld 0,04 mensen wachten. De verdienste aan produktietijd zal in dit laatste geval waarschijnlijk niet opwegen tegen de extra kosten van de derde man.

Game theory (speltheorie)

Game theory is een wiskundige theorie, die wordt gebruikt bij het nemen van beslissingen. Ze veronderstelt een competitieve situatie, waarin beide partijen actief zijn en de uiteindelijke uitkomst beïnvloeden. Het doel is een optimale handelwijze te bereiken met inachtneming van alle mogelijke veranderingen en gebeurtenissen.

VOORBEELD

Game theory geeft een indicatie voor het prijsniveau waarmee op een contract zou moeten worden ingeschreven om de grootst mogelijke winst te behalen. Als het contract wordt aangegaan bij een hoge inschrijving is de winst groot, maar de kans dát het contract wordt aangegaan, is klein. Daarentegen biedt een lage inschrijving een grote kans maar ook een geringere winst. Ergens tussen deze twee extremen ligt de optimale prijs, die door Game theory kan worden voorspeld.

Statistical analysis (statistische analyse)

Deze kan worden omschreven als de techniek die statistische methoden gebruikt om de maximale informatie uit enkele beschikbare gegevens te verkrijgen.

VOORBEELD A

Kwaliteitscontrole is gebaseerd op technieken die precies onderkennen wanneer bij productie niet meer wordt voldaan aan vereiste produktietoleranties, zodat bijsturing kan plaatsvinden. Daar de kosten van controle op elk individueel produkt meestal de produktiekosten te boven gaan, biedt steekproefgewijze inspectie de meest economische oplossing. Statistische theorie verschaft de informatie waarmee de steekproef kan worden opgezet, d.w.z. de grootte van de steekproef en de manier waarop op deze moet worden genomen. Verder draagt de theorie bij in de analyse van de steekproef. Zij geeft de grootte aan van de kans van het af- of goedkeuren van de partij waaruit de steekproef is genomen, op basis van de steekproefinformatie. Bij het ontwerpen van een kwaliteitscontrole-systeem zullen factoren als inspectiekosten, steekproefkosten en de kosten die kunnen ontstaan uit het afleveren van defecte produkten, een rol moeten spelen.

VOORBEELD B

Voorspellen van de toekomstige vraag naar een bepaald produkt.

Dynamic programming (dynamische programmering)

De essentie van Dynamic programming is, dat een optimale beslissing moet worden genomen voor iedere fase van een meerfasensysteem. Binnen een enkele fase zouden verscheidene beslissingen juist kunnen zijn. Alleen indien het effect van elke beslissing in iedere fase van het totale systeem is onderzocht, kan een definitieve beslissing worden genomen. De integratie van de cumulatieve gevolgen van een baan van beslissingen die door elke fase van het gehele netwerk loopt, is de werkelijke essentie van Dynamic programming.

VOORBEELD A

Zoek de beste route van punt A naar punt B. Een motorrijder lost dit probleem in verschillende stappen op. Eerst stelt hij vast dat er tussen deze punten A en B vier mogelijke plaatsen zijn waar hij kan lunchen. Hij zoekt de optimale routes vanuit punt A naar elke rustplaats. Dan bekijkt hij de optimale routes vanaf elke stopplaats naar zijn uiteindelijke bestemming B. De kortste totale afstand (of tijd) van een rit bepaalt dan

langs welke stopplaats hij zal rijden.

VOORBEELD B

Investeringsproblemen, vervangingsvraagstukken.

Simulation (simulatie)

Vele complexe problemen maken mathematische formulering onmogelijk en simulatie noodzakelijk. Dikwijls is het oplossen van een probleem met behulp van simulatie ook sneller en economischer. Als men

deze techniek gebruikt, wordt een computer geprogrammeerd om het gedrag van de te bestuderen situatie te simuleren.

VOORBEELD

Simuleer het gedrag van een voorraadniveau om de regels voor optimale voorraadbeheersing te bepalen. „Operations Research for the executive”, door prof. dr. H. Ludmer, in „The Review”, juli/augustus 1971
ir. J. A. VAN MEETEREN, Vdg TD

Stadsguerrilla

Minihandboek

Een tijdlang overschaduwde het succes van de Cubaanse plattelandsguerrilla alle andere revolutionaire methodes in Latijns-Amerika. Na het echec van de plattelandsguerrilla in andere delen van dit deel van Amerika heeft de stadsguerrilla zijn vroegere prioriteit bij de communistische ondermijning teruggekregen. De toenemende belangrijkheid van de stadsguerrilla kan worden afgelezen uit het door de Braziliaanse stadsguerrilla Marighella geschreven „Minihandboek voor de stadsguerrilla”. Dit in 1970 uitgegeven Minihandboek is al snel hét voorschrift voor de stadsguerrilla geworden, evenals dit met Che Guevara's „Guerrilla Warfare” het geval was voor de plattelandsguerrilla's. Het Minihandboek is in Latijns-Amerika op grote schaal in omloop, zowel openlijk als clandestien. Het is geschreven voor jonge revolutionairen, speciaal studenten. Marighella wijst er wel op, dat stadsguerrilla slechts één van de strijdwijzen is van de volks(bevrijdings)oorlog.

Enkele zinsneden

Stadsguerrilla alléén kan niet beslissend zijn. De fundamentele taak ervan is het militaire apparaat, de militaire dictatuur en het daaraan verbonden machtsapparaat af te leiden, te ondermijnen en te demoraliseren. Voorts dienen vernielingsaanvallen en stakingsacties tegen VS-, andere buitenlandse en bourgeoisiebezittingen te worden ondernomen. De stadsguerrilla aarzelt niet de bestaande economische en sociale systemen te ondermijnen en te vernietigen. Het

doel is de plattelandsguerrilla te versterken. In nauwe verbondenheid zullen beide guerrillatypen een geheel nieuwe politieke en sociale maatschappijstructuur ontwikkelen, waarin alle macht in handen ligt van het gewapende volk.

Het is een taak de politie uit te lokken tot het uitvoeren van harde repressieve acties, ten einde aan te tonen dat de overheid ervan kan worden beschuldigd, de oppositie fysiek te willen uitroeien. Dit wekt de schijn, dat de politie verantwoordelijk is voor allerlei blunders en gewelddaden, waaronder de bevolking ten zeerste heeft te lijden.

Zodra de overheid hervormingen wil invoeren dient:

...de stadsguerrilla op meer agressieve wijze en in heviger mate te worden gevoerd, waarbij voortdurend sabotage- en terreurdaden, kidnappings en executies dienen plaats te vinden.

De daaropvolgende chaos scheidt de omstandigheden, waarin de plattelandsguerrillaeenheden in de niet meer onder controle gehouden stadsrebellie kunnen worden losgelaten. De manier om tot het plattelandsguerrillastadium te kunnen geraken, is door rebellie in de stad te veroorzaken, en wel met steun van de stadsbevolking.

De opbouw en uitbreiding van de plattelandsguerrilla kan het beste plaatsvinden tijdens de rebellie in de verstedelijkte gebieden. Deze formule wordt ook aangegeven door Régis Debray („Revolution in the revolution? Armed struggle and political struggle in Latin America”). Het geschetste culmineert in de opbouw van een „nationaal (volks)bevrijdingsleger” of een „strategische mobiele strijdmacht”. Deze paramilitaire strijdkrachten zijn de enige ele-

menten die in staat zijn het regeringsleger te verslaan en zo het uiteindelijke succes van de revolutie te bereiken.

Op rekening van de tegenstander

Evenals dit met de plattelandsguerrillero het geval is, wordt de stadsguerrillero gevoed, bewapend en betaald voor rekening van de tegenstander. Men noemt dit „expropriation” (letterlijk: onteigening), een hedendaagse variant op de „confiscatie” zoals deze door Lenin reeds in 1906 werd gesuggereerd. Een en ander houdt in: diefstal van wapens, materieel, geld en voertuigen. Marighella stelt in dit verband:

...de hoge kosten, verbonden aan de revolutionaire oorlogvoering, dienen te worden gedragen door zowel de kapitalisten, imperialisten en landeigenaren alsmede door de overheid. De eerste fasen van de opbouw van de logistieke basis van de stadsguerrilla kenmerken zich door deze „expropriation”-acties.

Motorisering

Opmerkelijk is de in het Minihandboek beschreven noodzakelijkheid, dat de stadsguerrilla-eenheden *gemotoriseerd* dienen te zijn. Het gebruik van motorvoertuigen stelt de stadsguerrillero's in staat zich te concentreren en te verspreiden voordat door de politie effectieve tegenacties kunnen worden genomen. De stadsguerrillastrijder dient bij voorkeur scherpschutter te zijn. „Stille” training hiervoor kan plaatsvinden in lunaparken en bij schietverenigingen. Dit verklaart de bij razzia's veelvuldig ontdekte aantallen luchtbuksen en 22-geweren. Andere eisen of wenselijke bekwaamheden die worden omschreven zijn: het kunnen omgaan met explosieven, het kunnen vervalsen van documenten en het vervaardigen van vals geld. Van bijzonder belang wordt een goede medische training geacht, aangezien onder geen voorwaarde gewonde guerrillero's in handen van de tegenstander mogen vallen.

Organisatie

Het optreden van de stadsguerrillero's geschiedt door kleine groepen, door Marighella „schietgroepen” genoemd. Zo'n schietteam bestaat uit maximaal twee aparte en van elkaar onafhankelijke schietploegen, die wor-

den gecoördineerd door één of twee personen. De schietgroepen vormen de basiseenheden van de stadsguerrillero's. De leden ervan kennen alleen elkaar en hun groepscommandant. Bij gevangenneming tracht men zodoende te voorkomen dat een groot deel van de organisatie zou worden opgerold. Er wordt veelvuldig gebruik gemaakt van wisselende schuilnamen. Het „strategisch commando” is het echelon dat in de stadsguerrilla de activiteiten van de schietgroepen voorbereidt en coördineert. Verder bestaan geen voorgeschreven organisatievormen of procedures.

Fasering in het stadsguerrillaoptreden

Volgens Marighella wordt een stadsguerrilla-operatie ingedeeld in *zes fasen*: verkenning, planning, generale repetitie (ongewapend), uitvoering (door gecoördineerde acties van de schietgroepen), verdwijning en psychologische uitbuiting van het succes.

Typen stadsguerrillaoperaties

a. Optreden bij massale acties

Hierbij vermengen de schietgroepen zich met de massa. Deze methode wordt vooral aangepast bij *massademonstraties*. De schietgroepen trachten de demonstranten tot gewelddadig optreden tegen het gevestigde gezag te brengen (barricadenstrijd, plunderingen, vernielingen, brandstichting, e.d.). Ook *stakingen* in bedrijven en op onderwijsinstellingen zijn welkome objecten voor deze wijze van optreden. Doel is door materiële schade een algemene daling van het moreel van de gevestigde overheid te bewerkstelligen.

b. Guerrillagevechtsacties

Hierbij worden — zonder steun van de massa — acties door de schietgroepen uitgevoerd. Aanvallen, raids en hinderlagen hebben primair tot doel geld, wapens en materieel (motorvoertuigen) te verkrijgen. Soms wordt een aanvaldoel korte tijd vastgehouden (bv. een radiostation om een propagandaboedschap uit te zenden).

c. Terreuracties

Sabotage, kidnappings en executies worden uitgevoerd om angst en onzekerheid te scheppen in de rijen van de tegenstander. De bekendmaking

van executies wordt doorgaans begeleid door een boodschap waarin de „misdaden” van het slachtoffer worden vermeld.

d. Psychologische acties

Hierin onderscheidt het Minihandboek twee typen:

1. ZENUWENOORLOG, die door het verspreiden van valse geruchten wantrouwen en defaitisme bij de contrarevolutionaire organisaties en een algemeen gevoel van onzekerheid in het gehele land tracht te bewerkstelligen;
2. GEWAPENDE PROPAGANDA, waaronder de psychologische exploitatie van de terreur- en gevechtsacties wordt verstaan, bedoeld om de onbekwaamheid en het onvermogen van het veiligheidsapparaat van de overheid aan te tonen.

Conclusies

Stadsguerrilla is geen reeks van geïmproviseerde acties.

Vrijwel alle landen van het Westelijk halfrond gaan gebukt onder strubbelingen in de verstedelijkte gebieden. De Argentijnse auteur stelt, dat dit geen op zich zelf staande acties van misleide jongeren zijn, doch dat deze gebeurtenissen volgens zorgvuldig voorbereide plannen verlopen, waarbij de acties worden geleid door in dit type oorlogvoering getrainde lieden.

De stadsguerrilla ondersteunt de opbouw van de plattelandsguerrilla. De laatste is de enige revolutionaire macht die in staat is het reguliere regeringsleger te verslaan.

Diepgaande bestudering van de stadsguerrilla is nodig om het antiguerrillaoptreden door militaire en politieke eenheden te verbeteren. De stadsguerrilla is een min of meer nieuwe strijdwijze waarmee de met de veiligheid belaste organisaties worden geconfronteerd.

„The urban guerrilla”, door E. M. Codo, in „Military Review”, augustus 1971

M. G. WOERLEE, Lkol Inf (gsb)

Het luchtwapen van de NAVO

De luchtstrijdkrachten van het Allied Command Europe hebben tot taak een gunstige situatie in de lucht te verkrijgen en te behouden, alsmede andere essentiële taken te verrichten, met inbegrip van verkenning, interdictie, directe luchtsteun en het handhaven van een geloofwaardig „strike”-potentieel.

Het traditionele doel van afschrikking is oorlog te voorkomen en vrede te verzekeren. Dit is de belangrijkste opgave. De tweede taak is verdediging, indien de afschrikking zou falen; de derde en vierde opgave zijn resp. solidariteit (gezamenlijke actie en eenheid) en ontspanning.

De militaire macht van de strijdkrachten van het Warschau-Pact is gestadig toegenomen. Toepassing van geavanceerde technologie, toegenomen tactische en strategische mobiliteit en de hoge mate van paraatheid geven reden tot ongerustheid. Daarenboven heeft het Warschau-Pact het voordeel van het initiatief.

Deze vijandelijke mogelijkheden en de strategische conceptie van de NAVO, waarbij de nadruk ligt op de

noodzaak gereed te zijn voor aanvallen op gevarieerde schaal in elke zone, illustreren het complexe karakter van de taken waarmee de luchtmachten van de NAVO zijn geconfronteerd. Teamwork is daarbij essentieel.

De huidige militaire structuur kent internationale hoofdkwartieren en geïntegreerde militaire commando's en verbindingssystemen. De luchtverdediging is verbeterd door NADGE. De parate strijdkrachten zelf bestaan uit conventionele, tactisch-nucleaire en strategisch-nucleaire elementen.

In geval van een conflict zullen de luchtverdedigingsjagers en geleide wapens waarschijnlijk als eerste in actie komen. De offensieve lsk zijn verspreid; zij zijn in meerderheid „dual capable”, d.w.z. dat zij zowel in de nucleaire als in de conventionele rol kunnen opereren. Bovendien is in vredetijd een aantal vliegtuigen steeds paraat, de zg. „Quick Reaction Alert Force”.

De lsk spelen ook een belangrijke rol in de ACE Mobile Force (AMF), een multinationale, zeer mobiele strijdmacht, waaraan ook Nederlandse lsk deelnemen. De AMF is ontworpen om de aanwezigheid van parate NAVO-strijdkrachten te demonstren in gebieden waar moeilijkheden zijn en om agressie af te wenden.

Toch zijn er verschillende gebieden waarop verbeteringen dringend nodig zijn ten einde de tactische macht in de lucht van ACE gelijke tred te doen houden met de groeiende dreiging. In het „AP-70 Report” zijn de NAVO-ministers overeengekomen bepaalde problemen systematisch te onderzoeken. Eén aanbeveling betrof een uit te voeren studie betreffende kritieke factoren t.a.v. de situatie in de lucht en het vaststellen van een gefaseerd en uitgebalanceerd programma van verbeteringen. De vervanging van verouderde vliegtuigen staat hierbij voorop, gepaard met de eis tot ontwikkeling van nieuwe wapensystemen. Ook is modernisering van munitie een dringende eis, evenals de ontwikkeling van een ver-

beterd tactisch bevelvoeringssysteem. Vooruitgang is geboekt m.b.t. de bescherming van vliegvelden. De gevechtswaarde van de lsk wordt voortdurend getoetst met behulp van het „ACE Tactical Evaluation Program”.

Het is van zeer groot belang dat er coördinatie bestaat tussen commandanten van lucht-, land- en zeestrijdkrachten. Teamwork is imperatief. Wij zullen zeker onze opdrachten kunnen blijven vervullen als wij voortgaan de solidariteit te versterken die 20 jaar het succes van de NAVO heeft betekend.

„Air Arm of the Alliance”, door Gen A. J. Goodpaster, in „NATO Review”, september/oktober 1971

M. W. A. WEERS, Kol KLu

politieke opvoeding van de Chinese soldaat een zeer gunstige uitwerking heeft op de strijdvaardigheid.

Op 16 oktober 1964 werd het eerste Chinese kernwapen tot ontploffing gebracht. Hierdoor werd China de vijfde kernwapenmacht van de wereld, hetgeen nog niet betekent, dat het volksbevrijdingsleger in staat is een kernwapenoorlog te voeren. De technische inspanningen van de laatste jaren op dit gebied zijn van zeer grote betekenis. Ook de ontsteking van een H-bom in 1967 bewijst zonder meer, dat de Chinezen van plan zijn op het gebied van de kernfysica alles in het werk te stellen om Amerika en Rusland in te halen.

In de tweede helft van de jaren '60 waren twee gebeurtenissen van betekenis voor het volksbevrijdingsleger: — de culturele revolutie in 1966, waarbij de strijd binnen de partij aan het daglicht kwam en met behulp van de militairen werd beëindigd; — de ideologische tegenstelling met de Sovjet-Unie, hetgeen in het voorjaar van 1970 leidde tot het militaire conflict aan de Oessoeri.

Van beslissende betekenis is, dat bij beide conflicten de Mao-ideologie als enig juiste door het volksbevrijdingsleger werd erkend.

De huidige stand van zaken bij de strijdkrachten

Volgens de jongste berichten (uit Joegoslavische bron) bedraagt de sterkte van het volksbevrijdingsleger — na de versterking ervan met 1 miljoen in 1966 — thans 3,5 miljoen soldaten. Het leger beschikt volgens westerse berichten over 118 eerste-lijnsdivisies, 60 tweede-lijnsdivisies, 80 territoriale divisies en 50 verzorgingsdivisies. De gezamenlijke sterkte bedraagt — met inbegrip van de luchtmacht — 350 divisies. De sterkte van de landmacht is 3,5 miljoen, de luchtmacht is 180.000 man sterk en de marine telt 160.000 soldaten.

De volksrepubliek China is tegenwoordig verdeeld in 12 militaire districten, die in de regel weer zijn onderverdeeld in 2 tot 3 onderdistricten. Ieder onderdistrict heeft de beschikking over een legerkorps. Volgens Joegoslavische berichten bestaat het volksbevrijdingsleger uit 30 legerkorpsen. De dislokatie was eind 1970 gericht op:

Het Chinese volksbevrijdingsleger

Op 1 augustus 1927 kwamen enkele eenheden van het leger in opstand tegen de politiek van de Nationalistische Partij van Tsjang Kai Sjek. De leiders van deze revolutie — Tsjoe Te en Tsjoe En-Lai — formeerden een Chinees Rood Leger van arbeiders en boeren volgens Sovjetmodel, uiteraard met steun van de leiding van de communistische partij. De steun van de Sovjetregering was gering, omdat Stalin in de strijd voor een communistisch China een gevaar zag voor wat betreft het leiderschap in de communistische wereld.

Na jaren van strijd kwam in de zomer van 1937 voorlopig een einde aan de burgeroorlog door de inval van Japan op het vasteland van Azië. Mao Tse-Toeng en Tsjang Kai Sjek werden hierdoor gedwongen een bondgenootschap te sluiten. Het Chinese Rode Leger werd gereorganiseerd en als 8e Leger van de nationalisticke strijdkrachten onder bevel van Tsjang Kai Sjek geplaatst.

Na de overwinning op Japan ontbrandde in 1946 de strijd tussen communisten en nationalistie opnieuw. Het Rode Leger werd omgedoopt tot Volksbevrijdingsleger. Dank zij materiële steun van de Sovjet-Unie nam de gevechtskracht snel toe. Na 3 jaren zware strijd was Tsjang Kai Sjek gedwongen met de rest van zijn troepen uit te wijken naar Taiwan (Formosa).

De overwinning van de communisten laat zich verklaren door militair vakmanschap, hoog moreel en discipline van het volksbevrijdingsleger. Plunderingen en brandstichtingen — voorheen onvermijdelijke nevenverschijnselen van een revolutionaire oorlog — vonden in de regel niet plaats. Have en goed van de burgerbevolking werden in ruime mate ontzien.

Tussen 1949 en 1953 werden door het volksbevrijdingsleger enkele veldtochten ondernomen, die niet steeds succes opleverden. Zo gelukte het niet om Taiwan en Quemoy te veroveren. Men beschikte niet over de passende middelen om amfibische operaties met succes te kunnen uitvoeren. Ook in de Koreaanse oorlog werden gevoelige verliezen geleden. In deze periode werd een begin gemaakt met de reorganisatie van het volksbevrijdingsleger van een guerrillaleger tot een volgens Chinese begrippen moderne strijdmacht.

De periode 1954-1963, waarin officieel sprake was van vrede, werd benut om de strijdkrachten te moderniseren. Intussen werd in 1959 het vrije Tibet veroverd en tussen 1960 en 1962 een grensoorlog gevoerd met India, die door China werd gewonnen, echter zonder verdere gevolgen voor India. In deze oorlog bleek duidelijk, dat het volksbevrijdingsleger in staat was onder de moeilijkste omstandigheden succesvolle acties te voeren, zowel aanvallend als verdedigend. In Indiase rapporten over deze grensoorlog werd nadrukkelijk gewezen op het feit, dat de strenge

1. de verdediging tegen het revisionisme (Sovjet-Unie): 83 divisies + 6 pantserdivisies, georganiseerd in 25 legers;

2. de verdediging tegen het imperialisme (VS, Taiwan enz.): 35 divisies.

De landstrijdkrachten bestaan voor het merendeel uit infanteriedivisies. De landmacht beschikt slechts over 6 pantserdivisies, hetgeen bijzonder weinig is. De pantserdivisies beschikken over tanks van de typen T-34 en T-54; recent is de T-59, een door China verder ontwikkelde T-54, erbij gekomen. China beschikte eind 1970 over 7000 tanks. Verder beschikt het leger over stormgeschut van de typen SU-76, SU-100, JSU-122 en JSU-152, alle Sovjetmodellen, die in China zijn gebouwd. Voorts behoren tot de organisaties van de landstrijdkrachten 3 cavalerie-, 1 parachutisten-, 1 berg- en 20 artilleriedivisies.

De luchstrijdkrachten hebben de beschikking over 2800 vliegtuigen (volgens Joegoslavische bronnen). Westerse berichten spreken over 3400 vliegtuigen, bestaande uit ongeveer 250 JL-28 en enkele tientallen TU-16 en TU-4 bommenwerpers; voorts jagers van de typen Mig-15 (volledig verouderd), Mig-17, Mig-19 (1000 stuks) en een onbekend aantal Mig-21. Alhoewel de Chinese luchtmacht na Rusland en Amerika qua aantal de grootste is, wordt de slagkracht door westerse deskundigen gering geacht.

De luchtverdediging steunt op een gesloten radarnet van Mantsjoerije tot Hainan, op enkele tientallen onderscheppingsjagers, alsmede op een aantal SA2-raketten, in hoofdzaak echter op het luchtafweergeschut. Ook langs de grens met de Sovjet-Unie schijnt inmiddels een radarnet te zijn gebouwd.

De totale sterkte van de marine bedraagt 160.000 man; hiervan 16.000 man marinevliegdiens en 30.000 mariniers. De marine telt 1530 eenheden, waaronder echter talrijke kleine schepen. Vermeldenswaard zijn: 40 onderzeeboten (waaronder ten minste 3 atoomonderzeeboten), 5 torpedojagers, 10 met raketten bewapende snelboten, 24 onderzeebootjagers, 200 motortorpedoboten, 300 kanonneerboten, 50 mijnenjagers en 275 landingsboten. De gezamenlijke tonnage bedraagt 360.000 brt.

Tot de bewapende strijdkrachten van de Chinese Volksrepubliek behoort ook de volksmilitie, een soort territoriale reserve, opgebouwd uit alle weerbare mannen van 18 tot 45 jaar. In het kader van de totale verdediging worden de laatste jaren ook vrouwen opgeleid. Men schat de sterkte van de volksmilitie op 150 à 200 miljoen. De volksmilitie is de in praktijk gebrachte stelling van Mao, dat „politieke macht uit de loop van de geweren komt”.

De voorraad kernwapens van het volksbevrijdingsleger wordt geschat op 80 A-wapens en enkele H-bom-

men. De aanmaak van raketten voor middelbare afstand zal de eerstkomende jaren aanzienlijk worden versneld. Nauwkeurige gegevens zijn niet beschikbaar, daar de kernwapenresearch en de daarmee verbonden bewapeningsindustrie tot de best bewaarde geheimen van het land behoren. Westerse deskundigen nemen echter aan, dat China vóór 1980 nauwelijks kan uitgroeien tot een kernwapenwereldmacht als Amerika en Rusland. Volgens Joegoslavische bronnen bezit China thans 120 kernwapens van elk 20 Mt alsmede 80 kernwapenkoppen.

Volgens de jongste gegevens van het Amerikaanse ministerie van defensie van 5 aug. 1971 werd de 1e fase van het kernwapenprogramma (middelbare afstand) reeds afgesloten. De raketten hebben een reikwijdte tussen 1100 en 2700 km. Vóór medio '72 zal het volksbevrijdingsleger ook over een klein aantal nucleaire raketten met een reikwijdte van 4000 km beschikken. Bovendien zullen de eerste intercontinentale raketten in 1973 inzetbaar zijn. Dit programma zal in 1975 worden afgesloten. Deskundigen zijn van mening, dat de groepering alsmede het aantal raketten eerder wijzen op een afschrikingsmiddel, zoals de Franse „Force de Frappe”, dan op een massaal aanvalsmiddel.

„Die Chinesische Volksbefreiungsarmee”, door dr. P. Gostony, in „Der Schweizer Soldat”, oktober 1971

J. MEULDIJK, Lkol Inf

Hotel Wittebrug

DEN HAAG - SCHEVENINGEN

TELEFOON 51 23 61

Voor uw

blikemballage

is het adres

BLIKEMBA N.V.

Zuiddijk 3 A - ZAANDAM
Tel. (02980) 2 32 85 en 2 32 86

Fabrieken te Hoorn en IJsselmuiden (bij Kampen)